

ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΑΞΙΣ Δ'

26

ΑΤΛΑΝΤΙΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής
ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΚΟΡΑΪ 8 16

ΙΣΤΟΡΙΑ

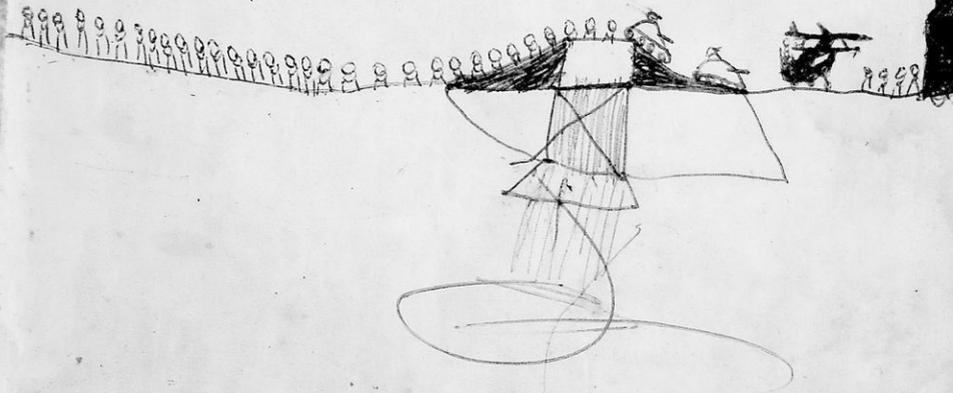
19382

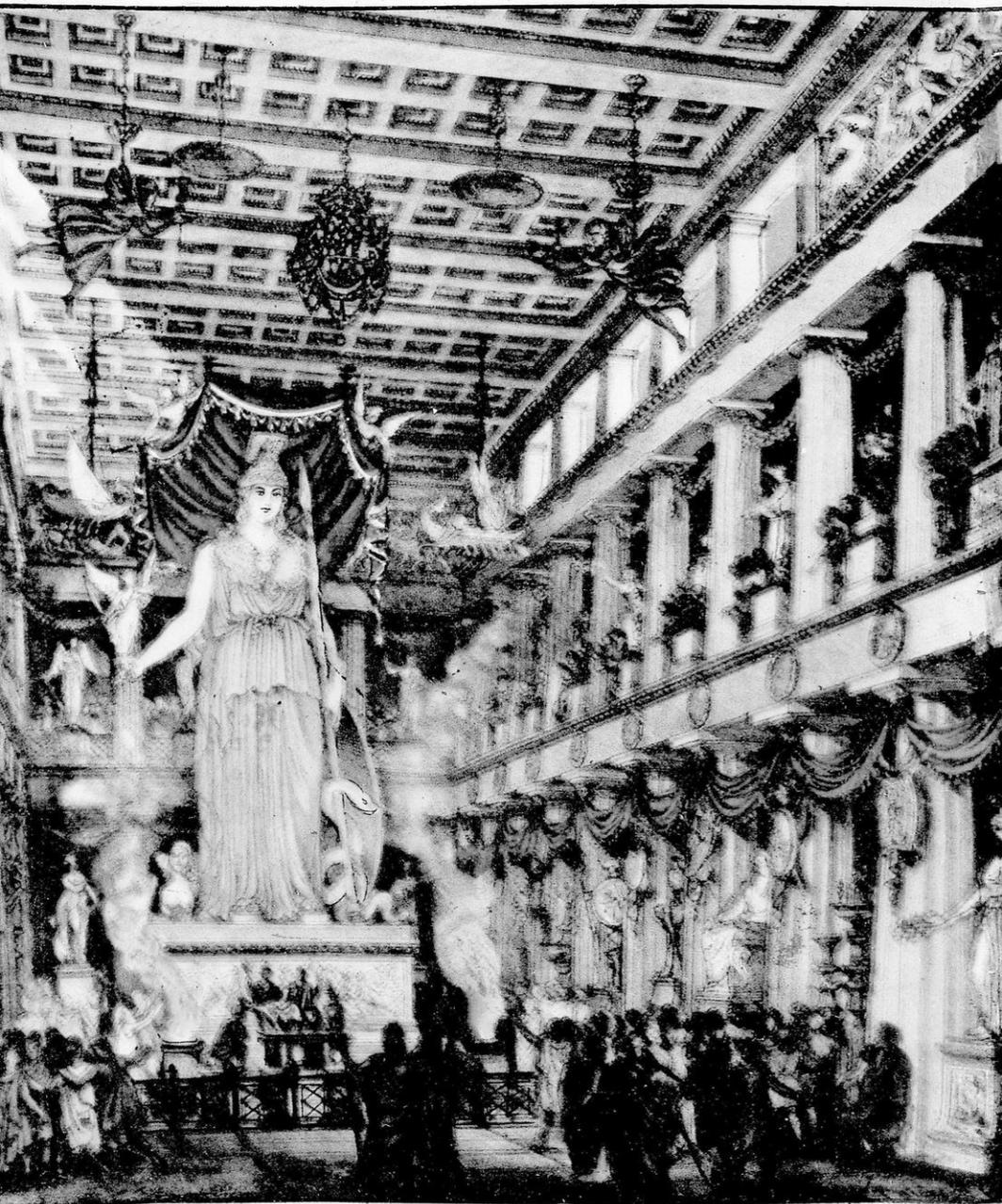
Ερώτησης Επαιρηόηυλος.

Ερωτήσος

1. Γιατί ἀποδούσθησε διαφορετική δρόμο ο Δάιυος και ο Άπαθήρμης.
2. Πώς κωτώφρωσαν οι Πέρσαι γά κυριεύσαν την Ερέτρια.

380.
222
1124.

Έσωτερικό θρόνου Παρθενώνα που ήρθε στη Σχολή Βασιλική

Χ. Δ. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΑΞΙΣ Δ'

ΕΚΔΟΣΕΙΣ "ΑΤΛΑΝΤΙΔΟΣ", ΚΟΡΑΗ 8 — ΑΘΗΝΑΙ

Copyright by Ε. Σ. Ε. Β.

ΑΘΗΝΑΙ 1954

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κάθε λαός τῆς γῆς ἔχει καὶ τὴν ἱστορία του. Οἱ Γάλλοι, οἱ Ἄγγλοι, οἱ Ἀμερικανοί, οἱ Κινέζοι ἔχουν τὴν ἱστορία τους. Κι ἔμεῖς οἱ Ἕλληνες ἔχομε τὴν Ἱστορία μας τὴν Ἑλληνικὴ Ἱστορία.

Οἱ ἱστορίες τῶν διαφόρων χωρῶν τῆς γῆς εἶναι ἄλλες μικρὲς καὶ ἄλλες μεγάλες. Ἡ Ἑλληνικὴ Ἱστορία εἶναι ἡ ἀρχαιότερη, ἡ μεγαλύτερη καὶ ἡ ἐνδοξότερη ἱστορία ἀπὸ ὅλες τῖς ξένες ἱστορίες.

Μερικοὶ πολὺ ἀρχαῖοι λαοὶ ἔζησαν ἀρκετὲς ἑκατοντάδες χρόνια κι ἔφθασαν σὲ κάποια πρόοδο· μὰ ἔπεσαν σιγά-σιγά στὴν παρακμὴ κι ἔσβυσαν. Ἔτσι ἔσβυσε καὶ ἡ ἱστορία τους.

Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἀπὸ τοὺς πολὺ ἀρχαίους λαοὺς. Κατάγονται ἀπὸ μιὰ φυλὴ, ποὺ λεγόταν Ἀρία ἢ Ἰνδοευρωπαϊκὴ. Κατέβηκαν ἀπὸ τὸ βορρᾶ κι ἦρθαν στὴν Ἑλλάδα. Ἡ Ἑλλάς τότε λεγόταν Πελασγία. Νίκησαν λοιπὸν οἱ Ἕλληνες τοὺς Πελασγοὺς κι ἔμειναν ἀπὸ τότε στὴ χῶρα μας αὐτὴ, ποὺ ὀνομάσθηκε Ἑλλάς.

Οἱ Ἕλληνες δὲν κατέβηκαν στὴν Ἑλλάδα ὅλοι μαζί, ἀλλὰ σὲ διάφορες ἐποχές, γι' αὐτὸ εἶχαν μεταξὺ τους μερικὲς διαφορὲς καὶ διάφορα ὀνόματα. Πρῶτοι κατέβηκαν οἱ Ἴωνες, ἔπειτα κατέβηκαν οἱ Ἀχαιοί, ὕστερα οἱ Αἰολεῖς καὶ τελευταῖοι οἱ Δωριεῖς. Καὶ οἱ τέσσαρες ὁμῶς αὐτὲς φυλὲς εἶχαν τὴν ἴδια καταγωγὴ. Οἱ διαφορὲς ποὺ εἶχαν μεταξὺ τους ἔσβυσαν κι ἔτσι ἀπετέλεσαν τὸν ἔνδοξο Ἑλληνικὸ λαό.

Ἡ Ἑλληνικὴ Ἱστορία, ὅπως θὰ μάθουμε, εἶναι ἀρχαία, μεγάλη καὶ ἔνδοξη. Ἡ μικρὴ ἀλλὰ ὠραία πατρίδα μας ἔφθασε σὲ μεγάλο σημεῖο πολιτισμοῦ. Πολλοὶ ἀπολίτιστοι καὶ βάρβαροι λαοὶ ἐπολέμησαν τὴν Ἑλλάδα. Μερικοὶ τὴν ἐκυρίευσαν. Ὅμως δὲν μπόρεσαν νὰ τὴν ἀφανίσουν καὶ νὰ σβύσουν τὴ μακρὰ Ἱστορία της, ἡ ὁποία θὰ γράφεται διαρκῶς εἰς τοὺς αἰῶνες, γιατί :

*« Ἡ Ἑλλάδα ποτὲ δὲν πεθαίνει
δὲν τὴ σκιάζει φοβέρα καμμιά.
Μόνο λίγο καιρὸ ξαποσταίνει
καὶ ξανά πρὸς τὴ δόξα τραβά ».*

Μ Ε Ρ Ο Σ Α΄

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ

Ἡ Ἑλλάς σήμερα, ὅπως ξέρομε, εἶναι ἓνα κράτος, ἓνα βασίλειο, μὲ ἓνα Βασιλέα. Στὰ παλαιὰ ὅμως χρόνια, ἦταν χωρισμένη σὲ πολλὰ μικρὰ κράτη. Κάθε μιά μεγάλη πόλις μὲ τὰ περίχωρά της ἀποτελοῦσε κι ἓνα κράτος· π.χ. Αἱ Ἀθηναίαι μὲ τὰ περίχωρά των (Ἀττική) ἀποτελοῦσε τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν.

Τὸ ἴδιο καὶ ἡ Σπάρτη, αἱ Θῆβαι κ.λ.π. Πολλὲς φορές τὰ κράτη αὐτὰ πολεμοῦσαν μεταξύ τους. Αὐτὸ βέβαια ἦταν κακό, γιατί τὰ κράτη αὐτὰ ἦσαν ὅπως εἶπαμε, Ἑλληνικά. Οἱ τέτοιοι πόλεμοι λέγονται ἐμφύλιοι. Οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι εἶναι πάντοτε καταστρεπτικοί.

Ὅμως τὰ ξεχωριστὰ αὐτὰ κράτη ἐπίστευαν, ὅτι ἀνήκουν στοῦ ἴδιο ἔθνους, στοῦ Ἑλληνικοῦ κι ἦσαν ὑπερήφανα γι' αὐτό. «Πᾶς μὴ Ἕλληνας, βάρβαρος». Ἔτσι ἔλεγαν. Δηλαδή: «Ὅποιος δὲν εἶναι Ἕλληνας εἶναι ἀγριάνθρωπος καὶ βάρβαρος». Σὲ στιγμές, ποὺ ἐκινδύνευε ἓνα ἑλληνικὸ κράτος ἀπὸ ξένον ἐχθρό, τότε ὅλοι ἐνώνονταν καὶ ἀδελφωμένοι πολεμοῦσαν τὸν ἐχθρό.

Ἡ Ἐθνικὴ ἐνότης τῶν Ἑλλήνων

Εἶπαμε ὅτι ἡ Ἑλλάς στὴν ἀρχαία ἐποχὴ ἦταν χωρισμένη σὲ πολλὰ μικρὰ κράτη. Τὰ κράτη μάλιστα αὐτὰ ἦσαν: ἄλλα Ἰωνικά, ἄλλα Δωρικὰ καὶ ἄλλα Αἰολικά καὶ πολλὲς φορές πολεμοῦσαν μεταξύ τους. Ὅμως τὰ ἔνωσε ἡ ἴδια καταγωγὴ, ἡ ἴδια γλῶσσα, ἡ θρησκεία, τὰ μαντεῖα, οἱ ἀγῶνες καὶ οἱ ἀμφικτυονίες.

Ἡ καταγωγὴ. Εἶπαμε, ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶχαν τὴν καταγωγὴ τους ἀπὸ τὴν Ἀρία ἢ Ἰνδοευρωπαϊκὴ φυλὴ.

Ἡ γλῶσσα. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες μιλοῦσαν τὴν ἴδια γλῶσσα, τὴν ἑλληνική, μὲ τόσο μικρὲς διαφορὲς, ποὺ δὲν τοὺς δυσκόλευαν νὰ συνεννοοῦνται. Καὶ σήμερα ὑπάρχουν μικρὲς διαφορὲς στὴ γλῶσσά μας ἀπὸ τόπο σὲ τόπο. Κι ὅμως εὐκόλα συνεννοεῖται ἓνας Ἀθηναῖος μ' ἓναν Κρητικὸ ἢ μ' ἓναν Ἠπειρωτὴ.

Ἡ θρησκεία. Ὅλοι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπίστευαν στοὺς 12 Ὀλυμπίους Θεοὺς καὶ σὲ μερικοὺς ἄλλους κατώτερους. Προσέφεραν θυσίαι σ' αὐτοὺς καὶ τοὺς ἔκτιζαν μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς, ποὺ ἔστηναν μέσα καὶ τὰ ἀγάλματά τους.

Τὰ Μαντεῖα. Στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα ὑπῆρχαν μερικά μαντεῖα. Τὰ σπουδαιότερα μαντεῖα ἦσαν τῆς Δωδώνης στὴν Ἠπειρο καὶ τῶν Δελφῶν στὶς πλαγιές τοῦ ὄρους Παρνασσοῦ. Στὰ μαντεῖα αὐτὰ ἐπῆγαιναν ὅλοι οἱ Ἕλληνες, ἀκόμη καὶ ξένοι, γιὰ νὰ μάθουν τί θὰ τοὺς συμβῆ· δηλ. ἂν θὰ ζήσουν ἢ θὰ σκοτωθοῦν στὸν πόλεμο, ἂν θὰ νικήσουν, τί νὰ κάμουν γιὰ νὰ σταματήσῃ μιὰ ὁρρώστεια, ἂν θὰ πάῃ καλὰ ἢ ἐπιχειρήσῃ τοὺς κι ἓνα σωρὸ ἄλλα.

Οἱ Ἕλληνες εἶχαν καὶ **μάντεις**, ἀνθρώπους, ποὺ ἐνόμιζαν, ὅτι εἶχαν τὴ δύναμι νὰ μαντεύουν. Σ' αὐτοὺς τοὺς μάντεις πῆγαιναν Ἕλληνες ἀπὸ παντοῦ, γιὰ νὰ τοὺς συμβουλευθοῦν.

Οἱ μάντεις αὐτοὶ ἐκοίταζαν τὰ σπλάχνα τῶν σφαγμένων ζώων καὶ διάφορα ἄλλα σημάδια : ἀστραπές, βροντές, σεισμούς, τὸ πέταγμα τῶν πουλιῶν, τίς ἐκλείψεις τοῦ ἡλίου ἢ τῆς σελήνης, τίς φωνές τῶν ζώων κ.λ.π. Αὐτὰ τὰ σημάδια τὰ ἐξηγοῦσαν ἄλλοτε σὰν καλὰ (καλὸς οἰωνός) καὶ ἄλλοτε σὰν κακὰ (κακὸς οἰωνός).

Αὐτὸ συμβαίνει δυστυχῶς καὶ σήμερα σὲ μερικά χωριά καὶ πόλεις τῆς πατρίδος μας. Ὑπάρχουν ἀνθρώποι, ποὺ νομίζουν, ὅτι ξέρουν νὰ ἐξηγοῦν τὴν πλάτη τοῦ ἀρνιοῦ, τὸν καφέ, τὸ γαύγισμα τοῦ σκύλου, τὴ φωνὴ τῆς κουκουβάγιας καὶ ἄλλα. Ἐννοεῖται ὅτι ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι σωστά. Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ προβλέψῃ τὸ μέλλον, παρὰ μόνον ὁ Θεός.

Οἱ ἀγῶνες. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἀγαποῦσαν πολὺ τὴ γυμναστικὴ καὶ τὸν ἀθλητισμό. Ἐπίστευαν ὅτι ὅποιος ἔχει γερὸ σῶμα ἔχει καὶ γερὸ καὶ ἔξυπνο μυαλό. Κάθε ἐλληνικὴ πόλις εἶχε καὶ τὰ γυμναστήρια τῆς, ὅπου πῆγαιναν καὶ ἐγυμνάζονταν ὄχι μόνον οἱ νέοι ἀλλ' ἀκόμη κι οἱ ἡλικιωμένοι.

Σὲ ὠρισμένα μέρη τῆς Ἑλλάδος ἐγίνοντο **Πανελλήνιοι ἀγῶνες**. Στους ἀγῶνες αὐτοὺς κάθε ἐλληνικὴ πόλις ἔστελλε τοὺς ἀθλητὰς τῆς. Τόση ἀξία ἔδιναν στους ἀγῶνες αὐτοὺς, ποὺ κατὰ τὴν διάρκειά τους κάθε πόλεμος σταματοῦσε καὶ οἱ ἐχθροὶ σὰν φίλοι πῆγαιναν στους ἀγῶνες.

Τέτοιοι πανελλήνιοι ἀγῶνες ἦσαν : τὰ **Πύθια** κοντὰ στους Δελφούς, τὰ **Ἴσθμια** κοντὰ στὸν Ἴσθμὸ τῆς Κορίνθου, τὰ **Νέμεα** στὴν Ἀργολίδα καὶ τὰ **Ὀλύμπια** στὴν Ὀλυμπία τῆς Ἡλείας.

Οἱ Ἀμφικτυονίες. Εἶπαμε ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχαν κοινὰ μαντεῖα καὶ πανελλήνιους ἀγῶνες. Γιὰ τὰ συμφέροντα λοιπὸν τῶν μαντεῶν καὶ γιὰ τὴν καλύτερη διοργάνωσι τῶν ἀγῶνων κάθε ἐλληνικὸ κράτος ἢ πόλις ἔστελλε ἀντιπροσώπους. Οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτοὶ συνεδρίαζαν. Ἐκαναν τὰ λεγόμενα **Ἀμφικτυονικὰ Συνέδρια**. Συζητοῦσαν κάποτε καὶ γιὰ πολιτικὰ ζητήματα (πόλεμο, εἰρήνη). Ἔτσι σιγὰ - σιγὰ οἱ Ἕλληνες ἀπέκτησαν καὶ πολιτικούς δεσμούς. Οἱ ἀμφικτυονίες αὐτὲς μοιάζουν κάπως μὲ τὸ σημερινὸ Ὀργανισμὸ Ἠνωμένων Ἐθνῶν.

Τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν

Τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν, εἶπαμε, ὅτι βρισκόταν στὶς πλαγιές τοῦ ὄρους Παρνασσοῦ. Σῶζονται σήμερα τὰ ἐρείπιά του. Τὰ ἐπισκέπτονται πολλοὶ ἄνθρωποι ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον καὶ τὰ θαυμάζουν.

Τὸ Μαντεῖο αὐτὸ ἦτο ἀφιερωμένο στὸ θεὸ Ἀπόλλωνα. Ἦτο τόσο ὀνομαστό, ὥστε πῆγαιναν ὄχι μόνο Ἕλληνες ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ξένοι, ἀπὸ πολὺ μακρινές χώρες νὰ ζητήσουν τὸ χρησμό. Χρησμός λεγόταν ἢ ἀπάντησις σὲ ὅ,τι ζητοῦσαν, δηλ. τὸ μόντεμα. Τὸν χρησμό τὸν ἔλεγε ἡ Πυθία. Πυθία λεγόταν ἡ ἱέρεια (καλόγρηρα) τοῦ μαντείου. Πρὶν νὰ δώσῃ τὴν ἀπάντησι σὲ ὅ,τι τὴν ρωτοῦσαν, ἐνήστευε τρεῖς ἡμέρες, ὕστερα λουζόταν στὴν **Κασταλία Κρήνη**, ἔπινε νερὸ ἀπὸ τὴν **Κασσοτίδα** πηγὴ καὶ ἔμασοῦσε χλωρὰ φύλλα δάφνης. Τέλος ἀνέβαινε ἐπάνω στὸ μαντικὸ τρίποδα, ποῦ καπνιζόταν μὲ φύλλα δάφνης. Ζαλισμένη ἀπὸ τοὺς καπνοὺς ἡ Πυθία ἔλεγε λόγια ἀσυνάρτητα καὶ ἀκατανόητα. Οἱ ἱερεῖς, ποῦ κάθονταν γύρω της σὲ μαρμάρινα καθίσματα, ἀπὸ τὰ λόγια τῆς Πυθίας ἔφτιαναν τὸ χρησμό. Ἐπειδὴ, φυσικά, δὲν ἦσαν βέβαιοι, ἀνθὰ βγῆ ἀληθινὸς ὁ χρησμός, ἐφρόντιζαν νὰ εἶναι διφορούμενος, δηλ. νὰ ἐξηγητῆ κατὰ δύο τρόπους. Νὰ ἔνα παράδειγμα διφορούμενου χρησμοῦ.

Σ' ἓνα Βασιλιά, ποῦ ρώτησε νὰ μάθῃ, ἀνθὰ σκοτωθῆ στὸν πόλεμο, τοῦ ἔδωσαν τὸν ἐξῆς χρησμό: «Θὰ πᾶς, θὰ γυρίσης οὐθὰ σκοτωθῆς στὸν πόλεμο». Τὸ αὐτὸν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, σημαίνει δὲν. Ὁ χρησμός αὐτὸς ἐξηγεῖται κατὰ δύο τρόπους:

1ον. Θὰ πᾶς, θὰ γυρίσης, δὲ θὰ σκοτωθῆς στὸν πόλεμο.

2ον. Θὰ πᾶς δὲ θὰ γυρίσης, θὰ σκοτωθῆς στὸν πόλεμο.

Ἔτσι ὅ,τι καὶ νὰ συνέβαινε στὸ Βασιλιά, τὸ Μαντεῖο ἦτο ἐν τάξει.

Τόσα πολλὰ δῶρα ἔπαιρνε τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν, ὥστε ἔγινε πλουσιώτατο.

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες

Ἡ πρώτη χώρα στὸν κόσμον ποῦ ἔδωσε μεγάλη σημασίαν στὴν γυμναστικὴ καὶ στὸν ἀθλητισμό, ἦτο ἡ Ἑλλάς. Τῆ γυμναστικῆς οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας τὴ θεωροῦσαν ἀπαραίτητη γιὰ τὴ μόρφωσιν τῶν παιδιῶν τους· καὶ δὲν εἶχαν ἄδικο. Σήμερα ὅλα τὰ πολιτισμένα κράτη ἐπιδίδονται στὴ γυμναστικὴ καὶ στὸν ἀθλητισμό. Ἡ γυμναστικὴ συντελεῖ πολὺ στὴν ὑγείαν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀγῶνες, ποῦ ἔτελοῦντο στὴν ἀρχαίαν ἐποχὴ, οἱ σπουδαιότεροι ἦσαν οἱ **Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες**. Αὐτοὶ ἔτελοῦντο στὴν Ὀλυμπία τῆς Ἡλείας κάθε τέσσαρα χρόνια, πρὸς τιμὴν τοῦ Διός. Στους ἀγῶνες αὐτοὺς ἔπαιρναν μέρος μόνον Ἕλληνες ἀθληταὶ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος.

Ἀγῶνες στὴν Ὀλυμπία

Τὰ ἀγωνίσματα ἦσαν : Ὁ Δρόμος, ὁ Δίαυλος (τρέξιμο δυὸ φορές τὸ Στάδιο), ὁ Δόλιχος (τρέξιμο ἐπτὰ φορές τὸ Στάδιο), τὸ Πένταθλο (δρόμος, ἄλμα, δίσκος, πάλη καὶ ἀκόντιο), τὸ Παγκράτιο (πυγμὴ καὶ πάλη μαζί), Ἱπποδρομίες καὶ Ἀρματοδρομίες (τρέξιμο μὲ ἄμαξα, πού τὴν ἔσερναν τέσσερα ἄλογα).

Πρὶν ἀρχίσουν οἱ ἀγῶνες, κήρυκες γύριζαν σ' ὅλες τὶς Ἑλληνικὰς πόλεις. Ἐφώναζαν νὰ σταματήσουν οἱ πόλεμοι καὶ νὰ γίνῃ ἐκεχειρία, δηλ. προσωρινὴ παύσις τοῦ πολέμου, ὥσπου νὰ τελειώσουν οἱ ἀγῶνες. Τὴ διεύθυνσι τῶν ἀγῶνων εἶχαν δέκα κάτοικοι τῆς Ἡλείας, πού ὠνομάζοντο Ἑλλανοδίκες. Φοροῦσαν κόκκινα ἐνδύματα κι ἦσαν στεφανωμένοι μὲ δάφνινα στέφανα. Ἡ πρώτη ἡμέρα ἦτο ἀφιερωμένη στὸν Δία καὶ γίνονταν θυσίες. Ὑστερα οἱ ἀθληταὶ ὠρκίζοντο μπροστὰ στὸ ἄγαλμα τοῦ Διός, ὅτι θ' ἀγωνισθοῦν τίμια. Οἱ τρεῖς ἐπόμενες ἡμέρες ἦσαν ἀφιερωμένες στοὺς ἀγῶνες. Τὴν πέμπτη ἡμέρα ἔδιναν οἱ ἔλλανοδίκες τὰ βραβεῖα στοὺς νικητάς.

Τοὺς νικητάς τοὺς ὑποδέχονταν οἱ θεαταὶ μὲ μεγάλο ἐνθουσιασμό. Ἐνας κήρυκας ἐφώναζε τὸ ὄνομα κάθε νικητοῦ καὶ τὴν πατρίδα του. Ὑστερα ὁ πρόεδρος τῶν Ἑλλανοδικῶν ἐστεφάνωνε τὸν νικητὴ μὲ στέφανι ἀπὸ κλαδί τοῦ ἱεροῦ κοτίνου, δηλ. μίαν ἀγριελιάς, πού ἦτο στὸ ἄλσος τῆς Ὀλυμπίας. Τὰ κλαδιὰ αὐτὰ τὰ ἔκοβε ἓνα παιδάκι μὲ χρυσοῦ μαχαίρι.

Τὸ στεφάνωμα τῶν νικητῶν

Τὸ ἀπλὸ αὐτὸ στεφάνι εἶχε μεγάλη τιμητικὴ ἀξία. "Ὅποιος τὸ ἔπαιρνε λεγόταν Ὀλυμπιονίκης. Ὁ Ὀλυμπιονίκης ἐθεωρεῖτο ἱερὸ πρόσωπο, δὲν ἐπλήρωνε φόρους οὔτε εἰσιτήριο σὲ θέατρο ἢ ἐορτές. "Ἄν κανεὶς νικοῦσε τρεῖς φορές, εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ στήσῃ τὸν ἀνδριάντα του στὴν Ὀλυμπία. Ὁ Ὀλυμπιονίκης ἐγύριζε στὴν πατρίδα μὲ μεγάλη τιμὴ καὶ δόξα. Οἱ πατριῶταί του γκρεμίζαν πρὸς τιμὴ του ἓνα μέρος ἀπὸ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως, γιὰ νὰ περάσῃ. Αὐτὸ ἐσήμαινε, ὅτι ἡ πόλις, ποῦ ἔχει τέτοια παλληκάρια, δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τεῖχη. Τεῖχη εἶναι τὰ στήθη τῶν παλληκαριῶν τῆς.

*« Τὰ τεῖχη τὰ γκρεμίζομε
δὲ θέλομε πὰ κάστρα »
τὰ σιδερένια μας κορμιὰ
ὑψώνομε ὡς μὲ τ' ἄστρα ».*

Οἱ ἀνδριάντες τῶν νικητῶν, οἱ ναοί, οἱ βωμοί, τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ ἄπειρα ἀριστοτεχνήματα εἶχαν στολίσῃ κατὰ τέτοιο τρόπο τὴν Ὀλυμπία, ποῦ εἶχε καταστήσει ἓνα ἀπὸ τὰ θαύματα τῆς οἰκουμένης. Ὁ ἐπισκέπτης μαγεύοταν, ὅταν ἀντίκρυζε τὸ ἄγαλμα τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Τὸ περίφημο αὐτὸ ἄγαλμα εἶχε κάμει μὲ χρυσάφι καὶ ἔλεφαντοκόκκαλο, ὁ μεγαλύτερος καλλιτέχνης τοῦ κόσμου, ὁ Φειδίας.

Η Σ Π Α Ρ Τ Η

Ὁ ἀνδρειωμένος ἥρωας, ὁ Ἡρακλῆς, μᾶς εἶναι γνωστός ἀπὸ πέ-
ρσι. Οἱ ἀπόγονοὶ τοῦ λέγονταν **Ἡρακλεΐδες** καὶ κατοικοῦσαν στὴν Πε-
λοπόννησο. Ὁ βασιλιάς τοῦ Ἄργους, ὁ **Εὐρύσθευς** τοὺς ἐδίωξε ἀπὸ τὴν
Πελοπόννησο. Οἱ Ἡρακλεΐδες ἀναγκάσθηκαν νὰ καταφύγουν εἰς τὴν Θεσ-
σαλίαν ἐπιθυμοῦσαν ὁμως νὰ γυρίσουν στὴν πατρίδα τους. Κατὰ τὸ 1100
π. Χ. περνοῦσαν οἱ Δωριεῖς ἀπὸ τὴν Θεσσαλία, πηγαίνοντας πρὸς Νότο.
Οἱ Ἡρακλεΐδες ἐνώθηκαν μὲ τοὺς Δωριεῖς καὶ ἐγκαταστάθηκαν δυτικὰ
τῆς Γκιώνας. Ἡ χώρα αὕτη ἀπὸ τὸ ὄνομα τῶν Δωριέων ὠνομάσθηκε
Δωρίς. Τὸ ξηρὸ ἔδαφος τῆς Δωρίδος δὲν τοὺς ἱκανοποιοῦσε. Ἀπὸ ἐκεῖ
κατέβηκαν εἰς τὴν Ναύπακτο, ἐναυπήγησαν πλοῖα καὶ πέρασαν εἰς τὴν Πελο-
πόννησόν. Αὐτὸ τὸ ξαναγύρισμα εἰς τὴν Πελοπόννησον λέγεται **Κάθοδος**
τῶν Ἡρακλεϊδῶν. Μία ὁμάδα ἀπ' αὐτοὺς τράβηξε κατὰ τὴν Λακωνία
καὶ κυρίευσε τὴ Σπάρτη μὲ τὴ γύρω περιοχὴ.

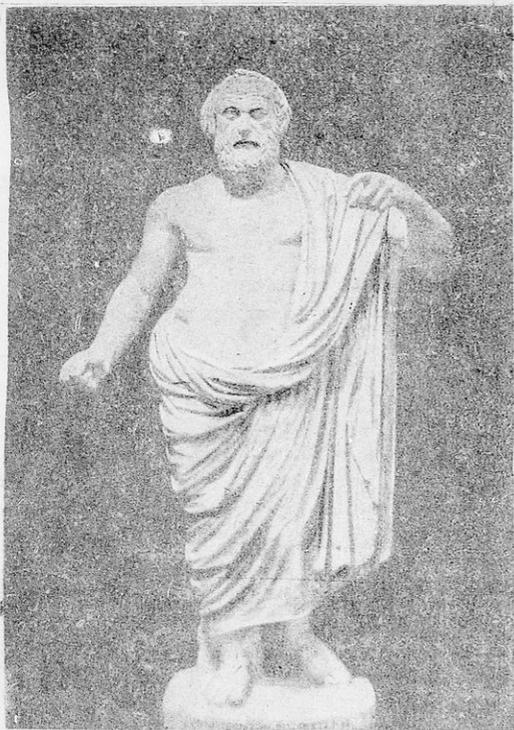
Ὅσοι ἀπὸ τοὺς ντόπιους κατοίκους ὑποτάχθηκαν χωρὶς ἀντίστασι
ἔμειναν ἐλεύθεροι, νὰ καλλιεργοῦν τὰ κτήματά τους, γύρω ἀπὸ τὴν
Σπάρτη, ἀλλὰ νὰ δίνουν στοὺς κατακτητὲς τὸ μισὸ ἀπὸ τὰ εἰσοδήματά
τους. Αὐτοὶ ὠνομάσθηκαν **Περίοικοι**. Ὅσοι ὁμως δὲ θέλησαν νὰ ὑπο-
ταχθοῦν καὶ ἀντιστάθηκαν, ἔγιναν δοῦλοι καὶ ὠνομάσθηκαν **εἴλωτες**.

Οἱ εἴλωτες καλλιεργοῦσαν τὰ κτήματα τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἔκαναν
διάφορες ἄλλες οἰκιακὰς ἐργασίας ὡς δοῦλοι. Ἔτσι λοιπὸν οἱ κάτοικοι
τῆς Λακωνίας χωρίσθηκαν εἰς τρεῖς τάξεις: Στοὺς **Σπαρτιάτες**, δηλ.
στοὺς κατακτητὰς, πού ἔμειναν μέσα εἰς τὴν Σπάρτη, στοὺς **Περιοίκους**, πού
ἦσαν μισοελεύθεροι καὶ οἱ στοὺς **εἴλωτας**, στοὺς δούλους.

Ὅπως θὰ ἐννοεῖτε, οἱ Περίοικοι καὶ πῶς πολλοὶ οἱ εἴλωτες, ἐμισοῦ-
σαν τοὺς Σπαρτιάτες καὶ ζητοῦσαν εὐκαιρίας νὰ ἐπαναστατήσουν ἦσαν
δὲ καὶ πολὺ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες. Γι' αὐτὸ οἱ Σπαρτιάτες
δὲν ἔκαναν καμμιά ἄλλη ἐργασία, παρὰ νὰ γυμνάζωνται καὶ νὰ εἶναι
πάντα ἕτοιμοι γιὰ πόλεμον. Οἱ Σπαρτιάτες ἐμοίρασαν τὴ γῆ μεταξὺ τους
εἰς ἴσα μερίδια. Σιγὰ - σιγὰ οἱ Σπαρτιάτες ἐπλήθαιναν καὶ τὰ μερίδια
ἔμειναν τὰ ἴδια, γιατί δὲν εἶχε γίνῃ ἄλλη διανομή. Νόμοι δὲν ὑπῆρχαν,
γιὰ νὰ τακτοποιοῦνται τὰ πράγματα. Ἔτσι ἄρχισαν μεγάλες ταραχὲς
μέσα εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ἡ πόλις κινδύνευε νὰ διαλυθῇ. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη
φάνηκε ἕνας μεγάλος νομοθέτης, ὁ Λυκοῦργος, πού μὲ τοὺς νόμους τοῦ
ἔσωσε τὴ Σπάρτην.

Ὁ Λυκοῦργος

Γιὰ τὸν Λυκοῦργο δὲ γνωρίζομε καὶ πολλὰ πράγματα. Λέγουσιν ὅτι
ἦτο γιὸς τοῦ βασιλεῦς τῆς Σπάρτης **Εὐνόμου**. Ὅταν πέθανε ὁ Εὐνόμος,
ἔγινε βασιλεὺς τῆς Σπάρτης ὁ Πολυδεύκης, ὁ μεγαλύτερος ἀδελφὸς τοῦ
Λυκοῦργου. Ὑστερα ἀπὸ λίγον καιρὸ πέθανε καὶ ὁ Πολυδεύκης. Οἱ Σπαρ-

Ὁ Λυκοῦργος

κοῦργο καὶ τοῦ ἀνέθεσαν νὰ τοὺς βάλῃ νόμους.

Πρὶν ὀρθῆν τοὺς νόμους τοῦ ὀ Λυκοῦργος, ρώτησε τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν, ἂν οἱ νόμοι τοῦ θὰ εἶναι καλοὶ. Τὸ Μαντεῖο ἀπήντησε : « Ἄν οἱ νόμοι σου εἶναι καλοὶ καὶ ἂν οἱ Σπαρτιᾶτες τοὺς κρατήσουσιν, ἡ Σπάρτη θὰ δοξασθῇ ». Ὅπως βλέπετε, καὶ ὁ χρησμός αὐτός ἦταν διαφοροῦμενος.

ΝΟΜΟΙ ΤΟΥ ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ

Α'. Τὸ Πολίτευμα

Οἱ νόμοι τοῦ Λυκοῦργου ἐκανόνιζαν τρία πράγματα : τὸ πολίτευμα, τὴν περιουσία καὶ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν.

Τὸ Πολίτευμα. Τὴν ἐξουσία τῆς Σπάρτης ὁ Λυκοῦργος τὴ διεμοί-

τιᾶτες ἔβαλαν προσωρινὰ βασιλιά, τὸν Λυκοῦργο, ὥσπου νὰ γεννήσῃ ἡ χήρα βασιλίτσα τοῦ Πολυδεύκη, ἡ ὁποία ἦτο ἔγκυος.

Ὅταν γέννησε ἡ βασιλίτσα, ὁ Λυκοῦργος πῆρε τὸ παιδί καὶ τὸ παρουσίασε στὸ λαό. Ὁ λαός τόσο πολὺ ἐχάρηκε, ὥστε τὸ ὠνόμασε Χαρίλαο, δηλ. χαρὰ τοῦ λαοῦ.

Ὁ μικρὸς Χαρίλαος δὲν μπορούσε βέβαια νὰ βασιλεύῃ, πρὶν νὰ μεγαλώσῃ. Γι' αὐτὸ ἔμεινε βασιλιάς γιὰ ἀρκετὸν καιρὸ ὁ Λυκοῦργος. Ὅταν μεγάλωσε ὁ Χαρίλαος, παρέλαβε τὴν βασιλεία ἀπὸ τὸν Λυκοῦργο. Ὁ Λυκοῦργος ἔφυγε σὲ ξένες χώρες κι ἔμαθε τοὺς νόμους καὶ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν ξένων χωρῶν. Ὅταν, ἔπειτα ἀπὸ μερικὰ χρόνια, γύρισε στὴ Σπάρτη, βρῆκε τὴν πατρίδα του σὲ μεγάλη ἀναρχία. Οἱ Σπαρτιᾶτες χάρηκαν, ὅταν εἶδαν τὸ Λυ-

ρασε σέ δυό βασιλιάδες, σέ πέντε εφόρους, στή Γερουσία καί στήν 'Απέλλα.

1) **Οι δύο βασιλιάδες.** "Ωρισε δύο βασιλιάδες στή Σπάρτη. Σκέφθηκε, ὅτι ἕνας βασιλιάς, μπορεῖ σιγά - σιγά νά γίνῃ τύραννος καί νά κάνῃ ὅ,τι θέλει. Οἱ δυό αὐτοὶ βασιλιάδες δὲν εἶχαν καμμιά ἄλλη ἐξουσία, παρά τὴν ἀρχηγία τοῦ στρατοῦ στὸν πόλεμο.

2) **Οἱ πέντε εφόροι.** Τοὺς πέντε εφόρους τοὺς ἐξέλεγε ὁ λαὸς κάθε χρόνο. Εἶχαν στή διάθεσί τους 300 ἵππους καί ἐκτελοῦσαν ἀστυνομικά καθήκοντα. Εἶχαν τὸ δικαίωμα νά παύουν ἀρχοντες, νά ἐπιβάλλουν πρόστιμα καί νά φυλακίζουν. Μποροῦσαν νά φυλακίσουν ἀκόμη καί τοὺς βασιλιάδες.

3) **Ἡ Γερουσία.** Ἡ Γερουσία ἀποτελεῖτο ἀπὸ 28 πολῖτες ἄνω τῶν 60 ἐτῶν. Αὐτοὶ μὲ τοὺς δυό βασιλιάδες ἐδίδαν τὴ γνώμη τους, γιὰ ὅλες τὶς ὑποθέσεις τοῦ κράτους, πρὶν νά ὑποβληθοῦν στήν 'Απέλλα, δηλ. στὸ λαό.

4) **Ἡ 'Απέλλα.** Ἡ 'Απέλλα ἦταν ἡ Γενικὴ Συνέλευσις. Στὴ Γενικὴ Συνέλευσις ἔπαιρνε μέρος ὅλος ὁ λαός, δηλ. ὅλοι οἱ Σπαρτιάτες, ποὺ εἶχαν συμπληρώσει τὰ τριάντα τους χρόνια. Ἡ 'Απέλλα εἶχε τὸ δικαίωμα νά ἐγκρίνῃ ἢ νά ἀπορρίπτῃ τὶς προτάσεις τῆς γερουσίας καί νά ἐκλέγῃ τοὺς γερουσιαστὰς καί τοὺς εφόρους.

Β'. Ἡ Περιουσία

"Ἐνας λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο ἐμάλωναν οἱ Σπαρτιάτες, ἦταν γιὰ τὴν περιουσία εἶχε μαζευθῆ σὲ λίγους. Οἱ πολλοὶ εἶχαν μείνει χωρὶς κτήματα. Ἐμοίρασε λοιπόν, ὁ Λυκοῦργος τὴ γῆ σὲ 9.000 ἴσα μερίδια· ὅσοι ἦσαν τότε οἱ Σπαρτιάτες καί σὲ 30.000 μικρότερα μερίδια· ὅσοι ἦσαν οἱ Περίοικοι. Κανένας δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νά πωλῇ τὸ μεριδίό του. αὐτὸ πῆγαινε ἀπὸ τὸν πατέρα στὸ παιδί. Γιὰ νά μὴν ἀγαποῦν τὰ χρήματα, κατήγγησε τὰ χρυσὰ καί τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα καί ἔκαμε ἄλλα σιδερένια καί πολὺ βαρεῖα.

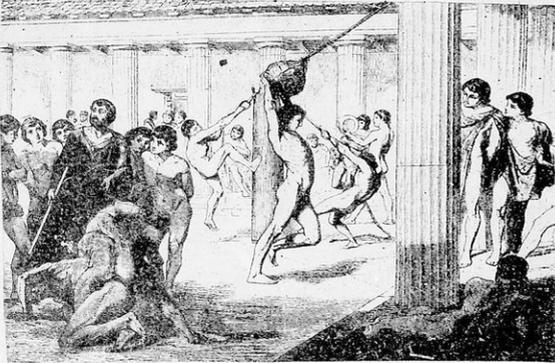
Γιὰ νά τρώγουν ὅλοι τὸ ἴδιο, ἔκαμε τὰ κοινὰ συσσίτια. Ὅλοι ἔτρωγαν μαζί. Τὸ κυριώτερο φαγητό τους, ἦτο ὁ μέλας ξωμός, ποὺ γινόταν ἀπὸ αἷμα χοίρου, ξύδι, ἀλάτι καί κριθινο ψωμί. Ἀπηγόρευε στοὺς Σπαρτιάτες νά στολιζώνται παρά μόνο, ὅταν πῆγαιναν στὸν πόλεμο. Δὲν εἶχε κανεὶς Σπαρτιάτης τὸ δικαίωμα νά φύγῃ ἔξω ἀπὸ τὴ Λακωνία χωρὶς ἄδεια τῆς Κυβερνήσεως.

Γ'. Ἡ ἀνατροφή τῶν παιδιῶν

"Ὁ Λυκοῦργος ἔδωσε μεγάλη προσοχὴ στὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν. Τὰ παιδιά ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς γεννήσεώς τους ἀνήκαν στὴν Πολιτεία. Ὅταν γεννιόταν τὸ παιδί, τὸ ἐξέταζε μιὰ ἐπιτροπῆ. "Αν ἦτο γερό τὸ

έδιναν στη μητέρα, να τὸ αναθρέψη, ὥσπου νὰ γίνῃ 7 ἐτῶν. Ἄν ἦτο ἀδύνατο ἢ ἀνάπηρο, τὸ πετοῦσαν σ' ἕνα βάραθρο τοῦ Ταυγέτου, ποὺ λεγόταν **Καιάδας**.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸ ἑβδομο ἔτος τῆς ἡλικίας τους, τὰ παιδιά τὰ ἔπαιρναν οἱ παιδονόμοι καὶ τὰ ἔμοιραζαν σὲ τάξεις. Στους στρατῶνες τὰ παιδιά γυμνάζονταν διαρκῶς, στὸ τρέξιμο, στὸ πῆδημα, στὴν πάλη καὶ στὰ ὅπλα. Συνήθιζαν στὴν πείνα, στὴ δίψα, στὸ κρύο στὴ ζέση, στὸν κόπο καὶ στὴν ἀγρύπνια. Φοροῦσαν τὸ ἴδιο φόρεμα χειμῶνα καὶ καλοκαίρι. Τὰ κρεβάτια τους τὰ ἔκαναν μόνα τους ἀπὸ καλάμια. Μάθαιναν νὰ ὑποφέρουν τὸν πόνο χωρὶς κανένα παράπονο.

Οἱ Σπαρτιάτες γυμνάζονται

Γράμματα ἐμάθαιναν λίγα· ἐμάθαιναν ὅμως τραγούδια καὶ στρατιωτικοὺς χορούς.

Ἐμάθαιναν νὰ σέβονται τοὺς μεγαλύτερους των καὶ νὰ ἀπαντοῦν μὲ λίγα λόγια σ' ὅ,τι τοὺς ρωτοῦσαν· αὐτὸ λεγόταν **Λακωνισμός**.

Στις ἑορτὲς χωρίζονταν σὲ τρεῖς ὁμάδες, οἱ Σπαρτιάτες : στὰ παιδιά, στοὺς ἄνδρες καὶ στοὺς γέρους. Τραγουδώντας οἱ γέροι ἔλεγαν : «Κάποτε ἦμαστε κι ἐμεῖς γενναῖα παλληκάρια». Οἱ ἄνδρες ἔλεγαν : «Ἐμεῖς εἴμαστε τώρα γενναῖοι, ὅποιος θέλει, ἄς δοκιμάσῃ». Τὰ παιδιά ἔλεγαν : «Ἐμεῖς θὰ γίνουμε πολὺ καλύτεροί σας».

Τὴν ἴδια περίπου ἀνατροφή ἔπαιρναν καὶ τὰ κορίτσια, ἀπὸ μικρῆ ἡλικία. Ἔτσι ἐνόμιζε ὁ Λυκοῦργος, ὅτι θὰ γίνουν καλὲς μητέρες καὶ θὰ κάνουν γερὰ παιδιά. Ἡ Σπαρτιάτισσα εἶχε τόσο μεγάλη φιλοπατρία, ποὺ ἔθυσιαζε τὰ πάντα γιὰ τὴ Σπάρτη. Ὅταν ἔστελλε τὸ παιδί της στὸν πόλεμο, δίνοντάς του τὴν ἀσπίδα τοῦ ἔλεγε : «ἦ τᾶν ἢ ἐπὶ τᾶς», δηλαδὴ ἢ νὰ τὴν φέρῃς πάλι νικητὴς ἢ νὰ σὲ φέρρουν ἐπάνω σ' αὐτὴ νεκρὸ. Κάποιος στρατιώτης, ποὺ πήγαινε στὸν πόλεμο εἶπε στὴ μητέρα του : «Μάνα, τὸ σπαθί, ποὺ μοῦ δίνεις εἶναι κοντό». Καὶ ἡ μητέρα τοῦ ἀπήντησε : «Νὰ πᾶς πιὸ κοντὰ στὸν ἐχθρό».

Ὅπως λοιπὸν βλέπομε, ἡ ζωὴ τῶν Σπαρτιατῶν ἦτο καθαρὰ στρατιωτικὴ. Τὸ σύνθημά τους ἦτο «Νίκη ἢ θάνατος». Ὁ δειλὸς στὴ μάχη δὲν εὕρισκε ἔλεος οὔτε ἀπὸ τὴ μάνα, ποὺ τὸν ἐγέννησε· κανεὶς δὲν τοῦ μιλοῦσε. Ἄν ἦτο ἀνύπανδρος δὲν εὕρισκε γυναῖκα. Κάθε πολίτης εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ τὸν ἐξευτελίσῃ καὶ νὰ τὸν σκοτώσῃ ἀκόμη, χωρὶς νὰ τιμωρηθῇ.

Ὁ Λυκοῦργος ὄρκισε τοὺς Σπαρτιᾶτες νὰ μὴν ἀλλάξουν τοὺς νόμους, πρὶν γυρίσῃ. "Εφυγε, λοιπόν, ἀπὸ τὴ Σπάρτη καὶ δὲν ἐπέστρεψε. Πρὶν πεθάνῃ, παράγγειλε νὰ κάψουν τὸ σῶμά του καὶ τὴ στάχτη νὰ τὴ σκορπίσουν στὸν ἀέρα. "Ετσι δὲν θὰ ὑπῆρχε τίποτε ἀπὸ τὸ σῶμά του (κόκκαλα ἢ στάχτη), ποῦ νὰ μποροῦσαν οἱ Σπαρτιᾶτες νὰ τὸ μεταφέρουν στὴ Σπάρτη καὶ ν' ἀλλάξουν τοὺς νόμους.

Ἔ ρ γ α σ ί ε ς

- 1) Γιατὶ πολλὰ ἀρχαῖα κράτη ἔσβυσαν καὶ ἡ μικρὴ Ἑλλάς ἐξακολουθεῖ καὶ ζῆ ;
- 2) Γιατὶ στὴν ἀρχαία ἐποχὴ ἡ Ἑλλάς ἦτο χωρισμένη σὲ πολλὰ μικρὰ κράτη ;
- 3) Ποιὸς πόλεμος ἔνωσε τὰ μικρὰ Ἑλληνικὰ κράτη ; Τὸ μάθατε πέρυσι.
- 4) Γιατὶ τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν ἔδινε διαφοροῦμενους χρησμούς ;
- 5) Τὰ ἀδύνατα παιδιά, οἱ Σπαρτιᾶτες τὰ πετοῦσαν στὸν Καϊάδα. Τί λέτε, ἔκαναν καλά ;
- 6) Νὰ βρῆτε στὸ χάριτῃ σας τὴ Θεσσαλία, τὴ Δωρίδα, τὴ Ναύπακτο καὶ τὴ Σπάρτη.
- 7) Ἐρωτήσατε νὰ μάθετε πῶς ἐξηγεῖται τὸ ὄνομα «Ναύπακτος».

ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Οἱ Σπαρτιᾶτες καθὼς περνοῦσαν τὰ χρόνια ἐπλήθαιναν. Τὰ ἀρχικὰ 9 000 μερίδια τῆς γῆς δὲν ἦσαν πλέον ἀρκετὰ γι' αὐτοὺς. Σκέφθηκαν λοιπὸν νὰ καταλάβουν ἄλλες χῶρες, γιὰ ν' ἀποκτήσουν ὅλοι μερίδιο γῆς. Κοντὰ τοὺς βρισκόταν ἡ εὐφορὴ Μεσσηνία καὶ σ' αὐτὴν ἔστρεψαν τὴν προσοχὴ τους. Ζητοῦσαν, λοιπὸν ἀφορμὴ νὰ τῆς ἐπιτεθοῦν καὶ νὰ τὴν καταλάβουν.

Ἡ ἀφορμὴ δὲν ἄργησε νὰ δοθῇ. Σὲ κάποια ἑορτῇ, ποῦ ἔγινε στὸ ναὸ τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδος εἶχαν πάει Σπαρτιᾶτες καὶ Μεσσηνιοί. Στὸ χορὸ παρεξηγήθηκαν μεταξὺ τους. Αὐτὸ ἦταν ἀρκετὸ νὰ κηρυχθῇ πόλεμος μεταξὺ Σπαρτιᾶτῶν καὶ Μεσσηνίων.

Πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος (743—724 π.Χ.)

Οἱ Μεσσηνιοὶ μὲ τὸν ἀρχηγὸ τους Ἀριστόδημο ἀντιστάθηκαν γενναῖα ἀλλὰ τελικὰ ἐνίκηθηκαν καὶ κλείσθηκαν στὸ ἰσχυρὸ φρούριό τους, τὴν Ἰθώμη.

Οἱ Σπαρτιᾶτες ἐπολιόρκησαν τὸ φρούριο. Οἱ Μεσσηνιοὶ σὲ λίγο καιρὸ ἐτελειώσαν τὰ τρόφιμά τους καὶ ὑπέφεραν ἀπὸ τὴν πείνα. Ἀρχισαν νὰ ἀπελπίζωνται. Ὁ γενναῖος βασιλιάς τους ὁ Ἀριστόδημος

ἔστειλε κι ἐρώτησε τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν, τί νά κάμῃ γιὰ νά σωθῇ ἡ πατρίδα του. Τὸ Μαντεῖο τοῦ ἀπήντησε : «τότε μόνο θά νικήσῃς τοὺς Σπαρτιᾶτες, ἂν θυσιάσῃς τὴν κόρη σου». Ὁ Ἀριστόδημος λυπήθηκε πολύ, γιὰ τὴν τρομερὴ αὐτὴ θυσία τῆς μοναχοκόρης του. Ὅμως μπροστὰ στὸ συμφέρον τῆς πατρίδος του δὲν μποροῦσε νά ἀρνηθῇ τὴν θυσία.

Οἱ Μεσσήνιοι πήραν θάρρος. ἔπειτα ἀπὸ τὴ θυσία τῆς μοναχοκόρης τοῦ βασιλιά τους, βγήκαν ἀπὸ τὸ φρούριο κι ἔτρεψαν εἰς φυγὴ τοὺς Σπαρτιᾶτες.

Οἱ Σπαρτιᾶτες δὲν ἔμειναν ἡσυχοί. Ἐπειτα ἀπὸ λίγα χρόνια κάνουν πάλι πόλεμο, νικοῦν τοὺς Μεσσηνίους καὶ κυριεύουν τὴν εὐφορὴ χώρα τους.

Ὁ γενναῖος Ἀριστόδημος μὴ μπορώντας νά βλέπῃ τὴν πατρίδα του σκλαβωμένη καὶ σκεπτόμενος τὴ σκληρὴ θυσία τῆς κόρης του, ηὔτοκτόνησε ἐπάνω στὸν τάφο της.

Δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος (645—628)

Ὅγδόντα ὀλόκληρα χρόνια ἐστέναζαν οἱ Μεσσήνιοι κάτω ἀπὸ τὴ σκληρὴ σκλαβιά τῶν Σπαρτιατῶν. Μέσα στὴν ψυχὴ τους ὁμως διετηροῦσαν τὴν ἐλπίδα, ὅτι κάποτε θά ἐλευθερωθοῦν. Ὅταν, κάποια ἐποχὴ, οἱ Σπαρτιᾶτες εἶχαν ἐσωτερικὲς ταραχές, οἱ Μεσσήνιοι ἐπανεστάτησαν. Μὲ ἀρχηγό τους τὸν γενναῖο Ἀριστομένη νίκησαν τοὺς Σπαρτιᾶτες καὶ τοὺς ἔδιωξαν ἀπὸ τὴ Μεσσηνία. Ὁ Ἀριστομένης, μάλιστα, κατῶρθωσε, μιὰ σκοτεινὴ νύκτα, νά μῆ στῆ Σπάρτη. Πῆγε στὸ ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ κρέμασε μιὰν ἀσπίδα. Ἐπάνω στὴν ἀσπίδα ἔγραψε «Ὁ Ἀριστομένης ἀφιερώνει αὐτὴ τὴν ἀσπίδα στὴν Ἀθηνᾶ, ἀπὸ τὰ λάφυρα, ποὺ πήρε ἀπὸ τοὺς Σπαρτιᾶτες».

Αὐτὸ κατετάρaxε τοὺς Σπαρτιᾶτες τόσο, ποὺ ἔχασαν τελείως τὸ θάρρος τους. Στὴν ἀπελπισία τους ζήτησαν βοήθεια ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀντὶ νά τοὺς στείλουν στρατὸ τοὺς ἔστειλαν τὸ μεγάλο ποιητὴ τους, τὸν **Τυρταῖο**. Ὁ Τυρταῖος μὲ τὰ φλογερὰ ποιήματά του ἔδωσε θάρρος στοὺς Σπαρτιᾶτες καὶ ξαναρχίζουν τὸν πόλεμο.

Στὶς πρώτες μάχες ὁ γενναῖος Ἀριστομένης ἐνίκησε τοὺς Σπαρτιᾶτες, ἀλλὰ τελικὰ ἐνίκηθηκε, γιατί τὸν ἐγκατέλειψε στὴν κρίσιμη στιγμή τῆς μάχης ὁ βασιλιάς τῶν Ἀρκάδων (εἶχε, ὅπως λέγουν, δωροδοκηθῆ ἀπὸ τοὺς Σπαρτιᾶτες). Οἱ Μεσσήνιοι κλείσθηκαν στὰ φρούριά τους κι ἔμειναν ἐκεῖ πολιορκημένοι ἔνδεκα χρόνια. Τέλος ἀναγκάσθηκαν νά παραδοθοῦν, γιατί οἱ Σπαρτιᾶτες κατῶρθωσαν νά καταλάβουν τὰ ὄχυρά τους μὲ προδοσία.

Ὁλόκληρη ἡ Μεσσηνία ἔπεσε πάλι στὰ χέρια τῶν Σπαρτιατῶν. Ἀπὸ τοὺς κατοίκους ἄλλοι κατέφυγαν στὴν Ἀρκαδία κι ἄλλοι πῆγαν στὴ Σικελία, ὅπου ἔκτισαν τὴν πόλι **Μεσσήνη**. Ὅσοι Μεσσήνιοι ἔμειναν στὴ Μεσσηνία ἔγιναν εἰλωτες τῶν Σπαρτιατῶν.

Μετὰ τὴν ὑποταγὴ τῆς Μεσσηνίας, οἱ Σπαρτιῖτες νίκησαν καὶ ἄλλους λαοὺς τῆς Πελοποννήσου. Ἔτσι σιγά - σιγά ἔγιναν ἡγεμόνες ὅλης τῆς Πελοποννήσου.

Α Θ Η Ν Α Ι

Αἱ Ἀθῆναι, ἡ σημερινὴ πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος εἶναι πολὺ ἀρχαία πόλις. Ἡ παράδοσις λέγει, ὅτι στὰ πολὺ παλαιὰ χρόνια αἱ Ἀθῆναι ἦσαν ἓνα μικρὸ χωριουδάκι. Δυὸ θεοὶ : ὁ Ποσειδῶν καὶ ἡ Ἀθηνᾶ, ἐπειδὴ ἤξεραν, ὅτι τὸ χωριουδάκι αὐτὸ θὰ γίνῃ μιὰ μέρα ἡ ὠραιότερη ἀλλὰ καὶ ἡ πιὸ δοξασμένη πόλις τοῦ κόσμου, ἄρχισαν νὰ μαλώνουν γιὰ τὸ ὄνομα πὺ πρέπει νὰ πάρῃ αὐτὸ τὸ χωριουδάκι. Ὁ Ποσειδῶν ἐπέμενε νὰ ὀνομασθῇ **Ποσειδωνία** ἡ Ἀθηνᾶ ἐπέμενε νὰ ὀνομασθῇ **Ἀθῆναι**. Ὁ Ζεὺς, γιὰ νὰ τελειώσῃ τὸ μάλωμα, εἶπε : «Τὸ χωριουδάκι αὐτὸ νὰ πάρῃ τὸ ὄνομα ἐκείνου, πὺ θὰ προσφέρῃ στοὺς κατοίκους του τὸ καλύτερο δῶρο».

Ὁ Ποσειδῶν τότε ἐκτύπησε μὲ τὴν τρίαινά του τὴ γῆ κι ἀμέσως βγῆκε ἀλμυρὸ νερό. Κτυπᾷ κι ἡ Ἀθηνᾶ μὲ τὸ δόρυ τῆς τὸ βράχο τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ξεφυτρώνει μιὰ ἔλησά. Τὸ δῶρο τῆς Ἀθηνᾶς θεωρήθη κε καλύτερο κι ἔτσι ἀπὸ τὸ ὄνομά τῆς ὀνομασθήκε **Ἀθῆναι**.

Ἡ Ἀττικὴ στὰ πολὺ παλαιὰ χρόνια ἦτο χωρισμένη σὲ κρατίδια. Τὰ κρατίδια αὐτὰ τὰ ἔνωσε ὁ Θησεύς κι ἔκαμε τὸ ἰσχυρὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν.

Στὰς Ἀθήνας βασιλεύσαν πολλοὶ καὶ διάφοροι βασιλιάδες. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς ἦτο καὶ ὁ Κόδρος.

Αὐτοθυσία τοῦ Κόδρου

Εἶπαμε, ὅτι οἱ Δωριεῖς μὲ τοὺς Ἡρακλείδες εἶχαν καταλάβει τὴν Πελοπόννησο. Ἐπειδὴ ἡ Ἀττικὴ ἦτο κοντά, θέλησαν νὰ καταλάβουν κι αὐτὴ καὶ φυσικά, καὶ τὰς ὠραίας Ἀθήνας. Μπαίνουν, λοιπὸν μὲ στρατὸ στὴν Ἀττικὴ καὶ φθάνουν κοντὰ στὰς Ἀθήνας. Βασιλιάς τῶν Ἀθηνῶν ἦτο τότε ὁ Κόδρος. Ὁ κίνδυνος ἦτο μεγάλος. Τί νὰ κάμουν οἱ Ἀθηναῖοι ; Ἀπεφάσισαν νὰ πολεμήσουν, γιὰ νὰ ὑπερασπίσουν τὴν πατρίδα τους. Πρὶν ὅμως ἀρχίσῃ ἡ μάχη στέλλουσι καὶ ρωτοῦν τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν. Τὸ Μαντεῖο τοὺς ἀπήντησε : « Ἐκεῖνος ὁ στρατὸς θὰ νικήσῃ, πὺ θὰ χάσῃ στὴ μάχη τὸ βασιλιά του ». Ὅταν τὸ ἄκουσε ὁ Κόδρος, ἀπεφάσισε νὰ θυσιάσῃ, γιὰ νὰ σωθῇ ἡ πατρίδα του. Πῶς ὅμως νὰ τὸ κατορθώσῃ καὶ νὰ σκοτωθῇ ἀπὸ τοὺς Δωριεῖς ; Οἱ Δωριεῖς, πὺ ἤξεραν καὶ ἐκεῖνοι τὸ χρησμὸ, δὲν θὰ ἤθελαν μὲ κανένα τρόπο νὰ σκοτώσουν τὸν Κόδρο.

Γιὰ νὰ μὴν γνωρίζεται ὁ Κόδρος ἔβγαλε τὴ βασιλικὴ του στολή,

φόρεσε ρουχα χωρικοῦ καὶ μιὰ νύχτα πέρασε, στὸ ἐχθρικό στρατόπεδο, τάχα γιὰ νὰ κόψη ξύλα. Οἱ Δωριεῖς τὸν διώχουν, ἀλλ' αὐτὸς δὲν φεύγει, ἀντιστέκεται καὶ κτυπᾷ μετὰ τὸ τσεκούρι του ἕνα στρατιώτη. Οἱ ἄλλοι στρατιῶται θυμώνουν καὶ σκοτώνουν τὸν Κόδρο.

Τὴν ἄλλη μέρα οἱ Ἀθηναῖοι ζήτησαν ἀπὸ τοὺς Δωριεῖς τὸ σῶμα τοῦ βασιλιᾶ τους νὰ τὸ θάψουν. Μόλις ἔμαθαν οἱ Δωριεῖς, ὅτι ὁ σκοτωμένος ἦταν ὁ Κόδρος, φοβήθηκαν, πὼς θὰ νικηθοῦν κι ἔφυγαν χωρὶς νὰ κάμουν μάχη. Ἔτσι ἡ Ἀττικὴ σώθηκε χάρις στὴν αὐτοθυσία τοῦ βασιλιᾶ Κόδρου.

Ὁ Δράκων

Οἱ Ἀθηναῖοι ἔπειτα ἀπὸ τὸν ἥρωικό θάνατο τοῦ Κόδρου κατήργησαν τὴ βασιλεία, γιατί σκέφθηκαν, ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ βρεθῆ ἄλλος βασιλιάς σὰν τὸν ἥρωα Κόδρο.

Ἄντι γιὰ βασιλιά διέλεξαν ἄρχοντες. Στὴν ἀρχὴ οἱ ἄρχοντες ἦσαν ἰσόβιοι, ἀργότερα ὅμως ἔμεναν μόνο δέκα χρόνια. Οἱ ἄρχοντες αὐτοὶ δὲν κυβερνοῦσαν καλά. Οἱ πλούσιοι ἐπίεζαν πολὺ τοὺς πτωχοὺς. Πολλές φορές τοὺς παλοῦσαν γιὰ δούλους, ὅταν δὲν τοὺς πλήρωναν τὰ χρέη τους. Γι' αὐτὸ γίνονταν συχνὰ ταραχές στὰς Ἀθήνας. Ὁ λαὸς ζητοῦσε γραπτὸς νόμους, πὺ νὰ προστατεύουν τοὺς πτωχοὺς. Νομοθέτη ὤρισαν τὸν Δράκοντα. Οἱ νόμοι τοῦ Δράκοντος ἦσαν πάρα πολὺ αὐστηροί. τόσο πὺ ἔλεγαν, ὅτι τοὺς ἔγραψε μὲ αἷμα.

Καὶ σήμερα οἱ αὐστηροὶ νόμοι λέγονται Δρακόντειοι Νόμοι. Φυσικά οἱ νόμοι αὐτοὶ, πὺ προστατεύαν μάλιστα, περισσότερο τοὺς πλουσίους, δὲν ἄρεσαν στὸ λαό. Οἱ ταραχές ξανάρχισαν ἀγριώτερες. Συμφώνησαν λοιπὸν νὰ βροῦν ἕναν ἄνθρωπο σοφό, πὺ νὰ τοὺς βάλῃ νόμους δίκαιους. Τέτοιο σοφὸ νομοθέτη διάλεξαν τὸν Σόλωνα.

Ὁ Σόλων

Ὁ Σόλων καταγόταν ἀπὸ τὴ γενιά τοῦ Κόδρου. Ἦτο ἄνθρωπος φιλομαθῆς, συνετὸς καὶ γενναῖος. Ἀπὸ πολὺ νέος εἶχε ταξιδεύσει σὲ ξένες χώρες καὶ εἶδε καὶ ἔμαθε πολλά. Τόση πείρα καὶ σοφία ἀπέκτησε, πὺ ἔθεωρεῖτο ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐπτὰ σοφοὺς τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος.

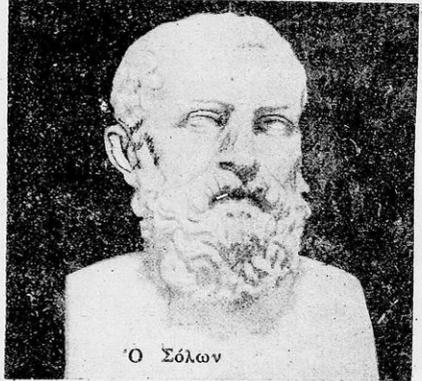
Ὅταν ἐγύρισε ὁ Σόλων ἀπὸ τὴν ξενητεία, βρῆκε τὴ Σαλαμίνα, πὺ ἦταν ἀνέκαθεν νησι τῶν Ἀθηναίων, σκλαβωμένη· τὴν εἶχαν πάρει οἱ Μεγαρεῖς. Οἱ Ἀθηναῖοι πολλές φορές προσπάθησαν νὰ τὴν ξαναπάρουν, ἀλλὰ πάντοτε πλήρωναν τὴν προσπάθειά τους αὐτὴ μὲ πολὺ αἷμα. Τόσο ἀπελπίσθηκαν, πὺ ἔκαμαν νόμο νὰ μὴν ἐκστρατεύσουν πλέον γιὰ νὰ τὴν ἐλευθερώσουν. Ὅποιος θὰ ἐπρότεινε μιὰ τέτοια ἐκστρατεία, θὰ ἐτιμωρεῖτο μὲ θάνατο.

Ὁ Σόλων μὲ λύπη του ἔβλεπε τὸ ὄρατο αὐτὸ νησι σκλαβωμένο.

Ἄλλὰ πῶς νὰ παρακινήσῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ τὴν ἐλευθερώσουν; Φα-
βόταν τὸ νόμο.

Σοφὸς καθὼς ἦτο εὗρηκε τὸν τρόπο. «Δὲν γίνεται διαφορετικὰ, σκέ-
φθηκε, παρὰ νὰ κάμω τὸν τρελλό». Ἔκαμε, λοιπόν, ἓνα πατριωτικὸ
ποίημα γιὰ τὴ Σαλαμίνα καὶ βγῆκε μὲ
τὰ νυχτικά του, τρέχοντας στὴν ἀγορὰ.
Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνόμισαν, ὅτι ὁ σοφὸς Σό-
λων ἐτρελλάθηκε καὶ ἐμαζεύθησαν γύ-
ρω του. Τότε ὁ Σόλων ἀνέβηκε ἐπάνω
σὲ μιὰ πέτρα, ποὺ ἀνέβαιναν οἱ κήρυ-
κες κι ἄρχισε νὰ ἀπαγγέλλῃ τὸ ποίημά
του γιὰ τὴ Σαλαμίνα. Τόσο ἐνθουσιάζ-
σθηκαν οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τὸ φλογερὸ
ἐκεῖνο ποίημα, ὥστε ἄρπαξαν τὰ ὄπλα,
ἐνίκησαν τοὺς Μεγαρεῖς καὶ ξαναπῆραν
τὴ Σαλαμίνα.

Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος

Στὰς Ἀθήνας τὴν ἐποχὴ ἐκείνη,
διὰν ἓνας πτωχὸς ἔπαιρνε δάνειο, ἔβαζε ὑποθήκη τὸν ἑαυτὸ του, κάποτε
τὴ γυναῖκα του καὶ τὰ παιδιὰ του. Ἄν δὲν τὰ κατάφερνε νὰ πληρώσῃ
τὸ χρέος του, ὁ δανειστής τὸν πωλοῦσε σὰν δοῦλο.

Ὁ πρῶτος νόμος τοῦ Σόλωνος ἦτο «ἡ σεισάχθεια» δηλαδὴ ἡ ἀπαλ-
λαγὴ ἀπὸ τὸ βάρος τῶν χρεῶν καὶ τῆς δουλείας. Κατήργησε λοιπόν διὰ
τὰ χρέη καὶ ἐλευθέρωσε τοὺς δούλους. Ὅσοι εἶχαν πωληθῆ σὲ ξένους,
τοὺς ἐξηγόρασε μὲ χρήματα τοῦ Δημοσίου.

Ἐπειτα ἐχώρισε τοὺς κατοίκους σὲ 4 τάξεις, ἀνάλογα μὲ τὰ εἰσο-
δήματά τους.

1) Ὅσοι εἶχαν εἰσόδημα 500 μεδίμνους (1 μεδίμνος ἦταν 17 ὀκά-
δες σιτᾶρι ἢ κριθᾶρι ἢ 13 ὀκάδες κρασί ἢ λάδι) ἐλέγοντο πεντακοσιο-
μέδιμνοι).

2) Ὅσοι εἶχαν εἰσόδημα 300 μεδίμνους ἐλέγοντο τριακοσιομέδιμνοι.

3) Ὅσοι εἶχαν εἰσόδημα 200 μεδίμνους ἐλέγοντο διακοσιομέδιμνοι.

4) Καὶ ὅσοι εἶχαν εἰσόδημα κάτω ἀπὸ 200 μεδίμνους ἐλέγοντο
θῆτες.

Τις ἀρχές τοῦ τόπου τις ἐξέλεγαν οἱ τρεῖς πρῶτες τάξεις, οἱ ὁποῖες
ἐπλήρωναν καὶ φόρους, ἦσαν τακτικοὶ στρατιῶτες καὶ ὠπλιζόνταν μὲ δι-
κά τους ἔξοδα.

Οἱ θῆτες δὲν εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ παίρουν μέρος στὴν ἐκλογὴ
τῶν ἀρχόντων, δὲν ἐπλήρωναν ὅμως φόρους.

Τρίτον. Ἔκαμε τὴν βουλὴ μὲ 400 βουλευτάς. Τοὺς βουλευτάς τοὺς
ἐξέλεγε ὁ λαὸς κάθε χρόνο. Τὸ ἔργο τῆς Βουλῆς ἦτο νὰ προτείνῃ στὴν
Ἐκκλησίᾳ τοῦ Δήμου διάφορα ζητήματα.

Τέταρτον. "Έκαμε τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Δήμου. Στὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Δήμου ἔπαιρναν μέρος ὅλοι οἱ πολῖτες, ὅσοι εἶχαν ἡλικία ἀπὸ 20 ἔτων καὶ ἄνω. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Δήμου συνεδρίαζε μιὰ φορὰ τὸ μῆνα.

Πέμπτον. "Έκαμε τὸν "Ἄρειον Πάγον. Ὁ "Ἄρειος Πάγος ἦτο τὸ ἀνώτατο δικαστήριον. Αὐτὸς ἐδίκαζε τὰ μεγάλα ἐγκλήματα καὶ ἐφρόντιζε νὰ τηροῦνται οἱ νόμοι.

Ὁ Σόλων ἐφρόντισε καὶ γιὰ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν. Οἱ νέοι ἐγυμνάζονταν στὸ δρόμο, στὸ ἄλμα, στὴν πάλη, στὸ λιθάρι, στὸ δίσκο καὶ στὸ ἀκόντιον. Συγχρόνως ὁμοῦ ἐμάθαιναν καὶ γράμματα καὶ μουσικὴν. Ὁ Ἀθηναῖος ἔπρεπε νὰ ἀναπτύξη ὄχι μόνον τὸ σῶμα του ἀλλὰ καὶ τὸ πνεῦμά του. Οἱ νέοι στὰ 16 χρόνια τοὺς ἔδιναν τὸν περίφημον ὄρκον τοῦ ἐφήβου :

*«Θὰ τὰ κρατῶ τὰ ὄπλ' αὐτὰ καὶ δὲ θὰ τὰ τιμοποιῶσω
καὶ μόνος καὶ μὲ συντροφίαν καὶ ἐδῶ καὶ ὄπου καὶ ἂν λάχω.
Θὰ πολεμήσω ἀκόσραστα καὶ ἀφρόντιστ' ἀ πέρσω
καὶ τοὺς δικαίους θ' ἀγαπῶ καὶ θὰ τιμῶ τοὺς νόμους
θὰ κατατρέχω τὸ κακόν, θὰ σφάζω τὸν προδότη
καὶ ἂν ἴσως ψέματα μιλῶ, κολάσσε με θεοὶ μου».*

Ὁ Σόλων, ἀφοῦ ἔβαλε τοὺς νόμους ὥρκισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ μὴ

Ὁ Σόλων ὀρκίζει τοὺς Ἀθηναίους

τούς αλλάξουν. Ἐπειδὴ ὁμως ἐφοβήθηκε, ὅτι, ἂν μείνῃ στὰς Ἀθήνας, ἴσως ἀναγκασθῆ νὰ τοὺς ἀλλάξῃ ἢ νὰ τοὺς τροποποιήσῃ, ἀπεφάσισε νὰ λείψῃ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας γιὰ δέκα χρόνια.

Κροῖσος καὶ Σόλων

Ταξιδεύοντας ὁ Σόλων στὶς διάφορες χώρες, ἔφθασε κάποτε καὶ στὰς Σάρδεις. Αἱ Σάρδεις ἦσαν πρωτεύουσα τῆς Λυδίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Βασιλεὺς τῶν Σάρδεων ἦτο τότε ὁ βαθύπλουτος Κροῖσος.

Ὁ Κροῖσος, ὅταν ἔμαθε, ὅτι ὁ ἐπισκέπτης του ἦτο ὁ σοφὸς Σόλων, ἐχάρηκε πολὺ καὶ τὸν περιποιήθηκε βασιλικά.

Ὑστερα ἀπὸ λίγες ἡμέρες τοῦ ἔδειξε ὅλους τοὺς θησαυροὺς του καὶ τὸν ἐρώτησε, ἂν, ἐκεῖ πού ἐγύριζε, ἔτυχε νὰ ἰδῇ ἢ νὰ ἀκούσῃ ἄλλον ἀνθρώπο πρὸ εὐτυχισμένον ἀπὸ αὐτόν.

Ὁ Σόλων, χωρὶς νὰ τοῦ κάμουν ἐντύπωση τὰ μεγάλα πλοῦτη τοῦ Κροίσου, εἶπε : «Καὶ βέβαια ξέρω».

—Καὶ ποιὸς εἶναι αὐτός ; ἐρώτησε μὲ μεγάλη περιέργεια ὁ Κροῖσος.

—Ἦτο ὁ Τέλλος ὁ Ἀθηναῖος. Αὐτὸς εἶχε καλὰ παιδιὰ, ἐπολέμησε γενναῖα γιὰ τὴν πατρίδα του καὶ ἐσκοτώθηκε στὴ μάχη.

Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἔθαψαν μὲ μεγάλες τιμές.

Ὁ Κροῖσος, πού ἐνόμισε, ὅτι ὁ Σόλων θὰ τὸν ἐβαζε τουλάχιστο δεύτερο, ξαναρώτησε.

—Καλὰ. Μετὰ τὸν Τέλλον, ποιὸν ἄλλον θεωρεῖς πρὸ εὐτυχισμένον ἀπὸ ἐμέ ;

—Τοὺς ἀδελφοὺς Κλέβι καὶ Βίωνα, ἀπήντησε ὁ Σόλων. Τὰ δύο αὐτὰ ἀδέλφια ἦσαν ἀθλητές. Εἶχαν δὲ τόσο σεβασμὸ στὴν μητέρα τους ὥστε κάποτε, πού ἀργησαν τὰ βόδια νὰ ἔλθουν, ἐζευθηκάν αὐτοὶ τὸ ἀμάξι καὶ πῆγαν τῇ μητέρα τους στὸ ναὸ τῆς Ἥρας, ὅπου ἦτο Ἱέρεια. Ἡ μητέρα του, παρεκάλεσε τὴ θεὰ νὰ χαρίσῃ στὰ παιδιὰ τῆς τὸ μεγαλύτερο καλό. Τὰ παιδιὰ, ὅταν ἔφαγαν ἐκοιμήθηκαν μέσα στὸ ναὸ καὶ δὲν ξαναξύπνησαν. Ἡ Θεὰ ἐπῆρε τὰ καλὰ αὐτὰ παιδιὰ μαζί της.

Τὰ ἀγάλματα αὐτῶν τῶν παιδιῶν εἶναι στημένα στοὺς Δελφοὺς.

Ὁ Κροῖσος δυσαρεστήθηκε καὶ λέγει στὸν Σόλωνα :

—Ὡστε τὴ δική μου εὐτυχία τὴ θεωρεῖς κατώτερη ἀπὸ τὴν εὐτυχία αὐτῶν τῶν κοινῶν ἀνθρώπων πού μοῦ ἀράδιασες ; Καὶ ὁ σοφὸς Σόλων τοῦ ἀπάντᾳ :

—«Μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε». Δηλ. δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ εἰπῇ, ὅτι ἓνας ἀνθρώπος εἶναι εὐτυχής, ἂν δὲν ἰδῇ τὸ τέλος του.

Ὁ Κροῖσος ἐθύμωσε κι ἔδιωξε τὸν Σόλωνα ἀπὸ τὰ ἀνάκτορά του.

Δὲν ἐπέρασαν πολλὰ χρόνια καὶ τὰ λόγια τοῦ Σόλωνος ἐβγήκαν ἀληθινά. Σ' ἓνα πόλεμο, πού ἔκαμε ὁ Κροῖσος μὲ τὸν Κύρο τὸ βασιλεῖα τῆς Περσίας, ἐνικήθηκε καὶ πιάσθηκε αἰχμάλωτος. Ὁ Κύρος διέταξε τοὺς στρατιῶτές του νὰ τὸν κάψουν ζωντανό. Ἀνεβαίνοντας ἐπάνω στὰ ξύλα

της φωτιάς ὁ Κροῖσος, ἐθυμῆθηκε τὰ σοφὰ λόγια τοῦ Ἀθηναίου, ἀνεστέ-
ναξε βαθειὰ καὶ ἐφώνησε : Σόλων, Σόλων, Σόλων.

— Ποῖόν θεόν παρακαλεῖς ἀνόητε Κροῖσε ; τὸν ἐρώτησε ὁ Κύρος.

— Δὲν παρακαλῶ κανέναν Θεόν, ἀπήντησε ὁ Κροῖσος. Μόνο τώρα
καταλαβαίνω, πόσο δίκαιο εἶχε ὁ Σόλων ὁ Ἀθηναῖος. Καὶ διηγῆθηκε
στον Κύρο τὸ ἐπεισόδιό του μὲ τὸν Σόλωνα.

Ὁ νικητὴς βασιλεὺς, σκέφθηκε πόσο ἄστατη εἶναι ἡ τύχη τῶν ἀν-
θρώπων καὶ ὅτι ἴσως μπορούσε καὶ ἐκεῖνος νὰ πάθῃ παρόμοιο κακό. Τοῦ
ἐχάρισε λοιπὸν τὴ ζωὴ καὶ τὸν ἄφησε νὰ ζῆσῃ βασιλικά.

Ἔ ρ α σ ί ε ς

1) Ποῖος ἄλλος ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἀριστόδημο, ἐθυσιάσε τὴν κόρη του γιὰ τὸ
καλὸ τῆς πατρίδος ; *Ὁ Πρωταγόρας*

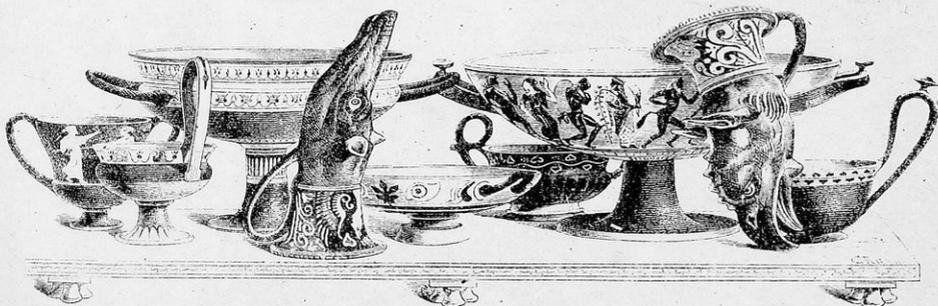
2) Τί ἦταν προτιμότερο νὰ στείλουν οἱ Ἀθηναῖοι στὴ Σπάρτη στρατὸ ἢ
τὸν Τυρταῖο ποῦ ἐστεῖλαν καὶ γιατί ;

3) Γιατί ὁ Σόλων ἔκαμε τὸν τρελλό ;

4) Ποιά ὁμοιότητα εὐρίσκατε μετὰξὺ τῶν νόμων τοῦ Λυκούργου καὶ τοῦ
Σόλωνος ;

5) Ποίους νόμους εὐρίσκατε καλύτερους, τοῦ Λυκούργου ἢ τοῦ Σόλωνος
καὶ γιατί ; *τὸν Σόλωνα νὰ τὸ εὐρίσκω*

6) Ποῖος ἔσωσε τὴν ζωὴ τοῦ Κροῖσου ;

ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Ἑλληνικὲς ἀποικίες

Ἐάν προσέξετε τὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδος, θὰ παρατηρήσετε, ὅτι ἡ χώρα μας εἶναι γεμάτη βουνά. Μία μεγάλη ὄροσειρά ξεκινᾷ ἀπὸ βορρᾶ καὶ φθάνει ὡς τὸ Ταίναρο, σάν ραχοκοκκαλιά, μὲ πολλὰ δεξιά κι ἀριστερά διακλαδώσεις· οἱ πεδιάδες μας εἶναι ὀλιγοστές. Κι ἡ θάλασσα ἀπὸ χιλιάδες χρόνια ἔμαστόρευσε τὰ ἄκρογιάλια μας καὶ τὰ ἔκαμε δανδελωτά.

Ὅπως τὴ βλέπετε τὴν ἄμορφη Ἑλλάδα μας σήμερα, ἔτσι περίπου ἦτο καὶ τὴν ἐποχὴ πού ἐζούσαν οἱ πρόγονοί μας.

Μικρὴ καὶ πτωχὴ ἀπὸ κάμπους, δὲν μπορούσε νὰ θρέψῃ τὸν πληθυσμὸ τῆς, πού ὄλο καὶ πληθύνει. Καὶ θὰ μπορούσε νὰ θρέψῃ πολὺ περισσότερο πληθυσμὸ, ἂν ἐγνώριζαν οἱ κάτοικοι τότε τὰ ἐπιστημονικὰ μέσα, πού κάνουν σήμερα τοὺς τόπους νὰ καρποφοροῦν.

Ὁ στενός, λοιπόν, χώρος τῆς Ἑλλάδος, ἀνάγκαζε πολλοὺς Ἕλληνας νὰ μεταναστεύουν, γιὰ νὰ εὔρουν πλατύτερο καὶ εὐφορώτερο τόπο γιὰ νὰ ζήσουν.

Ξεκινούσαν, λοιπόν, ὁμάδικά μ' ἓναν ἀρχηγό, ἐφθάναν σ' ἄλλους τόπους, ἔκτιζαν πόλεις, ὀργάνωναν τὴ ζωὴ τους καὶ ἐζούσαν εὐτυχισμένοι. Οἱ νέες αὐτὲς πατρίδες ἐλέγοντο **ἀποικίες**.

Τέτοιες ἀποικίες ἴδρυσαν οἱ Ἕλληνες στὴ Μακεδονία, στὴ Θράκη, στὸν Εὐξείνιο Πόντο, στὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, στὴν Ἰταλία, στὴ Γαλλία, στὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς, στὰ νησιά κ.λ.π.

Μὲ τίς ἀποικίες οἱ Ἕλληνες ἀλλάξαν πατρίδα, δηλαδή τόπο κατοικίας μόνο. Τίποτε ἄλλο δὲν ἀλλάζαν· ἔμεναν Ἕλληνες. Διατηροῦσαν τὴ γλῶσσα, τὴ θρησκεία, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, πού εἶχαν στὴν πρώτη μητέρα τους πόλι, τὴ **μητρόπολι**. Κι ὁ δεσμός τους μὲ τὴν πρώτη τους πατρίδα τὴν Ἑλλάδα ἔμενε ἀδιάσπαστος. Πολλὲς ἀποικίες εἶχαν προκόψει περισσότερο κι ἀπὸ τὴ μητρόπολι, στὰ γράμματα, στὶς τέχνες καὶ τὸ ἐμπόριο. Τέτοιες ἦσαν οἱ ἀποικίες τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, πού ὠνομάζονταν **Ἴωνία**, οἱ δὲ κάτοικοί τῆς **Ἴωνες**.

Περσικὸν κράτος

Τὸ Περσικὸ κράτος ἦτο στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἰδρυτὴς του ἦτο ὁ βασιλεὺς του ὁ Κύρος, πού ὅπως ἐνθυμεῖσθε, διέλυσε τὸ κράτος

καν με τούς Ίωνες, ἔδωξαν τὴν Περσικὴ φρουρὰ κι ἐλευθέρωσαν τὶς Ἴωνικὲς πόλεις.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Δαρεῖος ἐτοίμασε πολὺ στρατὸ καὶ ἐπετέθηκε ἐναντίον τῆς Ἰωνίας. Οἱ ὀλίγοι Ἀθηναῖοι καὶ Ἐρετριεῖς ἀναγκάστηκαν νὰ γυρίσουν στὴν πατρίδα τους. Οἱ Πέρσαι ἐκυρίευσαν ὅλες τὶς Ἴωνικὲς πόλεις. Ὅταν ὁ Δαρεῖος ἔμαθε, ὅτι τούς Ίωνες τοὺς ἐβοήθησαν στὴν ἐπανάστασι οἱ Ἀθηναῖοι ἐθύμωσε πολὺ, ἔρριξε ἓνα βέλος πρὸς τὸν Οὐρανὸ καὶ ἐφώνησε : «ἀξίωσέ με Θεὲ νὰ τιμωρήσω τοὺς Ἀθηναίους». Ἔβαλε μάλιστα ἓνα δοῦλο καὶ τοῦ ἔλεγε τρεῖς φορές τὴν ἡμέρα : «Δέσποτα μὴ λησμονήσης νὰ τιμωρήσης τοὺς Ἀθηναίους».

Πρώτη ἐκστρατεία τῶν Περσῶν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Δαρεῖος δὲν ἐλησμόνησε τοὺς Ἀθηναίους. Ἐσκέφθηκε μάλιστα μετὰ τὴν εὐκαιρία νὰ κυριεύσῃ ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Ἀρχισε, λοιπὸν, νὰ ἐτοιμάζῃ στρατὸ. Πρὶν ξεκινήσῃ γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἔστειλε πρέσβεις νὰ ζητήσουν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας «γῆν καὶ ὕδωρ». Αὐτὰ τὰ δύο σημάδια ἐφάνερον, ὅτι ἀνεγνώριζαν τὸ Δαρεῖο γιὰ νικητὴ καὶ τοῦ δηλώνουν ὕποταγὴ.

Μερικὲς πόλεις ἐφοβήθηκαν, ὅτι δὲν θὰ τὰ βγάλουν πέρα μετὰ τόσο μεγάλο κράτος κι ἔδωσαν στοὺς πρέσβεις χῶμα καὶ νερό.

Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως καὶ οἱ Σπαρτιᾶται δὲν ἔδωσαν. Οἱ Σπαρτιᾶται μάλιστα, ἐθύμωσαν τόσο, πρὸς σκότωσαν τοὺς πρέσβεις. Αὐτὸ βέβαια δὲν ἦτο σωστὸ καὶ τίμιο. Οἱ πρέσβεις καὶ σήμερα ἀκόμη εἶναι πρόσωπα ἀνεύθυνα καὶ σεβαστά. Φαίνεται ὅτι κατάλαβαν τὸ σφάλμα τους κι ἀπεφάνισαν νὰ στείλουν στὸ Δαρεῖο δύο νέους, νὰ προσφέρουν τὴ ζωὴ τους, εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ζωῆς τῶν δύο πρέσβων.

Ἀλλὰ ποιοὶ θὰ πήγαιναν νὰ πεθάνουν θεληματικὰ ; Κι ὅμως δύο παλληκάρια ὁ Σπερθίας κι ὁ Βούλης ἐδέχθησαν καὶ παρουσιάσθηκαν στὸ Δαρεῖο.

—Τί θέλετε παιδιὰ ; τοὺς ἐρώτησε ὁ Δαρεῖος.

—Νὰ μᾶς σκοτώσης, εἶπαν, μετὰ θάρρος. Φέρθηκαν ἄσχημα οἱ πατριώτες μας καὶ σκότωσαν τοὺς δύο πρέσβεις πού ἔστειλατε στὴ Σπάρτη. Ὅμως μετενόησαν. Μετὰ τὸ θάνατο τὸ δικό μας θὰ ξεπλυθῇ ἡ ἀτιμία, πού ἔγινε.

Ὁ Δαρεῖος τόσο ἐθαύμασε τὴν παλληκαριὰ τῶν νέων, πού τοὺς ἐχάρισε τὴ ζωὴ καὶ τοὺς ἄφησε ἐλευθέρους νὰ γυρίσουν στὴν πατρίδα τους.

Κατὰ τὸ 492 π.Χ. ὁ Δαρεῖος ἦτο ἔτοιμος. Ἔστειλε τὸ στρατηγὸ Μαρδόνιο μετὰ πολὺ στρατὸ καὶ πλοῖα ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος.

Μὰ ὁ στόλος περνώντας ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριο τοῦ Ἄθω (Ἄγ. Ὀρος), συνήντησε τόση τρικυμία, πού κατεστράφη. Εἴκοσι χιλιάδες ἄνδρες ἐπνίγηκαν. Οἱ ὑπόλοιποι ἐβγήκαν στὴν ξηρὰ. Χωρὶς πλοῖα βέβαια δὲν μποροῦσαν νὰ προχωρήσουν γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἔτσι ὁ Μαρδόνιος ἐγύρισε ντροπιᾶσμένος, χωρὶς νὰ μπορέσῃ νὰ φθάσῃ στὴν Ἑλλάδα.

Δευτέρα εκστρατεία τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος

Ὁ Δαρεῖος δὲν ἀπελπίσθηκε ἀπὸ τὴν πρώτη του ἀποτυχία. Ἐτοίμασε 100.000 στρατό, 600 πλοῖα κι ἔβαλε δυὸ στρατηγούς, τὸν Δάτι καὶ Ἄρταφέρνη. Τόσο ἦτο βέβαιος, ὅτι θὰ κυριεύσῃ τὴν Ἑλλάδα, πού τοὺς διέταξε νὰ τοῦ φέρουν δεμένους δλους τοὺς Ἀθηναίους στὰ Σοῦσα, στὴν πρωτεύουσά του.

Οἱ δυὸ στρατηγοὶ δὲν πῆγαν παραλία - παραλία, ὅπως ἐπῆγε ὁ Μαρδόνιος, ἀλλὰ ἐπροχώρησαν κατ' εὐθείαν. Ἐκυρίευσαν στὸ δρόμο τοὺς μερικὰ ἑλληνικὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου κι ἔφθασαν στὴν Ἐρέτρια, τὴν ὅποια ἐπολιόρκησαν. Ἡ μικρὰ πόλις ἐκράτησε 6 ἡμέρες. Οἱ Πέρσαι τὴν ἐκυρίευσαν, τὴν ἔκαψαν κι ἔστειλαν στὸ Δαρεῖο δεμένους τοὺς ὀλίγους κατοίκους τῆς. Ὑστερα ἐπέρασαν ἀπέναντι στὴν Ἀττικὴ κι ἐστρατοπέδευσαν στὸν Μαραθῶνα.

Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνος (490 π. Χ.)

Μαραθῶν, Θερμοπύλαι, Σαλαμίς, Πλαταιαί! Καὶ ποιὸς Ἕλληνας καὶ ξένος ἀκόμη δὲν ξέρει τοὺς δοξασμένους αὐτοὺς τόπους; Ἡ ἐλευθερία στεφανωμένη πετὰ ἐπάνω ἀπ' τοὺς τόπους αὐτοὺς καὶ ψάλλει τὴν ἀδούλωτη ἑλληνικὴ λεβεντιά. Ἡ ἐλευθερία, πού ἐφύτρωσε στὰ χῶματά μας τὰ Ἑλληνικὰ καὶ ἐρρίζωσε τόσο βαθειά, πού κανένα χέρι, δὲν θὰ μπορέσῃ ποτέ νὰ τὴν ξεριζώσῃ.

Στρατὸς 100.000 καὶ 600 πλοῖα δὲν εἶναι βέβαια δύναμις μικρῆ. Πόσο στρατὸ θὰ μπορούσαν νὰ παρατάξουν αἱ μικραὶ Ἀθῆναι;

Ἐστειλαν λοιπόν, οἱ Ἀθηναῖοι πρέσβεις στὴ Σπάρτη καὶ ἐζήτησαν βοήθεια. Οἱ Σπαρτιάται ἐδέχθησαν νὰ βοηθήσουν τοὺς Ἀθηναίους, ὅμως ὄχι ἀμέσως. Εἶχαν συνήθεια νὰ μὴ βγάζουν τὸ στρατό τους, ἀν δὲν ἦτο πανσέληνος καὶ ἡ σελήνη τότε ἦτο μόλις 9 ἡμερῶν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεφάσισαν νὰ πολεμήσουν μόνοι. Ἐμάζωσαν 10.000 στρατὸ κι ἔβαλαν 10 στρατηγούς, ἕναν ἀπὸ κάθε φυλὴ. Ἀρχιστράτηγος θὰ γινόταν ἕνας ἀπὸ τοὺς 10 γιὰ μιὰ μόνο ἡμέρα. Ἐτσι σὲ 10 ἡμέρες θὰ ἐγίνοντο ὄλοι ἀρχιστράτηγοι. Μεταξὺ τῶν στρατηγῶν ἦτο ὁ ἄριστος στρατηγὸς Μιλτιάδης καὶ ὁ δίκαιος Ἀριστείδης. Στὸ συμβούλιο, πού ἔκαμαν οἱ στρατηγοί, ὁ Ἀριστείδης ἐπρότεινε νὰ παραιτηθοῦν ὄλοι ἀπὸ τὴν ἀρχιστρατηγία καὶ νὰ παραχωρήσουν αὐτὴν στὸν ἰκανώτατο Μιλτιάδη. Αὐτὸς μάλιστα ἔδωσε πρῶτος τὸ παράδειγμα.

Ὅλοι ἐδέχθησαν τὴν πρότασι τοῦ Ἀριστείδη κι ἔτσι ἀρχιστράτηγος ὄρίσθηκε γιὰ ὄλες τίς ἡμέρες ὁ Μιλτιάδης.

Ὁ Μιλτιάδης ἐπῆρε τὸ στρατὸ καὶ ἐκίνησε νὰ συναντήσῃ τοὺς Πέρσας στὸν Μαραθῶνα. Πρὶν παραταχθοῦν οἱ Ἀθηναῖοι γιὰ μάχη, βλέπουν νὰ φθάνουν τρέχοντας 1000 Πλαταιεῖς ἢ μόνη βοήθεια πού ἐλάμβαναν οἱ

Ἄθηναῖοι. Αὐτὴ ἔστω ἡ μικρὴ βοήθεια
ἔδωσε θάρρος μεγάλο στοὺς Ἀθηναίους.

«Θάρρος, εἶπαν, δὲν εἴμαστε ἐντε-
λὼς μόνοι».

Ὁ Μιλτιάδης γιὰ νὰ σχηματίσῃ τὴν
παράταξι του στὸ ἴδιο μῆκος μετὰ τὴν πα-
ράταξι τῶν Περσῶν ἀναγκάσθηκε νὰ ἀ-
ραιώσῃ πολὺ τὸ κέντρο τῆς παρατάξεώς
του καὶ νὰ δυναμώσῃ περισσότερο τὰ δυὸ
ἄκρα.

Φυσικὰ τὸ κέντρο του θὰ ἦτο πολὺ ἀδύ-
νατο, καὶ θὰ ἔσπαζε ἀπὸ τοὺς Πέρσας
εὐκολά. Αὐτὸ τὸ ἐγνώριζε ὁ Μιλτιάδης·
εἶχε ὅμως τὸ σκοπὸ του. Οἱ Πέρσαι βλέ-
ποντας τοὺς ὀλίγους Ἀθηναίους, ἐγελοῦ-
σαν. Δὲν ἐφαντάζονταν ποτέ, ὅτι οἱ ὀλίγοι
ἐκεῖνοι ἄνδρες εἶχαν ψυχὴ λιονταριοῦ.
Ὅταν συμπληρώθηκε ἡ παράταξι, ὁ Μιλ-
τιάδης δὲν ἐπερίμενε καὶ δίνει πρῶτος τὸ
σύνθημα τῆς μάχης. Ἐσήμαναν οἱ σάλπιγ-
γες κι ὄλοι μετὰ ἀλαλαγμοὺς καὶ κραυγὰς
ἄρμουν σὰν ἀφρισμένο κῆμα.

Τὸ κέντρο τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως
ἐνίκηθη καὶ ἄρχισε σιγὰ - σιγὰ νὰ ὑποχω-
ρῆ, ἀλλὰ τὰ δύο ἄκρα ἐνίκησαν τοὺς ἀπέ-
ναντί τους Πέρσας καὶ ἐπροχωροῦσαν. Σὲ μιὰ στιγμή κλείουν τὰ δυὸ ἄκρα
τῶν Ἑλλήνων δεξιὰ - ἀριστερά, ἐνώνονται καὶ κτυποῦν ἀπὸ πίσω τὸ
κέντρο τῶν Περσῶν ποὺ εἶχε στὸ μεταξύ προχωρήσει. Τί ἐγίνε τότε δὲν
περιγράφεται.

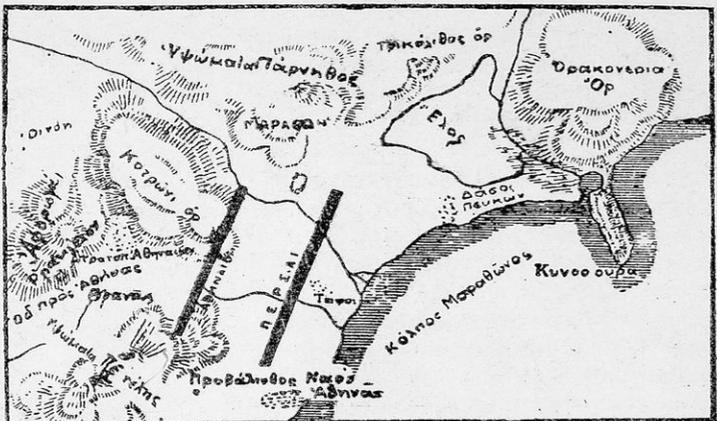
Οἱ Πέρσαι εὐρέθηκαν κυκλωμένοι, ἔχασαν τὸ θάρρος τους, ἄφησαν τὴ
μάχη κι ἔτρεχαν σὰν λαγοὶ πρὸς τὴν παραλία, ποὺ ἦσαν τὰ πλοῖά τους. Τότε
ἄρχισε ἡ σφαγὴ. Οἱ Ἕλληνες ἐκουράσθηκαν νὰ σκοτώνουν. Ἐντρομοὶ οἱ
Πέρσαι ἐμπαινταν μέσα στὰ πλοῖα καὶ προσπαθοῦσαν ν' ἀνοιχθοῦν γρή-
γορα στὴ θάλασσα νὰ γλυτώσουν. Στὴν παραλία, ἄλλη σφαγὴ. Ἐδῶ
ἄς εἰποῦμε τὴν παλληκαριὰ τοῦ **Κυναίγειρου**. Ἐνας ὀπλίτης Ἀθηναῖος,
ὁ Κυναίγειρος, ἄρπαξε μετὰ τὸ χέρι του ἕνα πλοῖο, ποὺ ἦτο ἔτοιμο νὰ φύγῃ.
Οἱ ναυτεὶς μετὰ μιὰ τσεκουριά τοῦ κόβουν τὸ χέρι, ἀλλὰ ὁ Κυναίγειρος τ'
ἀρπάζει μετὰ τ' ἄλλο. Τοῦ κόβουν καὶ τὸ ἄλλο του χέρι. Τότε τὸ ἀτρό-
μητο παλληκάρι ἀρπάζει μετὰ τὰ δόντια του τὸ καράβι.

Τὰ πλοῖα ἔκοψαν γρήγορα τὶς ἀγκυρὰς τους κι ἔφυγαν. Ἡ μάχη
ἐτελείωσε καὶ στὰ ἐνδοξα χρώματα τοῦ Μαραθῶνος ἔμειναν ξαπλωμένοι
6.400 Πέρσαι νεκροί. Ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους ἐσκοτώθηκαν μόνον 192.

Ἐνας ὀπλίτης Ἀθηναῖος, σὰν ἔληξε ἡ μάχη, τρέχει μετὰ τὴ βαρεῖα

Ὁ Μιλτιάδης

Ἡ θέσις τῶν ἀντιπάλων στὸ Μαραθῶνα

πανοπλία τοῦ γιὰ τὰς Ἀθήνας ἡ ἀναγγελίη τῆ μεγάλης εἴδησι τῆς νίκης. Σαράντα δύο χιλιόμετρα τὰ ἔτρεξε γιὰ δύο ὄρες.

Μόλις ἐμπήκε στὰς Ἀθήνας εἶπε : «χαίρετε, νενικήκαμεν» κι ἀπὸ τὸν κόπο ἔπεσε νεκρὸς.

Οἱ σκοποὶ τοῦ βουνοῦ, ποὺ παρακολουθοῦσαν μὲ τὸ μάτι τὰ Περσικὰ πλοῖα, εἰδοποίησαν τὸ Μιλτιάδη, ὅτι τὰ πλοῖα τραβοῦν γιὰ τὸν Πειραιᾶ. Οἱ Πέρσαι ἐσκέφθησαν, ὅτι θὰ εὑρουν τὰς Ἀθήνας διχῶς στρατὸ κι εὐκολα θὰ τὰς κυριεύσουν.

Ὁ Μιλτιάδης ἀμέσως, ἀφήνει τὸν δίκαιο Ἀριστείδη μὲ ὀλίγους στρατιῶτες νὰ φυλάσῃ τὰ λάφουρα καὶ μὲ τὸν ὑπόλοιπο στρατὸ φθάνει στὰς Ἀθήνας. Οἱ Πέρσαι, ὅταν τὴν ἄλλη ἡμέρα εἶδαν τοὺς Ἀθηναίους παρατεταγμένους γιὰ μάχη, οὔτε βγήκαν ἔξω ἀπὸ τὰ πλοῖα τους, ἀλλὰ ἐγύρισαν ντροπισασμένοι στὴν πατρίδα τους.

Μιά μερὰ ἔπειτα ἀπὸ τὴ μάχη ἔφθασαν 2.000 Σπαρτιάται. Ἀλλὰ δὲν ἐχρειάζονταν ἤτο πλέον ἀργά. Ἐχάρηκαν βέβαια γιὰ τὴ λαμπρὴ νίκη κι ἔδωσαν τὰ συγχαρητήριά τους στοὺς Ἀθηναίους.

Τὰ πλούσια λάφουρα ποὺ ἄφησαν οἱ Πέρσαι στὸ Μαραθῶνα τὰ μοιράσθησαν οἱ Ἀθηναῖοι. Ἔδωσαν ἓνα μεγάλο μερίδιο στοὺς γενναίους Πλαταιεῖς κι ἀφιέρωσαν πολλὰ στὴ θεὰ Ἀθηνᾶ, στὸ θεὸ Ἀπόλλωνα καὶ στὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν.

Θάνατος τοῦ Μιλτιάδου

Ὁ Μιλτιάδης ἔπειτὰ ἀπὸ τὴ μάχη τοῦ Μαραθῶνος ἐδοξάσθηκε πάρα πολὺ. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες εἶχαν στὸ στόμα τους τὸ ὄνομά του. Τὸ τέλος του ὅμως δὲν ἦτο καλὸ.

Ἐζήτησε ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺ ἔδωσαν 70 πλοῖα μὲ στρατὸ, γιὰ νὰ τιμωρήσῃ τὴ νῆσο Πάρο, ποὺ ἐβοήθησε τοὺς Πέρσας μὲ ἓνα πλοῖο.

Ὁ Μιλτιάδης ἐπολιόρκησε τὴν Πάρο εἴκοσι ἕξι ἡμέρες. Ἀναγκάσθηκε ὅμως νὰ λύσῃ τὴν πολιορκία καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ ἄπρακτος, γιατί εἶχε πληγωθῆ στο πόδι.

Οἱ ἔχθροί του, πού πολὺ τὸν εἶχαν ζηλέψει γιὰ τὴ μεγάλη του δόξα, τὸν κατηγοροῦσαν στοὺς Ἀθηναίους, ὅτι δῆθεν πληρώθηκε ἀπὸ τοὺς Πέρσας, γιὰ νὰ μὴν κυριεύσῃ τὴν Πάρο.

Οἱ Ἀθηναῖοι τὸ ἐπίστευσαν καὶ κατεδίκανσαν τὸ Μιλτιάδη νὰ πληρώσῃ πρόστιμο 50 τάλαντα. (Πολλὰ χρήματα· κάθε τάλαντο εἶχε 6.000 χρυσὲς δραχμές). Ὁ δυστυχὴς Μιλτιάδης δὲν εἶχε νὰ τὰ πληρώσῃ καὶ ἀπέθανε στὴ φυλακῇ. Τὸ πρόστιμο αὐτὸ τὸ ἐπλήρωσε ἀργότερα ὁ υἱὸς του ὁ Κίμων.

Ἀριστείδης καὶ Θεμιστοκλῆς

Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Μιλτιάδου στὰς Ἀθήνας ἐφάνηκαν δύο ἄνδρες : ὁ Ἀριστείδης, ὁ ὁποῖος γιὰ τὴν μεγάλη τιμότητα, ὠνομάσθηκε δίκαιος. (Γι' αὐτὸν εἶπαμε ὀλίγα στὴ μάχη τοῦ Μαραθῶνος) καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς.

Ὁ Ἀριστείδης ἦτο ἄνθρωπος μαλακός, ἄκακος καὶ ἀγαποῦσε μὲ πάθος τὴν πατρίδα του. Τὸ ἀντιθετὸ ἦτο ὁ Θεμιστοκλῆς. Ὁρμητικὸς, δραστήριος καὶ πολὺ φιλόδοξος. Ἦτο ἄστατος στὰ νειάτα του καὶ ἀγαποῦσε πολὺ τὶς διασκεδάσεις. Ἐπειτα ἀπὸ τὸ κατόρθωμα τοῦ Μιλτιάδη, ἄλλαξε τὶς πρώτες του νεανικὲς συνήθειες κι ἄρχισε νὰ σκέπτεται πῶς θὰ δοξασθῆ κι αὐτός. Στὸς φίλους του, πού τὸν ἐρωτοῦσαν, γιατί ἄλλαξε τόσο, ἔλεγε : «Δὲν μὲ ἀφήνει νὰ ἡσυχάσω ἢ δόξα τοῦ Μιλτιάδου».

Μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν ἀνδρῶν ἐγεννήθηκε μιὰ φιλονικία. Ὁ Θεμιστοκλῆς ὑπεστήριζε, ὅτι ὁ Δαρεῖος δὲν θὰ μείνῃ ἡσυχος ἀλλὰ θὰ ἐκστρατεύσῃ καὶ πάλι ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. «Οἱ Ἀθηναῖοι, ἔλεγε, δὲν θὰ μπορέσουν νὰ τὰ βγάλουν πέρα μὲ τὸ στρατὸ τοῦ Δαρείου, πού αὐτὴ τὴ φορά θὰ εἶναι ἀναρίθμητος. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ κάμωμε πολλὰ πλοῖα, γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσωμε τοὺς Πέρσας στὴ θάλασσα».

Ὁ Ἀριστείδης εἶχε ἀντίθετη γνώμη. Ὑπεστήριζε, ὅτι θὰ μπορέσουν νὰ ἀντιμετωπίσουν τοὺς Πέρσας στὴν ξηρά, ὅπως ἔκαμαν καὶ στο Μαραθῶνα.

Ἡ φιλονικία αὐτὴ τῶν δύο ἀνδρῶν ἐκράτησε ἀρκετὸ χρόνο. Στὸ τέ-

Μαραθωνομάχος

Οἱ Ἀθηναῖοι ψηφίζουν τὴν ἐξορία τοῦ Ἀριστείδου

λος ἐπεκράτησε ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ ὁποῖος κατάρθωσε νὰ στείλῃ στὴν ἐξορία τὸν δίκαιο Ἀριστείδη. Ἔτσι ἔμεινε ἀνεγόχλητος ὁ Θεμιστοκλῆς νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ πρόγραμμά του.

Ὁ δίκαιος καὶ ἄκακος Ἀριστείδης, φεύγοντας γιὰ τὴν ἐξορία, ἐσῆκωσε τὰ χέρια του στὸν Οὐρανὸ καὶ εἶπε : «Φεύγω καὶ εὐχομαι ποτὲ ἢ πατρίδα μου νὰ μὴ λάβῃ τὴν ἀνάγκη μου».

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐφρόντισε καὶ ἔκαμαν οἱ Ἀθηναῖοι 200 πλοῖα μὲ ἄριστα γυμνασμένους ναύτες. Ὅπως θὰ ἴδουµε παρακάτω, ὁ Θεμιστοκλῆς δὲν εἶχε ἄδικο.

Ἔ ρ γ α σ ί ε ς

- 1) Σήμερα φεύγουν Ἕλληνες σὲ ξένα μέρη ; Τί λέγετε, μπορεῖ ἡ Ἑλλάς νὰ θρῆψῃ τὸν πληθυσμὸ τῆς ;
- 2) Ὑπάρχουν σήμερα Ἴωνες στὴ Μ. Ἀσία ; Ναι ἢ ὄχι καὶ γιατί ;
- 3) Πὼς σὰς φαίνεται ἡ πράξις τοῦ Σπερθίου καὶ τοῦ Βούλη. Κάμετε μιὰ ἐκθεση γι' αὐτούς
- 4) Ἐνας στρατιώτης Ἀθηναῖος μὲ πόσους Πέρσας ἔπρεπε νὰ πολεμήσῃ στὸ Μαραθῶνα ;
- 5) Εἶναι τελείως δικαιολογημένοι οἱ Σπαρτιᾶται, ποὺ δὲν ἔστειλαν ἀμέσως βοήθεια στοὺς Ἀθηναίους ;
- 6) Γιατί δὲν ἐτηλεφωνοῦσαν ἀπὸ τὸν Μαραθῶνα στὰς Ἀθήνας γιὰ ν' ἀναγγέλλουν τὴ νίκη ;
- 7) Νὰ εὑρεῖτε στὸ χάρτη, τὸ Ἅγιον Ὅρος, τὴν Ἐρέρτεια, τὸ Μαραθῶνα καὶ τὴν νῆσο Πάρο.

Τρίτη έκστρατεία τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος

“Ὅπως εἶχε προβλέψει ὁ Θεμιστοκλῆς, ἔτσι κι ἔγινε. Ὁ Δαρεῖος, ὅταν ἔμαθε τὴν καταστροφή τοῦ στρατοῦ του στὸ Μαραθῶνα ἄφρισε ἀπὸ τὸ θυμὸ του καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐτοιμάσῃ νέα ἐκστρατεία κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Στὸ μεταξύ ὅμως ἀπέθανε. Βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἔγινε τότε ὁ υἱὸς του ὁ Ξέρξης. Ὁ Ξέρξης, ὅπως θὰ ἴδουμε παρακάτω, ἦτο ἕνας εἰσπασμῆτος καὶ ἀνόητος βασιλεὺς. Ἐξηκολούθησε τὶς πολεμικὲς ἐτοιμασίες τοῦ πατέρα του καὶ τὴν ἀνοίξῃ τοῦ 480 π.Χ. ἦτο ἐτοιμος.

Δὲν ἀνεγνώριζε κανένα στρατηγὸ ἰκανὸ νὰ τὸν στείλῃ στὴν Ἑλλάδα, γι' αὐτὸ ξεκίνησε ὁ ἴδιος μὲ δυόμισῃ ἑκατομμύρια στρατὸ, 80.000 ἱππικὸ, 1207 πολεμικὰ πλοῖα καὶ 3.000 φορτηγὰ.

Τόσος στρατὸς καὶ ἱππικὸ δὲν ἦτο βέβαια δυνατὸν νὰ πᾶνε διὰ θάλασσης. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ πᾶῃ διὰ ξηρᾶς καὶ τὰ πλοῖά του νὰ ἀκολουθοῦν παραλία - παραλία.

Γιὰ νὰ περάσῃ τὸν Ἑλλησποντο, διέταξε τοὺς μηχανικοὺς του καὶ ἔκαμαν γέφυρες. Πρὶν προλάβῃ, ὅμως νὰ χαρῆ τὶς γέφυρές του, ἡ τρικυμία τὶς κατέστρεψε. Ἐθύμως τότε, πού ἡ θάλασσα δὲν ἐσεβάσθηκε τὸ Μεγάλο Βασιλεῖα καὶ διέταξε ὁ ἀνόητος νὰ τῆς δώσουν 300 βουρδουλιές.

“Ἄλλοι μηχανικοὶ ἔκαμαν δυὸ νέες γέφυρες πῶ γερές, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐπέρασε ὁ πολυἀριθμὸς στρατὸς του.

Ἐπέρασε τὴ Θράκη, τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονία κι ἔφθασε στὴ Χαλκιδική. Φόβος καὶ τρόμος ἔπιανε τοὺς κατοίκους τῶν χωρῶν, πού ἐπερνοῦσε. Ποιὸς μποροῦσε νὰ ἀντισταθῇ; Καὶ τὰ ποτάμια ἐστεῖρευαν στὸ πέρασμα τόσο στρατοῦ καὶ ἱππικοῦ.

Στὴ Χαλκιδική, γιὰ νὰ μὴν πάθῃ, ὅτι ἔπαθε ὁ Μαρδόνιος, διέταξε κι ἔκοψαν τὴ Χερσόνησο τοῦ Ἄθω, ἔκαμαν δηλ. διώρυγα καὶ ἐπέρασαν τὰ πλοῖά του.

Τὸ Συμβούλιο τῶν Ἑλλήνων

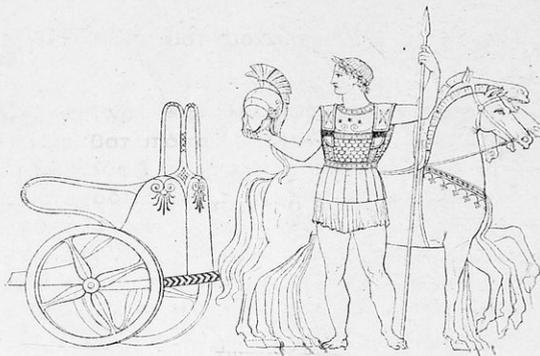
Ὁ κίνδυνος, ὅπως καθέννας καταλαβαίνει, ἦτο μεγάλος. Πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ τὰ βγάλῃ πέρα ἡ μικρὴ Ἑλλάς μὲ τόσο ἀμέτρητο στρατὸ; Ἡ μεγάλη ὅμως ἀξία τῆς ἐλευθερίας δὲν ἄφηνε τὸ φόβο νὰ φωλιάσῃ στὶς Ἑλληνικὲς ψυχές:

“Ὅταν οἱ Ἕλληνες ἔμαθαν, ὅτι ὁ Ξέρξης κατεβαίνει μὲ τόσο στρατὸ καὶ πλοῖα ἐμαζεύθησαν στὴν Κόρινθο ν' ἀποφασίσουν τί νὰ κάμουν.

Στὸ συμβούλιο αὐτὸ ἀπεφάσισαν :

1) Νὰ πιάσουν μὲ στρατὸ τὰ Στενά τῶν Θερμοπυλῶν, γιὰ νὰ ἐμποδίσουν τὴ διάβασιν τοῦ Ξέρξη, καὶ

2) Νὰ στείλουν πλοῖα νὰ πιάσουν τὸ στενὸ τῆς Εὐβοίας ἀπέναντι

Ἄρμα στὴν ἐποχὴ τοῦ Ξέρξου

τῶν Θερμοπουλῶν, γιὰ νὰ ἐμποδίσουν τὸν Περσικὸ στόλο νὰ περάσῃ πρὸς τὰ κάτω.

Σύμφωνα μὲ τις ἀποφάσεις αὐτὲς ἐπῆγε στὰ στενά τῶν Θερμοπουλῶν, ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Λεωνίδας μὲ 300 Σπαρτιάτας καὶ 7.000 ἄλλους Ἕλληνας. Οἱ Πέρσαι θὰ ἐπαρνοῦσαν ἀναγκαστικὰ ἀπὸ τὰ στενά ἐκεῖνα, γιατί δὲν ὑπῆρχε ἄλλος δρόμος. Στενὸ τὸ μέρος, καθὼς ἦτο, δὲν μποροῦσαν οἱ Πέρσαι νὰ χρησιμοποιήσουν μεγάλες δυνάμεις.

Ὁ Ἕλληνικὸς στόλος μὲ 280 πλοῖα καὶ μὲ ἀρχηγὸ τὸ Σπαρτιάτη Εὐρυβιάδη, ἐπίασε τὸ ἀκρωτήριο τῆς Εὐβοίας Ἀρτεμῆσιο.

Ἡ μάχη τῶν Θερμοπουλῶν

Ὅταν ἐφθασε ὁ Ξέρξης στὰ στενά κι ἔμαθε, πὼς μιὰ φούχτα Ἕλληνες θέλουν νὰ ἐμποδίσουν τὸ διάβα του, ἐγέλασε καὶ ξιπασμένος ἀλλὰ καὶ ἀνήγχος, ὅπως ἦτο, ἔστειλε κήρυκες στὸ Λεωνίδα, νὰ τοῦ παραδώσῃ τὰ ὄπλα.

Ὁ Λεωνίδας τοῦ ἀπήντησε μὲ τὰ δυὸ ἀθάνατα ἐκεῖνα λόγια: «μολὼν λαβέ». Δηλαδή: «Ἐλα νὰ τὰ πάρῃς». Κάποιος Ἕλλην ἀπὸ τὰ μέρη ἐκεῖνα εἶπε στοὺς Σπαρτιάτας: «Δυστυχισμένοι, οἱ Πέρσαι εἶναι τόσο πολλοί, πού μὲ τὰ βέλη τους μποροῦν νὰ σκεπάσουν τὸν ἥλιο». «Τόσο τὸ καλύτερο, τοῦ ἀπήντησαν, θὰ πελεμήσωμε στὴ σκιά».

Ὁ Ξέρξης, ὅταν ἔμαθε τὴν ἀπάντησι τοῦ Λεωνίδα, ἐθύμωσε καὶ διέταξε τὸ στρατό του νὰ πάῃ καὶ νὰ τοῦ φέρῃ δεμένους τοὺς «αὐθάδεις Ἕλληνας». Ὅλες οἱ ἐπιθέσεις τῶν Περσῶν τὴν πρώτη καὶ τὴ δεύτερη ἡμέρα τῆς μάχης ἀπέτυχαν. Ἀκλόνητοι οἱ ἄνδρεῖοι Ἕλληνες ἔμεναν στὶς θέσεις τους. Τὸ στενὸ εἶχε γεμίσει μὲ νεκροὺς τῶν Περσῶν. Ὁ Ξέρξης ἀφρίζει ἀπὸ τὸν θυμὸ του καὶ στέλλει τὸ καλύτερο τμῆμα τοῦ στρατοῦ του, τὸ σῶμα τῶν ἀθανάτων. Ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα αὐτό, ἂν καὶ ἐπολέμησε γενναῖα, ἀναγκάσθηκε νὰ ὑποχωρήσῃ ἀποδεκατισμένο.

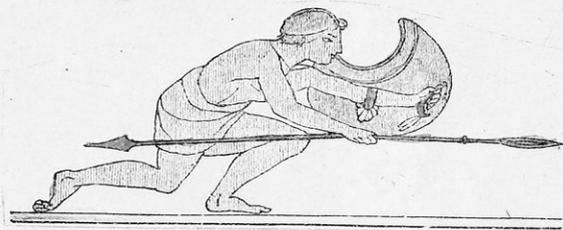
Ὁ Ξέρξης ἄρχισε νὰ τὰ χάνῃ καὶ δὲν ἤξερε τί νὰ κάμῃ. Οἱ προδό-

τες δυστυχώς δὲν λείπουν ποτέ! "Ένας κακὸς "Έλληνας, ὁ "Επιάλης, ποὺ τὸ ὄνομά του μένει ἀτιμασμένο στὴν ἱστορία, παρουσιάσθηκε στὸν Ξέρξη, καὶ τὸν βγάξει ἀπὸ τὴ δύσκολη θέση.

Γιὰ λίγα χρήματα ἐδέχθηκε νὰ προδώσῃ τὴν Ἑλλάδα. Ὁδήγησε τὴ νύκτα 20.000 Πέρσας, ἀπὸ ἕνα κρυφὸ μονοπάτι τοῦ βουνοῦ, ποὺ ἔβγαινε στὰ νῶτα τῶν Ἑλλήνων. Τὸ μονοπάτι αὐτὸ τὸ ἐφύλασσαν ὀλιγοὶ Φωκεῖς. "Όταν εἶδαν τὸν Περσικὸ στρατό, ἔτρεξαν καὶ εἰδοποίησαν τὸ Λεωνίδα.

Ὁ Λεωνίδας κατάλαβε, ὅτι δὲν ὑπάρχει πιά ἐλπίς σωτηρίας. Ἐκάλεσε ὅλους τοὺς πολεμιστὰς καὶ τοὺς εἶπε: «Παιδιὰ προδοθήκαμε. Σὲ λίγο θὰ εἴμεθα κυκλωμένοι καὶ ἡ καταστροφή μας εἶναι βεβαία. Λοιπὸν ἐσεῖς νὰ φύγετε, γιατί θὰ χρειασθῆτε ἄλλοῦ. Ἐμεῖς ὅμως οἱ Σπαρτιάται θὰ μείνωμε ἐδῶ νὰ ἀποθάνωμε ὅλοι. Οἱ νόμοι τῆς Πατρίδος μας γράφουν ἢ νὰ νικοῦμε ἢ νὰ πεθαίνωμε». "Όλοι οἱ Ἕλληνες ἔφυγαν. Μόνο 700 Θεσπιεῖς ἔμειναν· μὲ κανένα τρόπο δὲν ἐπέισθησαν νὰ φύγουν.

Ὁ Λεωνίδας δὲν ἐπερίμενε νὰ κυκλωθῆ, ἀλλὰ μόλις ἔφυγαν οἱ Ἕλληνες ὤρμησε μὲ τὰ 300 παλληκάρια του καὶ τοὺς γενναίους Θεσπιεῖς ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Ἐλαφρὰ ὀπλισμένοι Ἕλληνας πολεμιστῆς

Στὸ μεταξύ ἔφθασε κι ὁ Περσικὸς στρατὸς ἀπὸ τὸ κρυφὸ μονοπάτι. Τώρα οἱ Ἕλληνες εὐρίσκονται «μεταξὺ δύο πυρῶν» ὥπως λέγουν οἱ σημερινοὶ στρατιωτικοί. Ἐκτυπῶντο ἀπὸ ἔμπρῳς καὶ ἀπὸ ὀπίσω. Σπάζουν τὰ σπαθιά τους καὶ τραβοῦν τὰ μαχαίρια. Πολεμοῦν σὰ λιοντάρια μὲ πέτρες, μὲ ξύλα, μὲ τὰ χέρια, μὲ τὰ δόντια τους. Σωρὸς τὰ ἐχθρικά πτώματα μπροστὰ καὶ ὀπίσω τους.

Ἡ μάχη ἐξηκολούθησε τρομερῆ, ὥσπου ἔπεσε, πολεμώντας λιονταρίσια καὶ ὁ τελευταῖος Ἕλληνας. Ἔτσι ἐτελείωσε ἡ μάχη τῶν Θερμοπυλῶν, ἀπὸ τὴν ὁποία ἔμαθε ὁ κόσμος ὅλος, ὅτι οἱ Ἕλληνες ξέρουν νὰ πολεμοῦν, μὰ ξέρουν καὶ νὰ πεθαίνουν γιὰ τὴν πατρίδα τους.

Ἀργότερα οἱ Ἕλληνες ἔστησαν στίς Θερμοπύλες ἕνα μαρμάρينو λιοντάρι μὲ τὴν ἐξῆς ἐπιγραφή:

**Ὡ ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι
τῆδε κείμεθα τοῖς κείνων ρήμασι πειθόμενοι
Δηλαδή :**

*Ὅποιος κι ἂν εἶσαι, ποὺ περνᾷς, ἄκου, ξένο διαβάτη:
"Αν τύχη στὸ ταξίδι σου περάσης ἀπ' τὴ Σπάρτη,
νὰ πῆς πὼς ἐδῶ εἴμαστε εἰς τὰ Στενὰ θαμμένοι,
πιστοὶ στοὺς νόμους ποὺ ἔβαλε ἡ Σπάρτη ἢ δοξασιμένη.*

Ἕλλην ὀπλίτης

Στὸ ἀκρωτήριο Ἀρτεμῆσιο τῆς Εὐβοίας ὁ Ἕλληνικός στόλος ἐκυρίευσε 30 Περσικά πλοῖα. Ὄταν ὁμοῦς ἔμαθαν, ὅτι ὁ Ξέρξης ἐκυρίευσε τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν, τὰ Ἕλληνικά πλοῖα δὲν ἐξηκολούθησαν τῇ ναυμαχίᾳ· ἔφυγαν ἀπὸ τὸ Ἀρτεμῆσιο, γιατί δὲν εἶχαν πιά λόγο νὰ μείνουν ἐκεῖ καὶ ἐπῆγαν στὴ Σαλαμίνα.

Ὁ Ξέρξης καταστρέφει τὰς Ἀθήνας

Ὁ Ξέρξης κατέβαινε, σὰ χειμαρρὸς πλέον πρὸς νότο. Τίποτα πιά δὲν μποροῦσε νὰ τὸν σταματήσει.

Τραγική ἦτο ἡ θέσις τῶν Ἀθηναίων. Τί νὰ κάμουν ; ἐπῆγαν καὶ ἐρώτησαν τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν. Τὸ Μαντεῖο ἀπήντησε, ὅτι μόνον τὰ εὐλίνα τείχη θὰ τοὺς σώσουν. Ὁ Θεμιστοκλῆς εἶπε ὅτι «εὐλίνα τείχη» ἐννοεῖ τὸ Μαντεῖο τὰ πλοῖα. Καὶ δὲν εἶχε ἄδικο. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπίστευσαν στὸ Θεμιστοκλῆ, ἔφυγαν ἀπὸ τὴν πόλι κι ἐμπῆκαν στὰ πλοῖα. Τὰ γυναῖκόπαιδα καὶ τοὺς γέροντας τοὺς ἔστειλαν στὴ Σαλαμίνα καὶ στὴν Αἴγινα.

Οἱ Πέρσαι χωρὶς καμμιά ἀντίστασι ἐμπῆκαν στὰς Ἀθήνας, κατέσφα-

ξαν μερικούς γέρους, που είχαν κλεισθή στα τείχη της 'Ακροπόλεως και έκαψαν την πόλι και τα ιερά της.

‘Ο Ξέρξης έκαψε την 'Αθήνα, που τόσο την μισούσε, αλλά την ψυχή της δέν την έκαψε. Καμμιά δύναμις δέν μπορεί νά άφανίση τις έλεόθερες ψυχές.

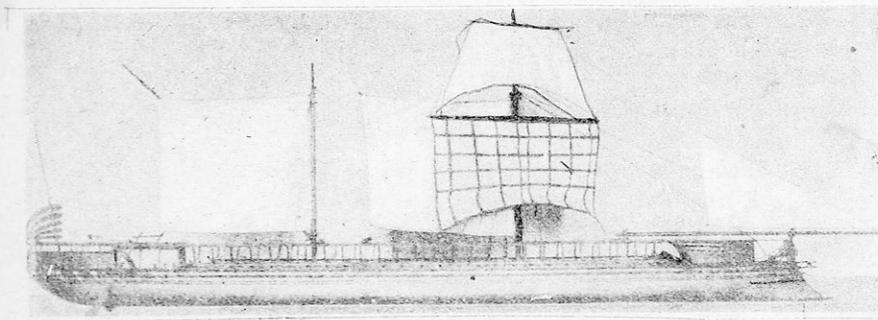
‘Η ναυμαχία της Σαλαμίνας (480 π.Χ.)

Στό στενά της Σαλαμίνας συγκεντρώθηκαν δλα τα 'Ελληνικά πλοία. ‘Ολος ό στόλος ήτο 378 πλοία, έκ των όποιων τά 200 ήσαν των 'Αθηναίων, 16 των Σπαρτιατών και τά άλλα των άλλων 'Ελλήνων. ‘Αρχηγός δλου του στόλου ήτο ό Σπαρτιάτης Εύρυβιάδης' των 'Αθηναϊκών πλοίων άρχηγός ήτο ό Θεμιστοκλής.

Οί δυο άρχηγοί στό ναυτικό συμβούλιο, που έγινε, διεφώνησαν. ‘Ο Θεμιστοκλής επέμενε νά γίνη ή ναυμαχία στό στενό της Σαλαμίνας. «Τά πλοία των Περσών, έλεγε, είναι πολλά και μεγάλα. Στά στενά της Σαλαμίνας δέν θά χωροδν και δέ θά μπορούδν νά κινούνται εύκολα». «‘Οχι, έλεγε ό Εύρυβιάδης, ή ναυμαχία πρέπει νά δοθη κοντά στην Κόρινθο. ‘Εκει θά έχωμε και τό στρατό βοήθεια, που είναι συγκεντρωμένος στον 'Ισθμό». ‘Η διαφωνία ήτο μεγάλη' κι οι δυο επέμεναν στη γνώμη τους. Σε μιá στιγμή ό δξύθυμος Εύρυβιάδης έθύμωσε κι έσήκωσε τό ραβδί του νά κτυπήση τό Θεμιστοκλή. ‘Ο Θεμιστοκλής τότε άτάραχος του είπε : «**πάταξον μέν, άκουσον δέ**», δηλ. κτύπησέ με, αλλά άκουσε με. ‘Ο Εύρυβιάδης επέμενε πολύ στη γνώμη του.

Βλέποντας ό Θεμιστοκλής, ότι δέν μπορούσε νά πείση τόν Εύρυβιάδη, έσκέφθηκε νά μεταχειρισθή την πονηρία.

‘Εστειλε κρυφά τόν πιστό του δοϋλο Σίκινο στον Ξέρξη και του παραγγέλλει τά εξής : «Μεγάλε Βασιλεϋ, δέν είμαι έχθρός σου' είμαι φίλος σου. Μάθε ότι οι ‘Ελληνες σκέπτονται νά φύγουν. Συμφέρων σου

Πολεμικό πλοίο (τριήρης)

είναι να τους κλείσης τώρα που εύρισκονται στη Σαλαμίνα και να τους πιάσης όλους».

‘Ο ανόητος Ξέρξης έπεσε στην παγίδα κι έστειλε τη νύκτα τὸ στόλο κι έκλεισε τὰ ‘Ελληνικά πλοία στο στενό.

‘Ο δίκαιος ‘Αριστείδης, πὸ ἦτο ἐξόριστος στὴν Αἴγινα, δταν εἶδε Περσικά πλοία νὰ κυκλώνουν τὸν ‘Ελληνικό στόλο, μπήκε σὲ μιὰ βαρκούλα και με κίνδυνο τῆς ζωῆς του κατώρθωσε κι ἔφθασε στὰ ‘Ελληνικά πλοία. Εύρίσκει τὸν ἐχθρό του Θεμιστοκλή, τὸν χαιρετᾷ και τοῦ λέγει, ὅτι ἐκλείσθηκαν ἀπὸ τὰ Περσικά πλοία. ‘Ο Θεμιστοκλῆς, τὸν ἀγκάλιασε, τὸν ἐφίλησε και τοῦ εἶπε τὸ μυστικό. ‘Απὸ τότε οἱ δυὸ πολιτικοὶ ἄνδρες ἔγιναν οἱ καλύτεροι φίλοι.

‘Οταν εἶδε ὁ Εὐρυβιάδης και οἱ ἄλλοι ὅτι δὲν ἔχουν πιά δρόμο νὰ φύγουν ἀναγκάσθηκαν νὰ δώσουν τὴ ναυμαχία στὴ Σαλαμίνα. Μόλις ἔχαραξε ἡ αὐγὴ τῆς 1ης Σεπτεμβρίου τοῦ 480 π. Χ. ἐκτόπησαν οἱ σάλπιγγες κι ἀπὸ τὰ στόματα ὄλων τῶν ‘Ελλήνων ἀντήχησε τὸ πολεμικό τραγούδι : «‘Εμπρὸς παιδιά τῶν ‘Ελλήνων, σώζετε τὴν πατρίδα».

Τὰ μικρά ἀλλὰ εὐκίνητα ‘Ελληνικά πλοία ὤρμησαν σὰν δελφίνια και κάρφωσαν με τὰ σιδερένια ἔμβολά τους τὰ Περσικά καράβια· ἄλλα ἐβούλιαζαν κι ἄλλα ἐκυρίευαν. ‘Οταν τὸ ἔμβολο δὲν ξεκολλοῦσε ἀπὸ τὸ ἐχθρικό καράβι, οἱ ‘Ελληνες πηδοῦσαν μέσα και κατέσφαζαν τοὺς ναυτῆς. ‘Η θάλασσα σὲ λίγο εἶχε γεμίσει συντρίμμια, νεκροὺς και ναυαγούς.

‘Ο Ξέρξης, πὸ εἶχε στήσει τὸ θρόνο του στὸ ὄρος Αἰγάλεω, γιὰ νὰ βλέπη τὴ ναυμαχία, εἶχε χάσει τὴ μιλιὰ του και τὸ χρῶμά του. Τόσος φόβος και τρόμος τὸν ἔπιασε πού, ἂν και εἶχε τόσο πολὺ στρατὸ ἀποφασίζει νὰ φύγη.

‘Αφήνει τὸ στρατηγὸ του Μαρδόνιο με 300.000 στρατὸ στὴ Θεσσαλία, γιὰ νὰ κυριεύσῃ τὴν ‘Ελλάδα και φεύγει ντροπιασμένος γιὰ τὴν πατρίδα του. ‘Οταν ἔφθασε στὸν ‘Ελλῆσποντο, εὐρῆκε τίς γέφυρες χαλασμένες ἀπὸ τρικυμία και ἀναγκάζεται νὰ περάσῃ με μιὰ βαρκούλα, σὰν κοινὸς ψαράς, ὁ μεγάλος και ξιππασμένος βασιλιάς.

‘Η Σαλαμίς μαζί με τὸ Μαραθῶνα και τὰς Θερμοπύλας δείχνουν σὲ μᾶς και στὸν κόσμο ὄλον, ὅτι ἡ ἐλευθερία τῆς πατρίδος ἀγοράζεται με αἷμα και ὅτι ὁ θάνατος γιὰ τὴν πατρίδα δὲν εἶναι θάνατος· εἶναι ἀθάνασια.

ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ ΤΗΣ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ

*Πῶς γιγαντώνεται ἡ ψυχὴ σὲ τοῦτα τὰ πελάγη
‘Αντριεῦεται, παίρνει καρδιὰ και σ’ ἄλλα χροῖα πάγει
Και βλέπω, βλέπω με τὸ νοῦ και τῆς καρδιᾶς τὸ μάτι
ἀπὸ καράβια ἀμέτρητα τὴ θάλασσα γεμάτη.
‘Ο Ξέρξης τὰ καράβια του περὶ φανὸς ξανοίγει
Θὰ ἔχη ἓνα ἀπ’ ὄλα αὐτὰ τὸ βράδυ γιὰ νὰ φύγη ;*

*Φεύγουν οι Πέρσες φεύγουνε με τὰ πανὰ σχισμένα.
Βλέπω καράβια σὰν βουνὰ στους βράχους τσακισμένα.
Ἀκούω τῶμον προσευχές, τραγούδια καὶ κατάρα
καὶ φροκαλίζει ἡ θάλασσα τοῦ Ξέρξη τὴν Τιάρα.*

Ἀγ. Παρόσχου

Προτάσεις τοῦ Μαρδονίου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους

Ὅταν ἔφυγε ὁ Ξέρξης, οἱ Ἀθηναῖοι ἐγύρισαν στὰς Ἀθήνας. Δὲν εὐρήκαν, βέβαια, παρὰ μόνον ἐρείπια. Ἐπάνω ὅμως ἀπὸ τὰ ἐρείπια αὐτὰ ἐφτερούγιζε ἡ ἐλευθερία.

Ὁ Περσικὸς κίνδυνος ἐλιγότευσε βέβαια, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐξέλιπε τελείως. Ὁ Μαρδόνιος μὲ ἀρκετὸ στρατὸ ἔμενε στὴ Θεσσαλία, περιμένοντας τὴν ἀνοιξὶ νὰ ἐπιτεθῆ καὶ πάλι ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων.

Πρὶν ξεκινήσῃ γιὰ τὴν Ἀττικὴ, ὁ Μαρδόνιος, θέλησε νὰ διαίρεσῃ τοὺς Ἕλληνας. Σκέφθηκε, ὅτι ἔτσι θὰ κατορθώσῃ εὐκολώτερα νὰ κυριεύσῃ τὴν Ἑλλάδα. Ἔστειλε, λοιπὸν, τὸ βασιλεῖα τῆς Μακεδονίας νὰ προτείνῃ στοὺς Ἀθηναίους νὰ χωρισθοῦν ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, μὲ τὴν ὑπόσχεσι νὰ τοὺς ξανακτίσῃ τὴν πόλι καὶ νὰ τοὺς πληρώσῃ ὅλες τίς ζημιές τοῦ ἔπαθαν, ἀρκεῖ μονάχα νὰ γίνουν φίλοι του.

Ὅταν τὸ ἔμαθαν οἱ Σπαρτιᾶται, φοβήθηκαν, μήπως οἱ Ἀθηναῖοι δεχθοῦν. Ἔστειλαν, λοιπὸν, πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ παρακαλοῦσαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ μὴ δεχθοῦν τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου. «Τὸ ξέρομε, τοὺς εἶπαν, ὅτι εἴσθε κατεστραμμένοι, ἀλλ' ἔμεῖς ὅ,τι μπορέσομε θὰ σὰς προσφέρωμε».

Οἱ Ἀθηναῖοι εἰς μὲν τοὺς πρέσβεις τοῦ Μαρδονίου ἀπήντησαν: «Ὅσο ὁ ἥλιος ἐξακολουθεῖ νὰ βγαίη ἀπὸ τὴν ἀνατολή, οἱ Ἀθηναῖοι ποτὲ δὲ θὰ συμμαχήσουν μὲ τοὺς Πέρσας».

Εἰς δὲ τοὺς Σπαρτιᾶτας ἀπήντησαν: «Ἄδικα ἐφοβηθήκατε. Σὰς εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴν βοήθεια, ποὺ λέγετε ὅτι θὰ μᾶς δώσετε· ὅμως δὲ τὴν δεχόμεθα. Θὰ ἐργασθοῦμε μόνοι μας γιὰ νὰ ξανακτίσωμε τὴν πόλι μας καὶ νὰ θρέψωμε τὰ παιδιὰ μας. Ἐκεῖνο ποὺ θέλομε εἶναι, νὰ στείλετε ὅσο πῶ γρηγόρα μπορέσετε, στρατὸ, γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσωμε ὄλοι μαζί τὸ Μαρδόνιο».

Οἱ Σπαρτιᾶται ἔμειναν εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴν ἀπάντησι τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐθαύμασαν τὴν γενναία καὶ εὐγενικὴ ψυχὴ τους.

Ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν

Ὁ Μαρδόνιος κατὰ τὴν ἀνοιξὶ τοῦ 479 π. Χ. ἐξεκίνησε πάλι γιὰ τὴν Ἀττικὴ, κατέλαβε τὰς Ἀθήνας καὶ ἀπετελείωσε τὴν καταστροφὴν. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἐννοεῖται, ξαναμπήκαν στὰ πλοῖα.

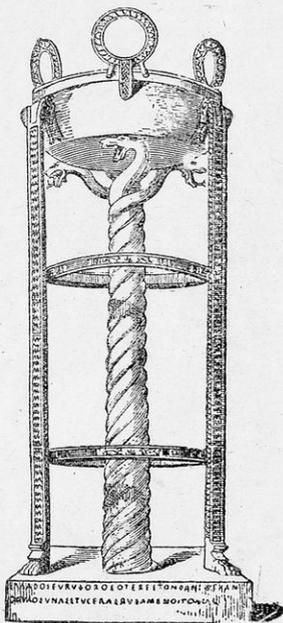
Ὁ Μαρδόνιος ἐκατάλαβε, ὅτι οἱ Ἕλληνας δὲν θὰ ἀποφύγουν τὴ

μάχη, γι' αὐτό ἐπήγε κι ἐστρατοπέδευσε στὰς Πλαταιάς τῆς Βοιωτίας. Τὸ μέρος ἦτο πλατὺ καὶ κατάλληλο γιὰ τὸν πολὺ στρατὸ του.

“Ὀλος ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς, 110.000 περίπου, ἐμαζεύθηκε στὴν Ἐλευσίνα καὶ μὲ ἀρχηγὸ τὸ Σπαρτιάτη Πausανία ἐξεκίνησε νὰ συναντήσῃ τὸ Μαρδόνιο.

“Ὅταν ἐφθασε στὰς Πλαταιάς δὲν κατέβηκε στὴν πεδιάδα, γιατί ἐφοβήθηκε τὸ περσικὸ ἵππικὸ, ἀλλὰ ἐστρατοπέδευσε στὴς πλαγιὰς τοῦ Κιθαιρώνος. Ὁ Μαρδόνιος ἔκαμε τὸ λάθος κι ἔστειλε κατὰ τῶν Ἑλλήνων πρῶτα τὸ ἵππικὸ του.

Ἄλλὰ τὸ ἔδαφος ἦτο ἀκατάλληλο γιὰ ἄλογα. Οἱ Ἕλληνες ὄχι μόνον διεσκόρπισαν τὸ ἵππικὸ, ἀλλὰ κι ἐσκότωσαν τὸν ἀρχηγὸ τους τὸ Μασιστιο. Αὐτὸ ἔδωσε τόσο θάρρος στοὺς Ἕλληνας, ποὺ ἀφήνουν τὴν πλαγιὰ καὶ ὀρμοῦν κατὰ τῶν Περσῶν στὴν πεδιάδα. Ἡ μάχη ἄρχισε τρομερῇ. Οἱ Πέρσαι πολεμοῦν μὲ γενναϊότητα, ὁ δὲ Μαρδόνιος μὲ 1000 διαλεκτοὺς σωματοφύλακας μάχεται κι αὐτὸς γενναῖα. Ἡ ὀρμὴ τῶν Ἑλλήνων ἦτο τέτοια, ποὺ τίποτε δὲ μποροῦσε νὰ τοὺς κρατήσῃ. Σὲ λίγο σκοτώνεται ὁ Μαρδόνιος, οἱ δὲ Πέρσαι χάνουν τὸ θάρρος τους καὶ κλείνονται στὸ πρόχειρο στρατόπεδό τους. Οἱ Ἕλληνες πηδοῦν μέσα στὸ στρατόπεδο καὶ ἡ μάχη γίνεται στήθος μὲ στήθος. Τόση ἦτο ἡ πανωλεθρία ποὺ ἔπαθαν οἱ Πέρσαι, ὥστε μόνον 3.000 ἐγλύτωσαν καὶ 40.000, ποὺ εἶχαν φύγει πρὶν ἀπὸ τὴ μάχη. Αὐτοὶ μόνον κατῶρθωσαν νὰ σωθοῦν καὶ νὰ γυρίσουν ντροπιασμένοι στὴν πατρίδα τους.

Ὁ τρίπους μὲ τὸ τρικέφαλο φίδι

Τὰ λάφυρα ποὺ ἔπесαν στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων δὲν λογαριάζονται ἦσαν τόσα πολλὰ.

Τὸ ἕνα δέκατο τῶν λαφύρων τὸ ἐπήρε ὁ στρατηγὸς Πausανίας. Τὰ ὑπόλοιπα ἔμοιράσθηκαν οἱ πόλεις, ἀνάλογα μὲ τὸ στρατὸ ποὺ εἶχαν στείλει. Γιὰ ἀνάμνησι τῆς μεγάλης νίκης ἔκαμαν ἕνα χρυσὸ τρίποδα, ποὺ ἐστηριζόταν σὲ χάλκινο τρικέφαλο φίδι.

Ἔργασίες

1) Ἡ θάλασσα ὄσες ξυλιές κι ἂν φάγῃ, δὲν πονεῖ βέβαια. Μὰ γιατί τὴν ἔδειρε ὁ Ζεὺς;

2) Ἀφοῦ ἐγνώριζε ὁ Λεωνίδας ὅτι θὰ σκοτωθῆ ἄσφαλῶς αὐτὸς κι οἱ στρατιῶταί του, ὅταν κυκλώθηκε στὰς Θερμοπύλας, γιατί δὲν ἔφυγε; Ὁ θάνατός του ὠφέλησε ἢ ὄχι καὶ γιατί;

3) Γιατί ἀρχηγὸς τοῦ στόλου τῶν Ἑλλήνων ἦτο ὁ Σπαρτιάτης Εὐρυβιάδης; ἂν καὶ ἡ Σπάρτη εἶχε τόσο λίγα πλοῖα;

4) Μετὰ τὴ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας ἔπρεπε νὰ φύγῃ ὁ Ξέρξης ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ναὶ ἢ ὄχι καὶ γιατί;

5) Πῶς ἐξηγεῖτε τὴν τελεία καταστροφὴ τοῦ Μαρδονίου;

6) Νὰ εὑρετε στὸ χάρτη σας τὸ σημεῖο, ὅπου ἐγινε ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας. Νὰ εὑρετε ἀκόμη ποῦ εὕρισκονται αἱ Πλαταιαί;

Ἡ μάχη τῆς Μυκάλης

Ἐνῶ στὰς Πλαταιαίς ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐθαυματουργοῦσε, τὸ Ἑλληνικὸ ναυτικὸ δὲν ἔμενε σὲ ἀδράνεια. Μὲ ἀρχηγούς τὸν Σπαρτιάτη Δεωτυχίδη καὶ τὸν Ἀθηναῖο **Ξάνθιππο** ἐκυνήγησαν τὸν Περσικὸ στόλο. Ὁ Περσικὸς στόλος, ποῦ ἀποτελεῖτο ἀπὸ 300 πλοῖα ἔφυγε στὴ Μυκάλη (ἀκρωτήριο τῆς Μ. Ἀσίας). Ἐκεῖ ἠγκυροβόλησε. Ὅταν ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἔφθασε κι αὐτὸς στὴ Μυκάλη, οἱ Πέρσαι δὲν ἐτόλμησαν νὰ ναυμαχήσουν. Ἔσυραν τὰ πλοῖά τους στὴν παραλία κι ἐστρατοπέδευσαν στὴν ξηρὰ μαζὶ μὲ 60.000 ἄλλους Πέρσας, ποῦ ἔτυχε νὰ εὕρισκονται ἐκεῖ. Τὸ ἴδιο ἔκαμαν καὶ οἱ Ἕλληνες; ἐβγήκαν ἀπὸ τὰ πλοῖά τους στὴν ξηρὰ. Ὅλοι οἱ Πέρσαι ἦσαν 120.000, οἱ δὲ Ἕλληνες μόνο 25.000. Πρὶν ἀρχίσῃ ἡ μάχη, φθάνει ἡ μεγάλη εἶδησις: «Ὁ Μαρδόνιος ἐσκοτώθηκε στὰς Πλαταιὰς καὶ ὁ στρατὸς του κατεστράφη». Αὐτὸ ἔδωσε τόσο θάρρος στοὺς Ἕλληνας, ποῦ δὲν ἐπερίμεναν οὔτε στιγμή. Ὁρμησαν ἐναντίον τῶν Περσῶν καὶ τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν. Οἱ καλότεροι ἀπὸ τοὺς Πέρσας ἐσκοτώθηκαν καὶ τὰ πλοῖα τους ἐπυρπολήθησαν.

Ὁ Θεμιστοκλῆς

Ἡ ὀχύρωση τῶν Ἀθηνῶν

Μετὰ τὴ μάχη τῶν Πλαταιῶν, ἐγύρισαν οἱ Ἀθηναῖοι στὴν κατεστραμμένη πόλι τους καὶ ἐβάλλησαν νὰ τὴν ξανακτίσουν.

Ὁ Θεμιστοκλῆς συνεβούλευσε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ὀχυρώσουν τὴν πόλι. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐδέχθησαν κι ἄρχισαν νὰ κτίζουν ἕνα γερὸ τεῖχος γύρω - γύρω. Ὅταν οἱ Σπαρτιάται τὸ ἔμαθαν, ἀνησύχησαν. Ἔστειλαν ἀμέσως πρέσβεις στὰς Ἀθήνας, γιὰ νὰ τοὺς εἰποῦν, ὅτι δὲν εἶναι σωστὸ

νά ὀχυρώσουν τὰς Ἀθήνας. «Δὲν εἶναι σωστό, εἶπαν, νὰ ὑπάρχη πόλις ὠχυρωμένη ἔξω ἀπὸ τὸν Ἴσθμό τῆς Κορίνθου, γιὰτὶ ἂν ἐπανεέλθουν οἱ Πέρσαι καὶ καταλάβουν πόλεις ὠχυρωμένες, θὰ τίς χρησιμοποιήσουν σὰν ὀρμητήρια καὶ θὰ ὑποδουλώσουν ὀλόκληρη τὴν Ἑλλάδα». Οἱ Σπαρτιατὰὶ δὲν ἔλεγαν τὴν ἀλήθεια. Δὲν ἐπίστευαν σ' αὐτό, ποῦ ἔλεγαν. Ἐφοβοῦντο μὴπως αἱ Ἀθηναῖοι γίνωνται δυνατὸ κράτος καὶ κυριαρχήσουν ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Θεμιστοκλῆς, ποῦ ἐκατάλαβε τοὺς πραγματικοὺς σκοποὺς τῶν Σπαρτιατῶν, ἐπῆγε ὁ ἴδιος στὴ Σπάρτη δῆθεν γιὰ νὰ συζητήσῃ τὴν ὑπόθεσι καὶ νὰ καθησυχάσῃ τοὺς Σπαρτιατὰς. Μὲ τὴν πονηρίαν του καὶ τὴν εὐγλωττίαν του ἔδωσε καιρὸ στοὺς Ἀθηναίους, ποῦ ἐδούλευαν μέρα νύκτα, νὰ τελειώσουν τὰ τεῖχη.

Οἱ Ἀθηναῖοι κατόπιν ὠχύρωσαν καὶ τὸν Πειραιᾶ, ὃ ὁποῖος ἔγινε πολεμικὸς ναῦσταθμὸς καὶ ἀσφαλισμένους ἐμπορικὸς λιμῆν.

Μ Ε Ρ Ο Σ Γ'

ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΕΡΣΩΝ

Ἀπελευθέρωσις Ἑλληνικῶν πόλεων

Ἔως τώρα οἱ Ἕλληνες ἐπολεμοῦσαν, γιά νά ὑπερασπίσουν τήν πατρίδα τους· ἔκαμναν δηλ. πόλεμο ἀμυντικό. Τώρα πηγαίνουν νά κτυπήσουν τοὺς Πέρσας, δηλ. κάμνουν πόλεμο ἐπιθετικό.

Ὁ Ξέρξης εἶχε κυριεύσει πολλές Ἑλληνικές ἀποικίες καί πολλά Ἑλληνικά νησιά. Ὅλα αὐτά σιγά - σιγά οἱ Ἕλληνες μέ τὸ στόλο τους κατάρθωσαν νά τὰ ἐλευθερώσουν καί νά διώξουν τοὺς Πέρσας κατὰκτητάς.

Ὅσες πόλεις ἐλευθερώνοντο, ἔδιναν στρατὸ καί πλοῖα, γιά νά ἐλευθερωθοῦν καί οἱ ὑπόλοιπες πόλεις. Ἔτσι ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἐνώθησαν καί ἐσχημάτισαν μιὰ μεγάλη καί δυνατὴ συμμαχία μέ δυνατό στρατὸ καί στόλο.

Προδοτικὰ σχέδια τοῦ Πausανίου

Ὁ Pausanias ἔπειτα ἀπὸ τὴ μάχη τῶν Πλαταιῶν ἐδοξάσθηκε πολὺ. Τοῦ εἶχε τόση ἐκτίμησι ἡ Ἑλλάς ὥστε τοῦ παρεχώρησε στρατὸ καί πλοῖα γιά νά ἐλευθερώσῃ ὅσες Ἑλληνικές πόλεις εἶχαν πάρει οἱ Πέρσαι.

Στὶς ἐκστρατείες αὐτὲς ὁ Pausanias ἐπίασε αἰχμαλώτους πολλοὺς πλουσίους Πέρσας. Τόσο δὲ ἐθαμβώθηκε ἀπὸ τὸν πλοῦτο καί τὴν πολυτέλεια τῶν Περσῶν, καθὼς καί ἀπὸ τὰ πολλά λάφυρα, ὥστε ἐλησμόνησε τὴν αὐστηρὴ ζωὴ τῶν Σπαρτιατῶν καί ὠνειρεύθηκε νά γίνῃ ἡγεμὼν ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Ἄρχισε λοιπὸν νά ντύνεται σάν Πέρσης βασιλέας καί νά φέρεται στοὺς Ἕλληνας μέ περιφρόνησι καί σκληρότητα. Γιά νά πραγματοποιήσῃ εὐκολώτερα τὸ ὄνειρό του αὐτό, ἦλθε σὲ συνεννόησι μέ τὸν Ξέρξη. Τοῦ ἔστειλε ἐπιστολὴ καί τοῦ ἐπρότεινε, ὅτι εἶναι πρόθυμος νά τοῦ παραδώσῃ ὅλη τὴν Ἑλλάδα, ἂν τοῦ ἔδινε γιά γυναῖκα τὴν κόρη του.

Ἄλλο πού δὲν ἤθελε ὁ Ξέρξης. Ἔστειλε ἀμέσως τὸν Ἀρτάβαζο στὸ Βυζάντιο, γιά νά συνεννοηθῇ μέ τὸν Pausanias.

Οἱ Ἕλληνες κατηγόρησαν τὸν Pausanias στὴ Σπάρτη καί οἱ Ἐφοροὶ τὸν ἐκάλεσαν ἀμέσως στὴ Σπάρτη. Δὲν τὸν ἐτιμώρησαν ὅμως, γιὰτὶ δὲν εἶχαν ἀποδείξεις.

Ἄλλὰ ὁ Πausανίας καὶ ἀπὸ τῆ Σπάρτη ἐξακολουθοῦσε νὰ στέλλη ἐπιστολές. Ἐνα ἀπὸ τὰ γράμματά του ἔπεσε στὰ χέρια τῶν Ἐφόρων καὶ τότε διέταξαν νὰ τὸν συλλάβουν. Αὐτὸς γιὰ νὰ σωθῆ ἔτρεξε καὶ ἐκλείσθηκε στὸ ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς. Ἐκεῖ δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ τὸν πειράξῃ κανεὶς. Ἦτο ὑπὸ τὴν προστασία τῆς Θεᾶς. Γιὰ νὰ μὴν μπορέσῃ ὁμοῦ νὰ φύγῃ ἀπὸ ἐκεῖ, οἱ Ἐφοροὶ ἔκτισαν τὶς πόρτες καὶ τὰ παράθυρα τοῦ ναοῦ. Λέγουν, ὅτι τὴν πρώτη πέτρα τὴν ἔβαλε ἡ μητέρα του, ἡ Θεανώ. Ἐκεῖ ἀπέθανε ἀπὸ τὴν πείνα καὶ τὸ κρῦο.

Θάνατος τοῦ Θεμιστοκλῆ καὶ τοῦ Ἀριστείδη

Ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅπως ἔχομε μάθει ἦτο πολὺ καλὸς πολιτικὸς καὶ ἰκανώτατος νὰ διοικῆ σὲ ὄρες πολέμου. Δὲν ἦτο ὁμοῦ πολὺ κατάλληλος ἐν καιρῷ εἰρήνης, γιατί ἦτο πολὺ ὑπερήφανος, εἶχε ἀπότομο χαρακτῆρα καὶ δὲν ἐσέβετο κανένα. Εἶχε βέβαια τὸν πόθο νὰ μεγαλώσῃ τὴν πατρίδα του, ἀλλὰ δὲν ἐλογάριαζε, ἂν τὰ μέσα ποῦ ἐχρησιμοποιοῦσε ἦσαν δίκαια ἢ ἄδικο.

Γι' αὐτὸ εἶχε πολλοὺς ἐχθροὺς. Οἱ Σπαρτιᾶται τὸν ἐμισσοῦσαν πολὺ, γιατί τοὺς εἶχε ξεγελάσει καὶ ὠχύρωσε τὴν Ἀθῆνα. Ἔτσι ἀρχισαν οἱ κατηγορίες ἀπὸ παντοῦ.

Ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἤθελαν νὰ τὰ χαλάσουν μὲ τοὺς συμμάχους των, ἀφῆρσαν τὴ διοίκησι ἀπὸ τὸ Θεμιστοκλῆ καὶ τὴν ἔδωσαν στὸν δίκαιο Ἀριστείδη. Ὁ φιλόδοξος Θεμιστοκλῆς δὲν ἔμεινε ἡσυχος. Διαρκῶς ἔφερε διάφορα ἐμπόδια. Οἱ Ἀθηναῖοι γιὰ νὰ τὸν ξεφορτωθοῦν, τὸν ἐξώρισαν στὸ Ἄργος.

Οἱ Σπαρτιῶται γιὰ νὰ τὸν καταστρέψουν τελείως, τὸν κατηγοροῦσαν στοὺς Ἀθηναίους, ὅτι ἐσχεδιάζε μαζὶ μὲ τὸν Πausανία νὰ προδώσῃ τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Ἀθηναῖοι τὸ ἐπίστευσαν κι ἔστειλαν νὰ τὸν πιάσουν. Αὐτὸς τὸ ἔμαθε κι ἔφυγε στὴν Ἀσία. Ἐκεῖ παρουσιάσθηκε στὸν βασιλιὰ τῶν Περσῶν Ἀρταξέρξη, τὸν υἱὸ τοῦ Ξέρξη, ποῦ εἶχε στὸ μεταξύ ἀποθάνει.

Ὁ Ἀρταξέρξης τὸν ἐδέχθηκε μὲ χαρὰ. Τόση ἦτο ἡ χαρὰ του, ὥστε ἔβαλε ἕνα δοῦλο καὶ τοῦ ἐφώναζε κάθε τόσο :

«Χαῖρε βασιλεῦ, ἔχεις Θεμιστοκλέα τὸν Ἀθηναῖο».

Ὁ Ἀρταξέρξης περιποιήθηκε πολὺ τὸν Θεμιστοκλῆ, τοῦ παρεχώρησε τρεῖς πόλεις, νὰ παίρῃ τὰ εἰσοδήματά των. Τὸν ἐπεριποιεῖτο τόσο, γιατί ἔλπιζε, ὅτι ὁ Θεμιστοκλῆς θὰ τὸν ἐβοηθοῦσε νὰ κυριεύσῃ τὴν Ἑλλάδα. Ὅμως ὁ Θεμιστοκλῆς δὲν ἤθελε οὔτε τὴν πατρίδα του νὰ προδώσῃ, ἀλλὰ οὔτε νὰ φανῇ ἀχάριστος στὸν εὐεργέτη του βασιλιὰ. Γι' αὐτὸ δταν ὁ Ἀρταξέρξης τοῦ ἐζήτησε νὰ ἀδηγήσῃ περὶκὸ στρατὸ στὴν Ἑλλάδα, ἐπῆρε δηλητήριο καὶ ἀπέθανε.

Ὁ Ἀριστείδης ὁ πολιτικὸς ἀντίπαλος τοῦ Θεμιστοκλῆ εἶχε ἀντίθετο χαρακτῆρα. Μαλακὸς, ἡσυχος, εὐγενικὸς καὶ δίκαιος, δὲν εἶχε πολλοὺς ἐχθροὺς. Ἄν καὶ πολλές φορές εἶχε διαχειρισθῆ δημόσια χρήματα

καί λάφυρα, ποτέ του δέν ἐκράτησε γιά τόν ἑαυτό του τίποτε. Γι' αὐτό καί ὅταν ἀπέθανε ἦτο τόσο πτωχός, πού ἡ οἰκογένειά του δέν εἶχε οὔτε τὰ ἐξοδα τῆς κηδείας του. Τόν ἐκήδευσε τὸ δημόσιο καί τοῦ ἐπροίκισε καί τίς κάρες του, στίς ὁποῖες ὁ δίκαιος Ἀριστείδης δέν εἶχε ἀφήσει τίποτε.

Κίμων

Ὁ Κίμων ἦτο υἱὸς τοῦ γνωστοῦ μας Μιλτιάδη τοῦ νικητοῦ τοῦ Μαραθῶνος. Ἐκκληρονόμησε δλα τὰ πνευματικά χαρίσματα τοῦ πατέρα του.

Ἦτο γενναῖος, φιλόπατρις καί δίκαιος, σάν τόν Ἀριστείδη. Ἐπολέμησε γενναῖα στή Σαλαμίνα καί σ' ἄλλες μάχες.

Ἦτο πολὺ πλούσιος. Τὴν περιουσία του τὴν ἐχρησιμοποίησε, γιά νά ἀνακουφίξη τὴ δυστυχία τῶν συμπατριωτῶν του.

Διέταξε καί ἀφῆρσαν τοὺς φράκτες ἀπὸ τὰ κτήματά του, γιά νά μπαίνουν μέσα ἐλευθερα οἱ Ἀθηναῖοι.

Ὅταν ἔβγαινε στοὺς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν, εἶχε μαζί του δούλους, φορτωμένους μὲ καινούργια ἐνδύματα καί χρήματα. Σταματοῦσε τοὺς πτωχικά ντυμένους διαβάτες, τοὺς ἔντυνε καί τοὺς ἔδινε καί χρήματα.

Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἀριστείδη καί τοῦ Θεμιστοκλῆ οἱ Ἀθηναῖοι διώρισαν τὸν Κίμωνα στρατηγό.

Νίκες τοῦ Κίμωνος — Εἰρήνη μὲ τοὺς Πέρσας

Ὁ Κίμων, μόλις ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγία, ἐσκέφθηκε νά ἐλευθερώσῃ ὄλες τίς Ἑλληνικὲς πόλεις καί νά καταστρέψῃ τὸν περσικὸ στόλο.

Μὲ 200 Ἀθηναϊκά πλοῖα καί 100 συμμαχικά ἔδωξε τοὺς Πέρσας ἀπὸ πολλὰς ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας. Ὁ περσικὸς στόλος ἀπὸ 200 πλοῖα διετάχθη νά κτυπήσῃ τὸν ἑλληνικὸ στίς ἐκβολές τοῦ Εὐρυμέδοντος ποταμοῦ στή Μ. Ἀσία. Περιμένοντας ἐνίσχυσι 80 ἀκόμη Φοινικῶν πλοίων, ἀνέβαλλε τὴν ἐπίθεσι. Ὁ Κίμων ὁμῶς δέν ἐπερίμενε, τοὺς ἐπέτηθε καί τοὺς ἔρριξε στὴν ξηρά. Κατόπιν βγάζει ἔξω τοὺς ναυτὲς του καί ὕστερα ἀπὸ τρομερὴ μάχη νικά τοὺς Πέρσας καί στὴν ξηρά. Ὑστερα βάζει τὸ στρατὸ στὰ πλοῖα καί προχωρεῖ νά συναντήσῃ τοὺς Φοῖνικας. Σὲ μικρὴ ἀπόστασι ἀπὸ τὴν παραλία συναντᾷ τὰ Φοινικικὰ πλοῖα καί τὰ διεσκόρπισε, ἀφοῦ ἐπίασε αἰχμάλωτα πολλὰ ἀπ' αὐτά.

Ἔτσι σὲ μιὰ ἡμέρα ὁ Κίμων ἐπέτυχε τρεῖς λαμπρὲς νίκες.

Ὁ Κίμων

Οί Πέρσαι τόσο πολὺ ἐφοβήθησαν, ὥστε ἔκαμαν εἰρήνη μὲ τοὺς Ἄθηναίους καὶ ἐδέχθησαν νὰ μὴ στέλλουν πλέον πλοῖα στὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, ὁ δὲ στρατός τους νὰ μένη σὲ ἀπόστασι μιᾶς ἡμέρας μακρὰ ἀπὸ τὴν παραλία. Ἡ Εἰρήνη αὐτὴ ὠνομάσθηκε **Κιμώνειος Εἰρήνη**.

Θάνατος τοῦ Κίμωνος

Κατὰ τὸ 464 π. Χ. ἕνας τρομερὸς σεισμὸς κατέστρεψε τὴν Σπάρτη καὶ πολλοὶ κάτοικοι τῆς ἐτάφησαν στὰ ἐρείπιά της. Οἱ Ἕλληες εἶρῃκαν τὴν εὐκαιρία νὰ ἐπαναστατήσουν. Οἱ Σπαρτιάται εὐρέθησαν σὲ δύσκολη θέσι καὶ ἐζήτησαν βοήθεια ἀπὸ τοὺς Ἄθηναίους. Οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Κίμωνος συνεβούλευαν τοὺς Ἄθηναίους νὰ μὴ στείλουν βοήθεια, γιατί οἱ Σπαρτιάται κατὰ βάθος δὲν ἤθελαν ποτὲ τὸ καλὸ τῶν Ἄθηναίων. Ὁ Κίμων ὅμως ἐπέμενε νὰ σταλῇ βοήθεια. Οἱ Ἄθηναῖοι ἐπέισθησαν στὰ λόγια τοῦ Κίμωνος καὶ ἔστειλαν τὸν ἴδιον μὲ 4.000 ἄνδρες. Οἱ Σπαρτιάται μετενόησαν καὶ εἶπαν στὸν Κίμωνα, ὅτι δὲν τοὺς χρειάζεται ἡ βοήθειά του καὶ ἐπομένως μπορεῖ νὰ γυρίσῃ ὀπίσω.

Οἱ Ἄθηναῖοι ἐθεώρησαν αὐτὸ προσβολὴ καὶ ἔστειλαν τὸν Κίμωνα στὴν ἔξορία. Ἀργότερα ὅμως τὸν ἀνεκάλεσαν ἀπὸ τὴν ἔξορία καὶ τοῦ ἀνέθεσαν πάλι τὴν ἀρχηγία.

Ὁ Κίμων ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμο κατὰ τῶν Περσῶν, πού ἐκρατοῦσαν ἀκόμη τὴν Ἑλληνικὴ νῆσο Κύπρο. Πολιορκώντας τὴν πόλι τῆς Κύπρου **Κίτιο** ἐπληρώθηκε βαρεῖα καὶ ἀπέθανε.

Λίγο πρὶν ἀποθάνῃ, συνεβούλευσε τοὺς ἀξιωματικούς του νὰ μὴ φανερώσουν τὸν θάνατό του, ἀλλὰ νὰ λύσουν τὴν πολιορκία καὶ νὰ γυρίσουν στὰς Ἀθήνας. Στὴν ἐπιστροφή του συνήντησαν τὸν Περσικὸ στόλο. Οἱ ἐχθροὶ νομίζοντες, ὅτι ἀρχηγὸς τοῦ στόλου ἦτο ὁ Κίμων, ἔπαθαν τέτοια σύγχυσι, ὥστε κατενικήθησαν.

Ἔτσι ὁ Κίμων ἐνίκησε ἀκόμη καὶ νεκρός.

Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἐπένησαν καὶ τὸν ἔθαψαν μὲ μεγάλες τιμές.

Τέλος τῶν Περσικῶν πολέμων

Ἔτσι ἐτελείωσαν οἱ Περσικοὶ πόλεμοι καὶ ἡ Ἑλλάς ἐσώθη ἀπὸ ἕνα πολὺ μεγάλο κίνδυνο. Ἡ περίοδος αὐτὴ ἦτο μιὰ ἀπὸ τὶς λαμπρότερες τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας. Μὲ τὸν ἡρωϊσμό καὶ τὶς θυσίες των οἱ Ἕλληες δὲν ἔσωσαν μόνο τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ ὅλη τὴν Εὐρώπη καὶ τὸν πολιτισμό.

Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, δὲν ὑπῆρχε ἄλλο πολιτισμένο κράτος. Ἄν οἱ Πέρσαι ἐνικοῦσαν τοὺς Ἕλληνας, θὰ ἐπροχωροῦσαν καὶ θὰ ἐκυρίευαν ὅλη τὴν Εὐρώπη. Βάρβαροι ὅπως ἦσαν, θὰ κατέστρεφαν τὸν Ἑλληνικὸ πολιτισμὸ καὶ ποῖος ξέρει, ποῖα θὰ ἦτο ἡ ὄψη τοῦ σημερινοῦ κόσμου.

Ἡ Εὐρώπη λοιπὸν ὀφείλει τὴν ἐλευθερίαν της καὶ τὸν πολιτισμὸν της
στὶς θυσίας καὶ στὸν ἥρωισμό τῶν προγόνων μας.

*Ὡ προγόνοί μας δοξασμένοι
αἰῶνες πέρασαν πολλοί,
μὰ στήν ἀπέραντη οἰκουμένη
σᾶς προσκυνοῦν ἔθνη οἱ λαοί.*

*Δάμπουν τὰ ἔργα σας ἀκόμα
σὲ βράχους, κάμπους ἱερούς.
Ἐδῶ ὁμορφιά γεννάει τὸ χῶμα
ποὺ τοὺς σκληροὺς νικάει καιρούς.*

*Τοῦ πνεύματός σας ἡ μαγεία
δὲ σίμωσε ἄλλος κανεῖς
καὶ τ' ἀφθαρτά σας μεγαλεῖα
εἶναι σὰ ρόδα τῆς ἀγῆς.*

Γ. Καλαματιανός

Ε ρ γ α σ ί ε ς

- 1) Οἱ λόγοι, ποὺ ἰσχυρίζοντο οἱ Σπαρτιάται νὰ μὴν ὀχυρωθῆ ἡ Ἀθήνα ἦσαν σωστοί; Τοὺς ἐπίστευαν πράγματι οἱ Σπαρτιάται ἢ ἐπέδιδωκαν ἄλλο καὶ τί;
- 2) Ἦτο δίκαιη ἡ τιμωρία τοῦ Πανσανίου καὶ γιατί;
- 3) Ἦτο προδότης ὁ Θεμιστοκλῆς, ἂν ὄχι τι ἦταν κατὰ τὴ γνώμη σας;
- 4) Συγκρίνατε τοὺς δύο πολιτικούς ἀνδρες: Τὸν Ἀριστείδη καὶ τὸν Θεμιστοκλῆ.
- 5) Νὰ χαρακτηρίσετε τὸν Κίμωνα, ἐξετάζοντας ὅλη τὴ δημόσια καὶ ἰδιωτικὴ του ζωὴ.
- 6) Πῶς κατώρθωσαν τόσο ὀλίγοι Ἕλληνες νὰ νικήσουν τις ἀμέτρητες χιλιάδες τῶν Περσῶν;
- 7) Νὰ συγκρίνετε τοὺς Ἀθηναίους μὲ τοὺς Σπαρτιάτας.
- 8) Νὰ εὑρετε στὸ χάρτη σας τὸ ἀκρωτήριο Μυκάλη, τὸν Εὐρυμέδοντα ποταμὸ καὶ τὴν Ἑλληνικὴ μεγαλόνησο Κύπρο.

Μ Ε Ρ Ο Σ Δ'

ΑΚΜΗ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν

Ὁ μέγας Περσικὸς κίνδυνος εἶχε ἐνώσει ὄλους τοὺς Ἕλληνας, γι' αὐτὸ ἔκαμαν τὰ θαύματα, ποὺ ἐμάθαμε.

Ἐπειτα ὁμως ἀπὸ τὴν προδοσίαν τοῦ Πausανίου, οἱ Σπαρτιῶται ἔφυγαν ἀπὸ τὴν συμμαχίαν. Πιστοὶ στὴν συμμαχίαν ἔμειναν οἱ Ἀθηναῖοι. Ὅλες οἱ συμμαχικὲς πόλεις ἔδιναν στρατόν, πλοῖα καὶ χρήματα στοὺς Ἀθηναίους, γιὰ τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου ἐναντίον τῶν Περσῶν. Τὰ χρήματα αὐτὰ οἱ Ἀθηναῖοι τὰ ἐφύλασσαν στὸ συμμαχικὸν ταμεῖο τῆς νησοῦ Δῆλου τῶν Κυκλάδων καὶ ἀργότερα εἰς τὰς Ἀθήνας.

Πολλὲς πόλεις ἐπρότειναν, ἀντὶ νὰ δίνουν πλοῖα καὶ ναυτεὺς νὰ δίνουν χρήματα. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐδέχθησαν καὶ ἔτσι τὸ ταμεῖόν τους ἐγένετο πλούσιον.

Ἀργότερα μερικὲς πόλεις γιὰ νὰ μὴ πληρώνουν φόρους ἔφυγαν ἀπὸ τὴν συμμαχίαν. Οἱ Ἀθηναῖοι, ποὺ εἶχαν ἀποκτήσει πλέον ἰσχυρὸν στόλον καὶ στρατὸν ἐπολεμοῦσαν τὶς πόλεις αὐτὲς καὶ τὶς ἀνάγκαζαν νὰ πληρῶνουν φόρον. Ἐτσι οἱ πόλεις αὐτὲς ἀπὸ σύμμαχοι καταντοῦσαν ὑπήκοοι.

Τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν ἔγινε ἰσχυρὸν καὶ μέγαλον. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν περιελάμβανε τὴν Εὐβοίαν, τὶς Κυκλάδεις, τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας.

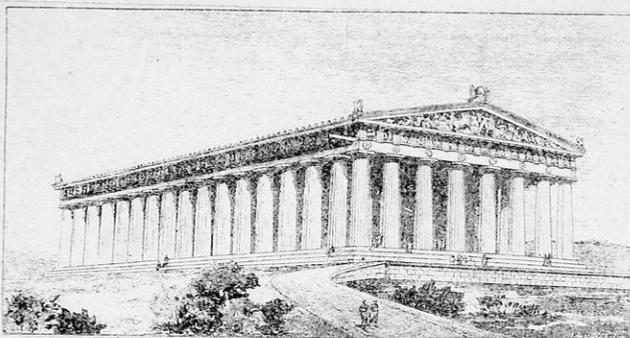
Τὸ μέγαλον αὐτὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν ἐδημιούργησε ἓνα μέγαλον πολιτισμόν, ποὺ καὶ σήμερον ἀκόμη προκαλεῖ τὸ θαυμασμὸν ὄλου τοῦ κόσμου. Ἄς μὴ λησμονοῦμε ὅτι ὁμιλοῦμε γιὰ μιὰ πολὺ παλαιὰ ἐποχὴν. Ἐχουν περάσει ἀπὸ τότε περισσότερα ἀπὸ 2.000 χρόνια. Καὶ ὁμως τὰ γράμματα καὶ οἱ τέχναι εἶχαν προοδεύσει τόσο στὰς Ἀθήνας, ποὺ ὁ σημερινὸς πολιτισμένος κόσμος μένει κατὰπληκτος.

Ἡ μεγάλη δόξα καὶ ὁ πολιτισμὸς τῶν Ἀθηνῶν συνδέεται μὲ τὸ ὄνομα ἑνὸς μεγάλου πολιτικοῦ ἀνδρός, τοῦ Περικλῆ.

Ὁ Περικλῆς

Μετὰ τὸ θάνατον τοῦ Κίμωνος τὴν διοίκησιν τῶν Ἀθηνῶν τὴν ἀνέλαβε ὁ Περικλῆς, ὁ υἱὸς τοῦ Ξανθίππου ποὺ ἐνίκησε τοὺς Πέρσας στὴν Μυκάλην.

Ὁ Περικλῆς ἦτο προικισμένος μὲ πολλὰ ψυχικὰ χαρίσματα. Ἦτο μεγαλοφυῆς, μεγαλόψυχος, ἀτάραχος, εὐγενής, γενναῖος καὶ μέγας

Ὁ Παρθενὼν στὴν ἐποχὴ τοῦ Περικλῆ

ρήτωρ. Ποτὲ δὲν ἐκολάκευε τὸ λαό, ἀλλὰ τοῦ ἔλεγε πάντοτε τὴν ἀλήθεια. Ὁ λαὸς τὸν ἐλάτρευε, ἄκουε πάντοτε τὶς συμβουλές του καὶ τὸν ἐψήφισε πάντοτε ἄρχοντα τῆς πόλεως.

Ἔτσι ὁ Περικλῆς ἐκυβέρνησε ἐπὶ πολλὰ χρόνια τὰς Ἀθήνας καὶ ἀνεδείχθη ὁ μεγαλύτερος πολιτικός τῆς ἀρχαιότητος.

Ὁ Περικλῆς γιὰ νὰ ἀνακουφίξῃ τοὺς πτωχοὺς ἔκαμε τὶς κληρουχίες. Τὶς χώρες δηλ. ποὺ ἐκυρίευσε τὶς ἐμοίραζε στοὺς θῆτες, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο τότε κληροῦχοι Ἀθηναῖοι πολῖται. Ἔτσι καὶ οἱ πτωχοὶ ἀποκτοῦσαν περιουσία, ἀλλὰ καὶ ἐφύλασσαν τὰ ἀπομακρυσμένα σημεῖα τοῦ κράτους.

Ὁ Ἀθηναϊκὸς στόλος κάθε χρόνο ἐπήγαινε σ' ὅλα τὰ νησιά καὶ τὰ παράλια γιὰ νὰ δείχνῃ τὴ δύναμι τῶν Ἀθηνῶν στοὺς ἐχθρούς.

Τὰ μεγάλα ἔργα τοῦ Περικλῆ — Τὰ γράμματα καὶ οἱ τέχνες

Ὁ Περικλῆς εἶχε καταλάβει, ὅτι οἱ Σπαρτιᾶται δὲν ἔβλεπαν μὲ καλὸ μάτι τὴ μεγάλη δόξα καὶ τὴν πρόοδο τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὅτι ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ εὔρεθοῦν μ' αὐτοὺς σὲ πόλεμο.

Γιὰ νὰ ἀσφαλίσῃ λοιπὸν τὰς Ἀθήνας ἔκτισε τὰ μακρὰ τεῖχη. Ἔκαμε δηλ. ἓνα τεῖχος ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ὡς τὸν Πειραιᾶ κι ἄλλο ἓνα ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ὡς τὸ Φάληρο. Ἔτσι αἱ Ἀθηναῖαι ἦσαν πολὺ ἀσφαλισμένες. Ἀπὸ τὴ θάλασσα ἐπροστατεύοντο ἀπὸ τὸν ἰσχυρὸ τους στόλο.

Τὸ δημόσιο ταμεῖο, ὅπως εἴπαμε ἤτο γεμάτο χρήματα. Μὲ αὐτὰ ὁ Περικλῆς ἀπεφάσισε νὰ καλλωπίσῃ τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ τὰς κάμῃ τὴν λαμπρότερη πόλι τῆς Ἑλλάδος.

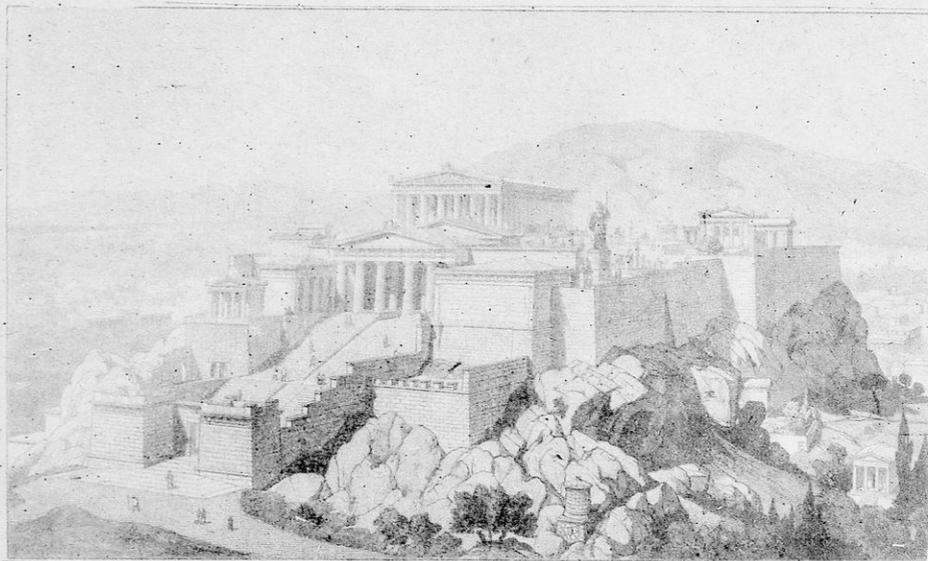
Στὰς Ἀθήνας τότε ἔτρεξαν οἱ μεγαλύτεροι καλλιτέχναι δηλ. γλύπται, ἀρχιτέκτονες, μηχανικοὶ καὶ ζωγράφοι. Τὴν ἐποπτεία ὄλων αὐτῶν τὴν ἀνέθεσε ὁ Περικλῆς στὸ μεγάλο καλλιτέχνη Φειδίᾳ. Τότε ἔγιναν τὰ μεγάλα ἀριστουργήματα τῆς τέχνης, ποὺ μερικὰ ἀπ' αὐτὰ σώζονται ἕως σήμερα καὶ προκαλοῦν τὸ θαυμασμὸ ὅλου τοῦ κόσμου: Ὁ Παρθε-

Ο Περικλής αγοράζει

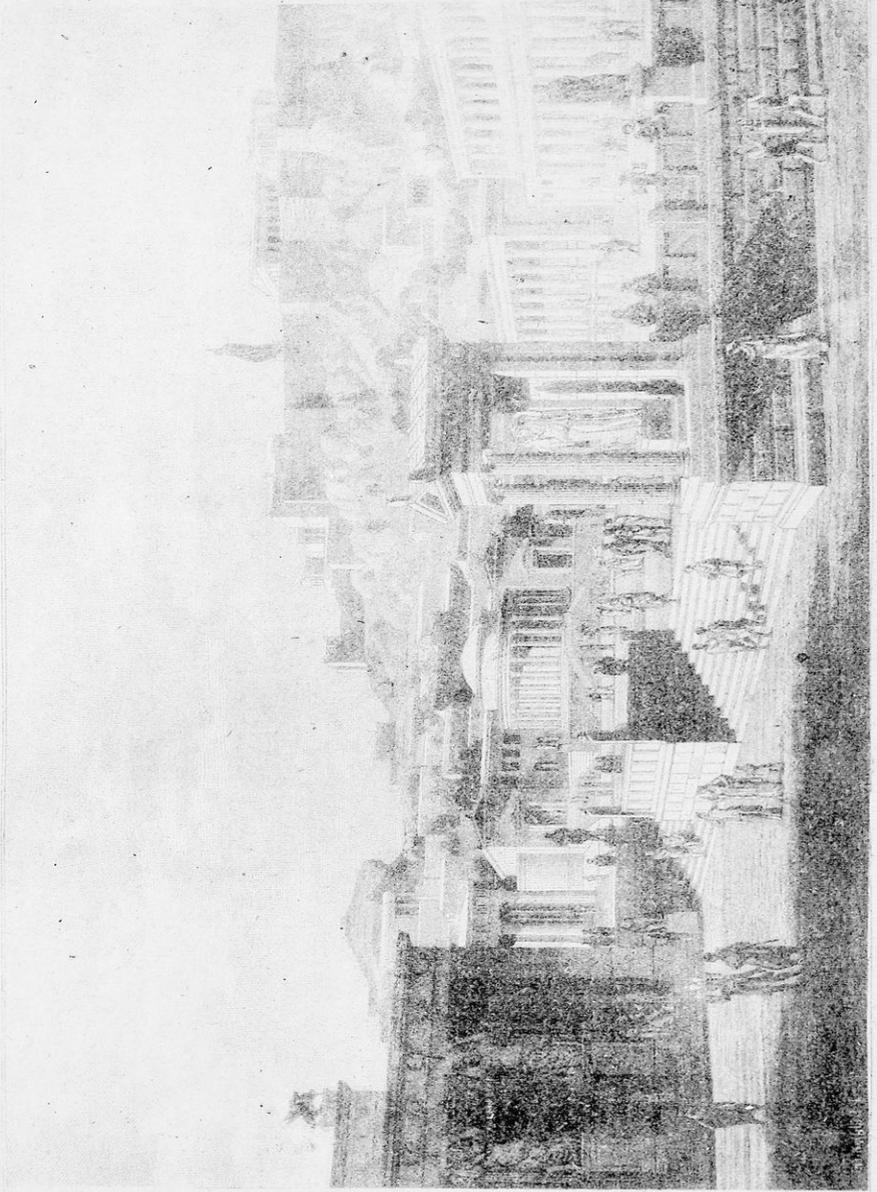
γών, τὸ Ἐρέχθειον, τὰ Προπύλαια, ὁ Ναὸς τῆς Ἀπτέρου Νίκης, τὸ θέατρο τοῦ Διονύσου, ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος στὸ Σούνιο καὶ τῆς Δήμητρος στὴν Ἐλευσίνα, ἡ περίφημη ἀγορὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ πλῆθος ἄλλα ἀγάλματα καὶ βωμοὺς.

Μεγάλοι καλλιτέχνες ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Φειδία ἦσαν ὁ Πραξιτέλης, ποῦ ἔκαμε τὸ περίφημο ἀγαλμα τοῦ Ἑρμῆ, οἱ μηχανικοὶ Ἴκτινος καὶ Μνησικλῆς, ποῦ ἔκαμαν τὸν Παρθενῶνα καὶ τὰ Προπύλαια, οἱ ζωγράφοι Παρράσιος καὶ Ζεῦξις καὶ ἄλλοι.

Ἡ Ἀκρόπολις

Ὁ Περικλῆς ἐφρόντισε καὶ γιὰ τὴ μὀρφῶσι τοῦ λαοῦ. Ἐπειδὴ ἐπίστευε, ὅτι τὸ θέατρο μορφῶνει, ἐπλήρωνε τὰ εἰσιτήρια τῶν πτωχῶν μὲ χρήματα τοῦ δημοσίου. Κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἔζησαν οἱ μεγάλοι συγγραφεῖς καὶ ποιηταί, **Αἰσχύλος**, **Σοφοκλῆς** καὶ **Εὐριπίδης**, ὁ σοφὸς **Σωκράτης**, οἱ μεγάλοι ἱστορικοὶ **Ἡρόδοτος** καὶ **Θουκυδίδης**, ὁ ἀστρονόμος **Μέτων** καὶ ἄλλοι. Γιὰ ὅλ' αὐτὰ ἡ ἐποχὴ ἐκείνη ὠνομάσθηκε «**χρυσοῦς αἰὼν τοῦ Περικλῆ**», αἱ δὲ Ἀθηναὶ μητέρα τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν.

Ἡ ἀγορὰ τῶν Ἀθηνῶν

Οἱ ἄλλες Ἑλληνικὲς πόλεις

Ἔως τώρα εἶπαμε γιὰ δυὸ μόνο σημαντικὲς πόλεις : τὰς Ἀθήνας καὶ τὴ Σπάρτη. Ἐκτὸς αὐτῶν καὶ ἄλλες πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἐφάνηκαν μὲ δύναμι καὶ πρόοδο. Αἱ σπουδαιότεραι ἐξ αὐτῶν ἦσαν : Τὸ Ἄργος, ἡ Κόρινθος, αἱ Θῆβαι, ἡ Σικυῶν, αἱ Συρακοῦσαι καὶ ἄλλες.

1. Τὸ Ἄργος. Τὸ Ἄργος εἶχε φθάσει σὲ μεγάλη ἀκμὴ, πρὶν ἀκόμη φανῆ ἡ Σπάρτη. Εἶχε κατορθώσει νὰ πάρῃ τὴν ἡγεμονία ὅλης τῆς Πελοποννήσου. Σ' αὐτὸ ἐβοήθησε καὶ ἡ φήμη, ποὺ εἶχε ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀγαμέμνονος. Ἡ ἀκμὴ του ἦτο μεγάλη, ὅταν βασιλέας ἦτο ὁ Φεῖδων κατὰ τὸν 8ον αἰῶνα π. Χ. Ὁ Φεῖδων πρῶτος ἔλεψε Ἑλληνικὰ νομίσματα καὶ ὥρισε σταθμὰ καὶ μέτρα. Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Φεῖδωνος, τὸ Ἄργος ἔχασε τὴ δύναμί του. Στους Περσικοὺς πολέμους δὲν ἔλαβε μέρος, γιατί ἦτο ἐξηντλημένο ἀπὸ ἐσωτερικὲς ἀνωμαλίες.

2. Ἡ Κόρινθος. Ἡ Κόρινθος ἦτο μία ἀπὸ τὰς πλουσιωτέρας καὶ ἐμπορικωτέρας πόλεις τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος. Αὐτὸ τὸ ἐχρεωστοῦσε στὴν ἐξαιρετικὴ τῆς θέσι. Ὁ Ἴσθμὸς ἔνωσε τὴν Πελοπόννησο μὲ τὴν Στερεὰ. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐπερνοῦσαν ὅλοι οἱ περζοί. Ἀλλὰ καὶ τὰ πλοῖα ἀπὸ τοὺς δυὸ κόλπους τῆς (Κορινθιακὸ καὶ Σαρωνικὸ) ἐπερνοῦσαν ἀπὸ τὸν Ἴσθμό, ἂν καὶ δὲν ἦτο ὅπως σήμερα κομμένους. Τὰ ἔσερναν, ἐπειδὴ ἦσαν βέβαια, καὶ μικρὰ καὶ τὰ ἐπήγαιναν ἀπὸ τὸν ἓνα κόλπο στὸν ἄλλο.

Ὅταν ἐβασίλευε στὴν Κόρινθο ὁ σοφὸς Περίανδρος, ἡ πόλις εἶχε φθάσει σὲ μεγάλη ἀκμὴ. Οἱ Κορινθιοὶ ἔλαβαν μέρος στὴ Σαλαμίνα καὶ στὰς Πλαταιάς. Ἀργότερα ἔχασε τὴ δύναμί της καὶ ἐγίνε σύμμαχος τῆς Σπάρτης.

3. Αἱ Θῆβαι. Ἡ πόλις τῶν Θηβῶν ἦτο κτισμένη στὴν εὐφορὴ πεδιάδα τῆς Βοιωτίας. Ὁ βασιλέας τῆς Κάδμος ἔκτισε τὴν ἀκρόπολι Κασμεία. Ὅπως θὰ ἴδουμε σὲ ἄλλο μάθημα αἱ Θῆβαι ἐκυριάρχησαν ἐπὶ ἓνα διάστημα τῆς Ἑλλάδος.

4. Ἡ Σικυῶν. Ἡ Σικυῶν ἦτο κτισμένη σ' ἓνα ὄροπέδιο κοντὰ στὴν Κόρινθο. Εἶχε φθάσει σὲ μεγάλη ἀκμὴ, ὅταν εἶχε βασιλεῖα τὸν Κλεισθένη. Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Κλεισθένους ἡ Σικεῶν ἐξέπεσε καὶ κατελήφθη ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας.

5. Αἱ Συρακοῦσαι. Ἡ πόλις αὐτὴ ἦτο στὴν Σικελία τῆς Ἰταλίας. Ἦτο ἀποικία τῶν Κορινθίων. Αἱ Συρακοῦσαι μαζί μὲ τὰς ἄλλας Ἑλληνικὰς ἀποικίας τῆς Σικελίας καὶ τῆς Κάτω Ἰταλίας ἐλέγοντο μ' ἓνα ὄνομα «Μεγάλῃ Ἑλλάδι». Ἐκεῖ ἀνεπτύχθησαν πολὺ τὰ γράμματα καὶ οἱ τέχνες.

ΜΕΡΟΣ Ε΄

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Αίτια και άφορμή του πολέμου

Κατά την εποχή των Περσικών πολέμων ή Έλλάς ήτο ήνωμένη. Γι' αυτό έκαμε τὰ γνωστά θαύματα. Από την όλη ιστορία όμως βγαίνει τó συμπέρασμα, ότι ό κοινός κίνδυνος είχε ένώσει τούς Έλληνες. Οί δυό κυριώτερες και δυνατότερες πόλεις, αί 'Αθήναι και ή Σπάρτη κατά βάθος έμισούντο. Κάθε μιá άπ' αυτές ήθελε νά κυριαρχή όλης τής Έλλάδος. Τή δόξα και την πρόοδο των 'Αθηνών οί Σπαρτιατάι την έζηλευσαν και έζητοῦσαν εύκαιρία νά την περιορίσουν. 'Αλλά και άλλες πόλεις πού ήσαν σύμμαχοι των 'Αθηναίων άρχισαν νά μισούν σιγά-σιγά τās 'Αθήνας, πού είχαν πάρει όλο τó έμπόριο στά χέρια τους. Καθένας καταλαβαίνει ότι αυτό τó μίσος και ή ζήλεια δέν ήμπορούσε παρά νά καταλήξη σέ πόλεμο. 'Ο πόλεμος αυτός δέν άργησε νά ξεσπάση.

'Η άφορμή έλειπε. 'Αλλά άφορμές εύρίσκονται πολλές, όταν ύπάρχη ή αίτια.

Οί Κερκυραίοι είχαν πόλεμο μέ τούς Κορινθίους και έζήτησαν τή βοήθεια των 'Αθηναίων. Οί 'Αθηναίοι, πού έμισούσαν τούς Κορινθίους, γιατί τούς συνηγωνίζοντο στό έμπόριο, έβοήθησαν τούς Κερκυραίους και οί Κορινθίοι ένικήθησαν. Οί Σπαρτιατάι πού είχαν συμάχους τούς Κορινθίους έκάλεσαν στη Σπάρτη συνέδριο όλων των συμμάχων. Στο συνέδριο αυτό άπεφασίσθη ό πόλεμος κατά των 'Αθηναίων.

'Ο πόλεμος αυτός ώνομάσθη Πελοποννησιακός πόλεμος. Κράτησε 27 χρόνια (431 - 404 π.Χ.).

Στόν Πελοποννησιακό πόλεμο έλαβαν μέρος όλες σχεδόν οί 'Ελληνικές πόλεις· άλλες μέ τó μέρος των 'Αθηναίων και άλλες μέ τó μέρος των Σπαρτιατών. 'Επειδή ό πόλεμος αυτός ήτο μακρός και σκληρός έβλαψε πολύ τήν Έλλάδα.

Πρώτη περίοδος του πολέμου (431 — 421 π. Χ.)

'Οπως έχομε μάθει, οί Σπαρτιατάι ήσαν δυνατοί στην ξηρά, ένώ οί 'Αθηναίοι ήσαν δυνατοί στη θάλασσα. Στά πρώτα χρόνια του πολέμου, οί Σπαρτιατάι έμπαιναν μέ στρατό στην 'Αττική και την κατέστρεφαν (έκοβαν τὰ δένδρα, έκαιαν τὰ σπαρτά, άρπαζαν ζώα και έρήμαζαν τή χώρα). Οί κάτοικοι εκλείνονταν στά μακρά τείχη. Οί 'Αθηναίοι μέ

τὸν ἰσχυρὸ στὸλο τοὺς ἐλεηλατοῦσαν τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου. Ἔτσι οἱ Σπαρτιᾶται ἀπέκλεισαν τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τῆ στεριά καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέκλεισαν τοὺς Σπαρτιάτας ἀπὸ τῆ θάλασσα.

Τὰ μακρὰ τείχη, ἂν καὶ ἦσαν μεγάλα, δὲν ἤμποροῦσαν νὰ χωρέσουν μὲ ἄνεσι ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Ἀττικῆς μὲ τὰ ζῶα τοὺς μαζί. Ἡ καθαριότης δὲν ἤμποροῦσε νὰ διατηρηθῆ, γι' αὐτὸ ἔπεσε μιὰ φοβερὴ ἀρρώστεια, ὁ **λοιμὸς**, ποὺ ἐθέριζε κατὰ χιλιάδες τοὺς Ἀθηναίους. Τόσο πολλοὶ πέθαιναν, ποὺ δὲ πρόφθαιναν νὰ τοὺς κηδεύουν. Οἱ δρόμοι, οἱ πλατεῖες καὶ οἱ ναοὶ ἀκόμη ἦσαν γεμάτοι πτώματα.

Οἱ Ἀθηναῖοι στὴν ἀπελπισία τοὺς τὰ ἔβραζαν μὲ τὸν Περικλῆ. Ἐκεῖνος ὅμως ἀτάραχος τοὺς παρηγοροῦσε καὶ τοὺς ἔδινε θάρρος. Ἡ τρομερὴ ἀρρώστεια ἐπρόσβαλε καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ Περικλῆ. Μὲ ἀταραξία, ποὺ συνεκίνησε τοὺς Ἀθηναίους ἔθαψε ὁ μεγάλος ἐκεῖνος ἀρχηγὸς τὰ δύο τοῦ παιδιὰ καὶ τέλος ἀπέθανε κι αὐτὸς ἀπὸ τὴν ἴδια ἀρρώστεια. Ὁ θάνατος τοῦ Περικλῆ ἦτο τρομερὸ δυστύχημα γιὰ τοὺς Ἀθηναίους· ἔχαναν τὸ μεγάλο ἀρχηγὸ τοὺς σὲ τόσο δύσκολες στιγμές.

Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Περικλῆ ἐφάνηκαν στὴν Ἀθήνα δύο πολιτικοὶ ἄνδρες ὁ **Κλέων** καὶ ὁ **Νικίας**. Ὁ Κλέων ἦτο φιλοπόλεμος καὶ συνεβούλευε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐξακολουθήσουν τὸν πόλεμο, ἐνῶ ὁ Νικίας ἦτο φρόνιμος καὶ μυαλωμένος. Καταλάβαινε ὅτι αὐτὸς ὁ πόλεμος θὰ καταστρέψῃ σιγὰ - σιγὰ ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ συνεβούλευε νὰ κάμουν εἰρήνη.

Δυστυχῶς οἱ Ἀθηναῖοι ἄκουσαν τὸν Κλέωνα καὶ τὸ 425 π. Χ. κατέλαβαν τὴν Πύλο τῆς Μεσσηνίας. Ὁχυρώθηκαν ἐκεῖ κι ἐνοχλοῦσαν τοὺς Σπαρτιάτας.

Οἱ Σπαρτιᾶται, γιὰ νὰ ἀπομακρύνουν τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο ἔστειλαν τὸ στρατηγὸ τοὺς **Βρασίδα** μὲ στρατο στὴ Χαλκιδική. Ἐκεῖ ὁ Βρασίδας κατῶρθωσε νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὴ συμμαχία τῶν Ἀθηναίων πολλὰς πόλεις. Τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν τὸν Κλέωνα μὲ στρατὸ νὰ κτυπήσῃ τὸν Βρασίδα. Οἱ δύο στρατοὶ συνητήθησαν στὴν **Ἀμφίπολι**, ὅπου ἔγινε μιὰ τρομερὴ μάχη. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκηθησαν, ἀλλὰ ἐσκοτώθησαν καὶ οἱ δύο στρατηγοὶ (Βρασίδας καὶ Κλέων).

Στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων ἔγινε τότε ὁ φρόνιμος Νικίας, ὁ ὁποῖος κατῶρθωσε νὰ κάμῃ Εἰρήνη, ποὺ ἀπὸ τὸ ὄνομά του, ὠνομάσθηκε **Νικίειος Εἰρήνη**.

Δευτέρα περίοδος τοῦ πολέμου

Ἡ Νικίειος Εἰρήνη δὲν ἐκράτησε δυστυχῶς πολὺν καιρὸ. Αἰτία τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ πολέμου ἦτο ὁ Ἀλκιβιάδης.

Ὁ Ἀλκιβιάδης ἦτο ἀπὸ πλοῦσια καὶ ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια.

Ἄλκιβιάδης

Εἶχε πολλὰ προτερήματα, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἐλαττώματα. Ἦτο ἔξυπνος ἀλλὰ πολὺ φιλόδοξος καὶ ἐπιπόλαιος. Ἔπεισε, λοιπόν, τοὺς Ἀθηναίους νὰ στείλουν στρατό, γιὰ νὰ καταλάβουν τὴ Σικελία τῆς Ἰταλίας, ὅπου ὑπῆρχαν πολλὲς καὶ πλούσιες Ἑλληνικὲς πόλεις. Οἱ Ἀθηναῖοι ἄκουσαν τὴ συμβουλή του καὶ ἔστειλαν πολὺ στρατὸ καὶ ὅλο σχεδὸν τὸ στόλο τους γιὰ νὰ καταλάβουν τὴν πλούσια Σικελία. Οἱ Σπαρτιᾶται δὲν ἐσταύρωσαν, ἐννοεῖται, τὰ χέρια τους. Ἔστειλαν καὶ αὐτοὶ στρατὸ νὰ βοηθήσουν τοὺς Σικελιώτας. Στὴν μεγάλη ἐκείνη ἐκστρατεία οἱ Ἀθηναῖοι ἔπαθαν πανωλεθρία. Ἔχασαν ὅλο τὸ στρατὸ καὶ ὅλο τὸ στόλο τους. Ἐσκοτώθηκε καὶ ὁ φρόνιμος Νικίας. Ὁ Ἀλκιβιάδης, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε λάβει μέρος στὴ μάχη, ἔφυγε καὶ ἐπῆγε στὴ Σπάρτη καὶ ἀργότερα στὴν Ἀσία, ὅπου καὶ ἀπέθανε.

Τρίτη περίοδος τοῦ πολέμου (421 — 404 π. Χ)

Καταστροφή τῶν Ἀθηνῶν

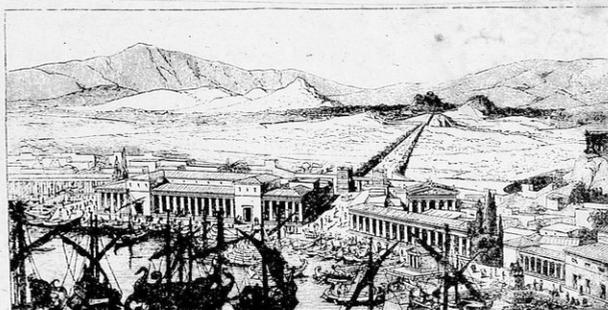
Ἡ μεγάλη συμφορὰ τῶν Ἀθηναίων στὴ Σικελία εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα νὰ μειωθῇ ἀρκετὰ ἡ δύναμις τῶν Ἀθηνῶν. Εἶχαν ὅμως ἀκόμη αἱ Ἀθηναῖοι ἀρκετοὺς συμμάχους καὶ χρήματα. Ἄρχισαν λοιπὸν σιγὰ - σιγὰ νὰ συνέρχονται καὶ νὰ κáμνουν νέα πλοία. Οἱ Σπαρτιᾶται ἐσκέφθησαν, ὅτι θὰ πρέπει καὶ ἐκεῖνοι νὰ κáμουν ἰσχυρὸ στόλο. Μόνον ἔτσι θὰ μπορούσαν νὰ καταβάλουν τοὺς Ἀθηναίους. Ἐζήτησαν τότε χρήματα ἀπὸ τοιοῦς ; Δυστυχῶς ἀπὸ τοὺς Πέρσας. Μὲ τὰ χρήματα αὐτὰ ἔκαμαν πολλὰ πλοία, μὲ τὰ ὅποια περιπολοῦσαν στὸ Αἰγαῖο πέλαγος.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν τὸ στόλο τους νὰ κτυπήσῃ τὸ στόλο τῶν Σπαρτιᾶτων. Τὸν συνήντησαν στὸ λιμάνι τῆς Λαμψάκου σ' ἓνα μέρος, ποὺ λεγόταν Αἰγὸς Ποταμοί. Ναύαρχος τῶν Σπαρτιᾶτων ἦτο ὁ πονηρὸς Λύσανδρος. Οἱ Ἀθηναῖοι κάθε μέρα προκαλοῦσαν τοὺς Σπαρτιᾶτας νὰ βγοῦν μὲ τὰ πλοία τους στὴν ἀνοικτὴ θάλασσα νὰ ναυμαχήσουν· ὁ πονηρὸς ὅμως Λύσανδρος δὲν ἔβγαινε. ἔμενε στὴν παραλία ἀγκυροβολημένος.

Οἱ Ἀθηναῖοι βαρέθηκαν νὰ προκαλοῦν τοὺς Σπαρτιάτας καὶ ἀρχί-
σαν ν' ἀφήνουν τὰ πλοῖα τους ἔρρημα στὴν παραλία καὶ νὰ σκορπίζου-
σὴν ξηρὰ, γιὰ νὰ εὗρουν τροφίμα. Ὁ Λύσανδρος τοὺς παρακολουθοῦσε.
Κάποια μέρα, ποὺ τὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων ἦσαν σχεδὸν ἀδεια ἀπὸ ναῦ-
τες, ὄρμᾳ μὲ τὰ πλοῖά του καὶ αἰχμαλωτίζει ὅλα σχεδὸν τὰ πλοῖα τῶν
Ἀθηναίων.

Μετὰ τὴν καταστροφὴ αὐτὴ, ἡ δύναμις τῶν Ἀθηνῶν ἔπεσε μὲ μιᾶς.
Δὲν τοὺς ἀπέμενε τίποτε ἄλλο παρὰ τὰ μακρὰ τείχη.

Ὁ Λύσανδρος μὲ τὸ στόλο του ἐπλευσε στὸν Πειραιᾶ καὶ ἐπολιόρ-
κησε καὶ ἀπὸ θαλάσσης πλέον τὰς Ἀθήνας.

Ὁ Πειραιεὺς καὶ τὰ μακρὰ τείχη

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐκράτησαν πέντε μῆνες. Σώθηκαν τέλος οἱ τροφές
των καὶ ἀναγκάσθηκαν νὰ παραδοθοῦν.

Ὁ Λύσανδρος ἐγκρέμισε τὰ τείχη, ἀνάγκασε τοὺς Ἀθηναίους νὰ
πληρώσουν μεγάλη ἀποζημίωσι κι ἔβαλε 30 Ἀθηναίους, φίλους τῶν
Σπαρτιατῶν νὰ κυβερνοῦν τὴν Ἀθῆνα. Οἱ τριάντα αὐτοὶ ἄρχοντες ἐκυ-
βερνοῦσαν τόσο σκληρὰ, ποὺ ὠνομάσθηκαν τύραννοι.

Αὐτὸ ἦτο τὸ τέλος τοῦ φοβεροῦ αὐτοῦ ἀδελφικοῦ πολέμου. Αἱ
ὥρατιες καὶ πολιτισμένες Ἀθῆναι κατεστράφησαν, ἀλλὰ ποῖα ἡ ὠφέλεια ;
Ἐχασε ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ ἀνθρωπότης τότε τὸ πιὸ ἕμορφο στολίδι καὶ κα-
μὰρι τοῦ κόσμου. Κατεστράφησαν αἱ Ἀθῆναι, ἀλλὰ καὶ πολλὲς ἄλλες
Ἑλληνικὲς πόλεις κατεστράφησαν καὶ χιλιάδες Ἕλληνες ἐσκοτώθηκαν.

Ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος εἶναι μιὰ μαύρη κηλὶδα στὴν ὥραια
καὶ λαμπρὴ ἱστορία τῆς Πατρίδος μας.

JS

*Ἡ Διχόνοια, πὸν βασιτεῖ
ἕνα σκῆπτρο ἢ δολερῆ
καθενὸς χαμογελαί
πάρο, λέγοντας, καὶ σύ.*

*Κεῖδ τὸ σκῆπτρο, πὸν σᾶς δείχνει
ἔχει ἀλήθεια ὠραία θωριά.
Μὴν τὸ πιάστε, γατὶ οἶχνει
εἰς σὲ δάκρυα θλιβερά.*

(Ἀπὸ τὸν Ἑθνικὸ Ὕμνο)

Ἐ ρ γ α σ ί ε ς

- 1) Ποιὰ ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα ἀριστοτεχνήματα σώζονται σήμερα ;
- 2) Φροντίσατε νὰ μάθετε μερικὰ πράγματα γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ θάνατο τοῦ σοφοῦ Σωκράτη.
- 3) Ὁ μεγάλος Περικλῆς ἀπέθανε, ὁ φρόνιμος Νικίας σκοτώθηκε. Τί λέτε, μήπως ἐπειδὴ δὲν ἔμεναν ἱκανοὶ ἀρχηγοὶ στὴν Ἀθήνα, γι' αὐτὸ νικήθηκε ;
- 4) Τί πρᾶγμα κατέστρεψε τὴν ἔνδοξη Ἑλλάδα ;
- 5) Κι ἂν ἐνικοῦσαν στὸν Πελοποννησιακὸ πόλεμο οἱ Ἀθηναῖοι, ἢ Ἑλλὰς θὰ ἔβγαυε ὠφελιμένη ; Τί λέτε καὶ γιὰτί ;
- 6) Νὰ εὔρετε στὸ χάροη σας τὸ Ἄργος, τὰς Θήβας, τὴν Κόρινθο καὶ τὴν Σικελία.

ΜΕΡΟΣ ΣΤ'

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

"Επειτα από την καταστροφή των Ἀθηνῶν, ἡ Σπάρτη ἔμεινε χωρίς ἀντίπαλο καὶ ἀνέλαβε τὴν ἡγεμονία ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ συμμαχικὲς πόλεις τῶν Ἀθηναίων ἐχάρηκαν, πού ἔπασαν αἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ἐδέχθησαν μὲ εὐχαρίστησι τὴν ἡγεμονία τῆς Σπάρτης. Ἐνόμισαν, ὅτι τώρα πλέον θὰ κυριαρχήσῃ ἡ ἐλευθερία. Δὲν ἄργησαν ὁμοῦ νὰ μετανοήσουν· οἱ Σπαρτιῶται ἐφάνηκαν περισσότερο σκληροί. Ἐβαλαν φόρους βαρύτερους καὶ στάς ναυτικὰς πόλεις ἐγκατέστησαν στρατιωτικὰς φρουράς.

Ἡ σκληρότης αὐτὴ συνετέλεσε ὥστε ἡ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης νὰ μὴ κρατήσῃ πολὺ.

Ὁ Θρασύβουλος ἐλευθερώνει τὰς Ἀθήνας

Οἱ τριάντα τύραννοι, πού ἔβαλαν οἱ Σπαρτιῶται στάς Ἀθήνας, ἐκυβερνοῦσαν πολὺ σκληρά· ἐφυλάκιζαν, ἐσκότωναν κι ἔστελλαν πολλοὺς Ἀθηναίους σὲ ἐξορία, γιὰ νὰ τοὺς παίρουν τὴν περιουσία τους.

Τόση σκληρότητα ἔδειξαν, ὥστε ἐσκότωσαν ἕνα συναδέλφό τους, τὸ **Θηραμένη**, γιατί ἐτόλμησε νὰ τοὺς εἰπῇ, νὰ φέρωνται μαλακώτερα στὸ λαό.

Πολλοὶ Ἀθηναῖοι, μὴ μπορώντας νὰ ὑποφέρουν τὴν τυραννία κατέφυγαν στάς γειτονικὰς πόλεις Μέγαρα, Κόρινθο καὶ Θήβας. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς ἦτο καὶ ὁ **Θρασύβουλος**, νέος φιλόπατρις, γενναῖος καὶ καλὸς στρατηγός.

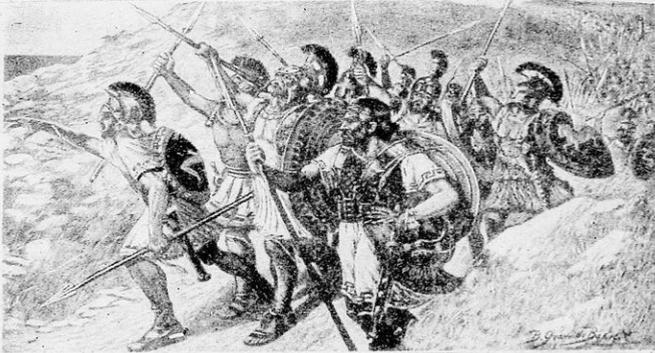
Ὁ Θρασύβουλος δὲν ἠμπόρουσε νὰ βλέπῃ τὴν πατρίδα του σὲ τέτοια κατὰστασι κι ἀπεφάσισε μὲ ἄλλους ἐξοριστοὺς νὰ ἐλευθερώσῃ τὰς Ἀθήνας.

Αὐτὸς μὲ 70 ἄλλους φεύγει ἀπὸ τὰς Θήβας καὶ πηγαίνει καὶ ὀχυρώνεται στὴν Πάρνηθα. Ἐκεῖ μαζεύθησαν σιγά - σιγά ἄρκετοὶ ἐξοριστοί. Ὄταν ἔγιναν περίπου χίλιοι, τοὺς παίρνει ὁ Θρασύβουλος καὶ κατεβαίνει στὸν Πειραιᾶ. Οἱ τύραννοι μὲ στρατὸ ἐκτύπησαν τὸν Θρασύβουλο. Ἐνίκηθησαν ὁμοῦ καὶ σκοτώθηκαν δύο ἀπ' αὐτούς.

Οἱ Ἀθηναῖοι πῆραν θάρρος, ἐπανεστάτησαν κι ἔδιωξαν τοὺς τύραννους. Ἔτσι ἐλευθερώθηκαν αἱ Ἀθηναῖοι.

Ἐκστρατεία τῶν Μυρῶν

Στὴν Περσία κατὰ τὸ 404 π. Χ. βασιλέας ἦτο ὁ Ἀρταξέρξης. Ὁ Ἀρταξέρξης εἶχε ἕναν ἀδελφὸν, τὸν Κῦρον, ποῦ ἦτο σατράπης τῆς Ἰωνίας. Ὁ Κῦρος ἐσκέφθη νὰ πάρῃ τὸ θρόνον ἀπὸ τὸν ἀδελφὸν του κι ἄρχισε νὰ προετοιμάζεται. Ἐμάζεψε 100.000 στρατό, στὸν ὅποιον ἐπρόσθεσε καὶ 10.000 Ἕλληνες μισθοφόρους. Ὁ Ἀρταξέρξης ἐμάζεψε κι αὐτὸς σὶρατό καὶ περίμενε. Οἱ δύο στρατοὶ συνηντήθησαν στὰ Κούναξα κοντὰ στὴ Βαβυλῶνα. Ἐκεῖ ἔγινε μιὰ μεγάλη μάχη, ὁ Κῦρος σκοτώθηκε κι ὁ στρατὸς του νικῆθηκε. Ὁ Ἕλληνικὸς ὄμως στρατὸς ἐνίκησε τοὺς ἀπέναντί του Πέρσας. Ἀλλὰ ἀφοῦ ὁ Κῦρος, ποῦ ὑπεστήριζαν οἱ Ἕλληνες σκοτώθηκε, δὲν εἶχαν πιά λόγο νὰ μείνουν κι ἀπεφάσισαν νὰ γυρῶσουν στὴν Ἑλλάδα.

Θάλαττα! Θάλαττα!

Οἱ Πέρσαι τοὺς ἔκαναν δῆθεν τὸ φίλον καὶ τοὺς ἔλεγαν, ὅτι θὰ τοὺς βοηθήσουν νὰ γυρῶσουν στὴν πατρίδα τους. Σὲ κάποια σύσκεψη ποῦ ἔκαμαν, ἐξαφνικὰ οἱ Πέρσαι ἔπιασαν τοὺς Ἕλληνες στρατηγούς μὲ ἀπάτη καὶ τοὺς κατέσφαξαν. Ἐνόμισαν, ὅτι ὁ Ἕλληνικὸς στρατὸς χωρὶς στρατηγούς θὰ παραδοθῇ. Πόσο ὄμως ἐγελάσθησαν! Ἀνάμεσα στὸν Ἕλληνικὸν στρατὸ ἦτο καὶ ὁ Ξενοφῶν, ἕνας Ἀθηναῖος, ποῦ ἀκολουθοῦσε τὴν ἐκστρατεία σὰν ἰδιώτης, γιὰ νὰ γράψῃ τὴν ἱστορία τῆς. Ὁ Ξενοφῶν, λοιπόν, ἔδωσε θάρρος στὸν Ἕλληνικὸν στρατὸ καὶ ἀνέλαβε νὰ τὸν ὀδηγήσῃ στὴν Ἑλλάδα.

Μῆνες ὀλόκληρους ἐπερπατοῦσαν οἱ Ἕλληνες ἀδιάκοπα. Ἐπερνοῦσαν βουνά, ποτάμια, χαράδρες καὶ δάση. Ὑπέφεραν πολὺ ἀπὸ τὸ κρύον, τὴν πείνα καὶ τὴν κούρασι. Ἐπειτα ἀπὸ πολλὰ βάσανα, βλέπουν κάποτε θάλασσα: εἶχαν φθάσει στὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Ἀπὸ

τήν χαρά τους ἐφώναζαν «θάλασσα, θάλασσα», ἀγκαλιάσθηκαν κι ἄρ-
χισαν νὰ κλαίουں. Ἀπὸ ἐκεῖ μὲ πλοῖα ἐγύρισαν στὴν πατρίδα τους.

Ὁ γυρισμὸς αὐτὸς τῶν 10.000 Ἑλλήνων ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Περσίας
στὴν Ἑλλάδα, λέγεται **Κάθοδος τῶν Μυριῶν**. Ὅλες τὶς λεπτομέρειες
τῆς ἐκστρατείας αὐτῆς τὶς περιγράφει θαυμάσια ὁ Ξενοφῶν σ' ἓνα βι-
βλίο του, ποῦ λέγεται **Κύρου Ἀνάβασις**.

Ἐκστρατεία τοῦ Ἀγησίλαου στὴν Ἀσία

Ὁ Ἀρταξέρξης μετὰ τὸ θάνατο τοῦ ἀδελφοῦ του, θέλησε νὰ τιμω-
ρήσῃ τὶς Ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας, γιατί βοήθησαν τὸν Κύρο. Οἱ
Ἑλληνικὲς πόλεις ἐζήτησαν τὴ βοήθεια τῆς Σπάρτης. Οἱ Σπαρτιάται
ἔστειλαν τὸν βασιλέα τους Ἀγησίλαο μὲ 8.000 στρατὸ νὰ πολεμήσῃ
τοὺς Πέρσας.

Ὁ Ἀγησίλαος ἦτο ἄνθρωπος μικρόσωμος καὶ κουτσός· εἶχε ὅμως
γενναῖα ψυχὴ καὶ μεγάλη στρατηγικὴ ἱκανότητα.

Ἀφοῦ ἐνίκησε σὲ πολλὰ μάχες τοὺς Πέρσας, ἐσκέφθη νὰ κυρι-
εύσῃ ὅλη τὴν Περσίαν καὶ νὰ διαλύσῃ τὸ Περσικὸ κράτος. Δὲν ἐπρό-
φθασε ὅμως νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ μεγάλα του σχέδια, γιατί οἱ Ἐφο-
ροὶ τῆς Σπάρτης τὸν διέταξαν νὰ γυρίσῃ ὀπίσω. Τί εἶχε συμβῆ; Οἱ
Πέρσαι γιὰ νὰ ἀπαλλαγοῦν καὶ νὰ διώξουν τὸν Ἀγησίλαο ἀπὸ τὴν
Ἀσία, κατώρθωσαν μὲ χρήματα πολλὰ νὰ πείσουν τοὺς Κορινθίους,
τοὺς Ἀργεῖους καὶ τοὺς Θηβαίους νὰ ἐνωθοῦν μὲ τοὺς Ἀθηναίους καὶ
νὰ κηρύξουν τὸν πόλεμο κατὰ τῆς Σπάρτης. Ἔτσι ξαναρχίζει πάλι
νέος ἐμφύλιος πόλεμος. Οἱ Σπαρτιάται ἐφοβήθησαν καὶ ἐκάλεσαν τὸν
Ἀγησίλαο νὰ γυρίσῃ ἀπὸ τὴν Ἀσία. Ὁ Ἀγησίλαος μὲ λύπη του
ἄφησε τὰ ὄραια καὶ μεγάλα σχέδιά του καὶ ὑπακούοντας στὴ φωνὴ τῆς
Πατρίδος του ἔσπευσε νὰ γυρίσῃ στὴν Ἑλλάδα. Ἀκολούθησε τὸ δρόμο,
ποῦ ἄλλοτε εἶχε ἀκολουθήσει ὁ Ξέρξης. Γυρίζοντας, συνήντησε τὸ συμ-
μαχικὸ στρατὸ στὴν Κορώνεια τῆς Βοιωτίας καὶ τὸν ἐνίκησε. Στὴ μάχη
ὅμως ἐπληρώθη καὶ ὁ ἴδιος, ὁ δὲ στρατὸς του εἶχε πολλὰς ἀπώλειες. Οἱ
Σπαρτιάται βλέποντες, ὅτι δὲν θὰ ἠμπορέσουν νὰ τὰ βγάλουν πέρα μὲ τό-
σους ἐνωμένους ἐχθρούς, ἔστειλαν τὸν παμπόνηρο **Ἀνταλκίδα** στὸ βασι-
λέα τῶν Περσῶν καὶ τοῦ πρότεινε εἰρήνην, πωλώντας σ' αὐτὸν τὶς Ἑλ-
ληνικὲς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας.

Ἡ εἰρήνη αὐτὴ ἦτο ἀτιμωτικὴ καὶ προσβλητικὴ γιὰ τὴν Ἑλλάδα.
ὠνομάσθηκε **Ἀνταλκίδειος εἰρήνη**. Ἔτσι οἱ Ἴωνικὲς πόλεις, ποῦ εἶχαν
ἀποκτήσει τὴν ἐλευθερίαν τους μὲ τόσο αἷμα, ξαναγύρισαν στὴν Περ-
σικὴ σκλαβιά.

Μ Ε Ρ Ο Σ Ζ'

ΑΙ ΘΗΒΑΙ ΣΕ ΜΕΓΑΛΗ ΑΚΜΗ

Μετά την Ἀνταλκίδειο εἰρήνη, οἱ Σπαρτιαῖται θέλησαν νά τιμωρήσουν τοὺς ἐχθροὺς τους. Περισσότερο ἐμισοῦσαν τὰς Θήβας ποὺ εἶχαν ἀρχίσει νά γίνονται μιὰ ἀπὸ τις σπουδαιότερες πόλεις τῆς Ἑλλάδος.

Κατὰ τὸ 382 π. Χ. ἕνας στρατηγὸς τῶν Σπαρτιατῶν περνώντας μὲ στρατὸ ἀπὸ τὰς Θήβας, ἐπετέθη ἐξαφνικὰ, κατέλαβε τὴν ἀκρόπολι τῶν Θηβῶν, τὴν **Καδμεία** καὶ ἐποποθέτησε Σπαρτιατικὴ φρουρά. Ὑστερα ἔδιωξε ἀπὸ τὰς Θήβας τοὺς δημοκρατικοὺς πολίτας κι ἔβαλε διοικητὴ τῶν Θηβῶν τὸ φίλο του **Λεοντιάδη**. Τριακόσιοι δημοκρατικοὶ Θηβαῖοι κατέφυγαν στὰς Ἀθήνας. Ἡ πράξις αὕτη τῶν Σπαρτιατῶν ἔκαμε πολὺ κακὴ ἐντύπωσι σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα, γιατί ἡ κατάληψις τῶν Θηβῶν ἔγινε μὲ ἀπάτη καὶ σὲ καιρὸ εἰρήνης.

Ὁ Πελοπίδας ἐλευθερώνει τὰς Θήβας

Τρία χρόνια ἐκράτησε ἡ τυραννία τοῦ Λεοντιάδη καὶ οἱ Θηβαῖοι ὑπέφεραν πολλὰ. Μεταξὺ τῶν Θηβαίων, ποὺ κατέφυγαν στὰς Ἀθήνας ἦτο κι ὁ Θηβαῖος Πελοπίδας, νέος φιλόπατρις, πλούσιος, εὐγενικὸς καὶ γενναῖος. Ὁ Πελοπίδας ἐσκέφθη νά ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα του. Πῆρε ἄλλους δέκα πιστοὺς συντρόφους του καὶ μιὰ νύκτα, ντυμένοι γυναικεῖα μπῆκαν στὰς Θήβας καὶ ἐπῆγαν στὸ σπιτί, ποὺ ἔτυχε νά διασκεδάζουσι οἱ τύραννοι τῶν Θηβῶν.

Οἱ τύραννοι, ὅταν εἶδαν τίς γυναῖκες, τίς προσεκάλεσαν στὴ διασκέδασί τους.

Κάποιος ταχυδρόμος ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἔφερε στὸν ἀρχηγὸ τῶν ἀρχόντων ἕνα γράμμα καὶ τὸν εἰδοποίησε γιὰ τὸν κίνδυνο. Αὐτὸς ὁμως ζαλισμένος ἀπὸ τὸ κρασί, ἔβαλε τὸ γράμμα κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι του καὶ εἶπε : «ἐς αὔριον τὰ σπουδαῖα» δηλ. «αὔριο διαβάζω τὰ σπουδαῖα». Ὁ Πελοπίδας μὲ τοὺς συντρόφους του σὲ κάποια στιγμή τραβοῦν τὰ μαχαίρια τους καὶ σκοτώνουσι τοὺς τυράννους τῆς πατρίδος των. Ὑστερα ἐλευθέρωσαν τοὺς φυλακισμένους συμπολίτας των, ἔδιωξαν τὴ Σπαρτιατικὴ φρουρά καὶ ἐλευθέρωσαν τὴν πόλι.

Οἱ Σπαρτιαῖται, τὸ ἐθεώρησαν μεγάλη προσβολὴ κι ἀπεφάσισαν νά τιμωρήσουσι τοὺς Θηβαίους. Οἱ Θηβαῖοι τὸ κατάλαβαν, βέβαια, κι ἀρχισαν κι αὐτοὶ νά ἐτοιμάζονται. Εἶχαν ἐκτὸς ἀπὸ τὸν γενναῖο Πελοπίδα καὶ τὸν Ἐπαμεινώνδα, ἄνδρα γενναῖο, μορφωμένο, μὲ πολλὰ στρατιωτικὰ γνώσεις.

Ὁ Πελοπίδας διωργάνωσε τὸν **Ἱερὸ λόχο** μὲ 300 ἐκλεκτὰ παλληκάρια κι ὁ Ἐπαμεινώνδας τὴν περίφημη **λοξὴ φάλαγγα**.

Ἡ μάχη στὰ Λεῦκτρα

Οἱ Σπαρτιᾶται μὲ στρατὸ ἐπῆγαν στὴ Βοιωτία νὰ τιμωρήσουν τοὺς Θηβαίους. Οἱ Θηβαῖοι τοὺς ἐπερίμεναν στὰ Λεῦκτρα. Ἐκεῖ ἔγινε μιὰ τρομερὴ μάχη στὴν ὁποία, τόσο ὁ Ἱερὸς λόχος ἐπολέμησε μὲ ἄφραστη ἀνδρεία, ὅσο καὶ ἡ λοξὴ φάλαγγα, ποὺ ἦτο ἐπινόησις τοῦ Ἐπαμεινώνδα. Γιὰ πρώτη φορὰ οἱ Σπαρτιᾶται ἐνίκηθηκαν σὲ μάχη ἐκ παρατάξεως. Ἐσκοτώθηκαν πολλοὶ Σπαρτιᾶται καθὼς καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης **Κλεόμβροτος**. Ἔτσι οἱ Σπαρτιᾶται ποὺ ἐθεωροῦντο ἀνίκητοι ἐταπεινώθηκαν ἀπὸ τοὺς Θηβαίους, ἔχασαν τὴ δόξα τους καὶ τὴν ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ μάχη στὴ Μαντίνεια

Μετὰ τὴ νίκη τῶν Θηβαίων στὰ Λεῦκτρα, οἱ Ἑλληνικὲς πόλεις ἐφύγαν ἀπὸ τὴ συμμαχία τῶν Σπαρτιατῶν καὶ πῆγαν μὲ τοὺς Θηβαίους. Ἡ δύναμις τῶν Θηβῶν ἀρχισε νὰ μεγαλώνῃ. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐπῆγε μὲ στρατὸ τρεῖς φορές στὴν Πελοπόννησο· ἐφθασε μάλιστα μέχρι τῆς Σπάρτης, ἀλλὰ δὲν ἠμπόρεσε νὰ τὴν κυριεύσῃ· τὴν ὑπερήσπιζε ὁ γέρο - Ἀγισίλοσ. Ἐλευθέρωσε ὅμως πολλὰς πόλεις καὶ ἔκτισε τὴ **Μεσσήνη** καὶ τὴ **Μεγαλόπολι**.

Τὴν τετάρτη φορὰ, ποὺ ἐπῆγε στὴν Πελοπόννησο ὁ Ἐπαμεινώνδας, συνητήθη μὲ τὸν Ἀγισίλοσ στὴ Μαντίνεια τῆς Ἀρκαδίας. Στὴ μεγάλη ἐκείνη μάχη ἐνίκησαν οἱ Θηβαῖοι, ἀλλὰ ὁ γενναῖος Ἐπαμεινώνδας ἐπληγώθη βαριά. Οἱ γιατροὶ εἶπαν, ὅτι ἂν βγάλουν τὴ μύτη τοῦ κονταριοῦ, ποὺ εἶχε χωθῆ στὸ στήθος τοῦ Ἐπαμεινώνδα, ὁ τραυματίας θὰ ἀποθάνῃ ἀμέσως.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας

Ὁ γενναῖος Ἐπαμεινώνδας ἄκουσε ἀτάραχος τὴ γνώμη τῶν γιατρῶν καὶ ῥώτησε, ἂν ὁ στρατὸς του ἐνίκησε.

Ὅταν ἔμαθε τὴ νίκη τῶν Θηβαίων, διέταξε νὰ τοῦ βγάλουν τὸ κοντάρι.

Τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἓνας φίλος του τοῦ εἶπε : «Τί κρίμα, Ἐπαμεινώνδα, ποὺ πεθαίνεις ἄτεκνος».

Καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀπήντησε : «Ὁχι, φίλε, ἀφήνω δυὸ θυγατέρες : τὴ νίκη στὰ Λεῦκτρα καὶ τὴ νίκη στὴ Μαντίνεια».

Ἦστερα ἔβγαλαν οἱ γιατροὶ τὸ κοντάρι καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀπέ-

θανε. Ἐπειτα ἀπὸ ἕνα χρόνον ἀπέθανε κι ὁ Πελοπίδας. Μετὰ τὸν θάνατο τῶν δύο αὐτῶν μεγάλων ἀνδρῶν, αἱ Θῆβαι ἔχασαν τὴ δύναμί τους.

Ἄλλὰ καὶ οἱ ἄλλες Ἑλληνικὲς πόλεις εἶχαν ἐξαντληθῆ ἀπὸ τοὺς συνεχεῖς ἐμφυλίους πολέμους. Καμμιά πλέον δὲν εἶχε τὴ δύναμι νὰ πάρῃ τὴν ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ τῆς παρακμῆς ἀναφαίνεται μιὰ νέα δυνατὴ χώρα, ἡ **Μακεδονία**.

Ἔ ρ γ α σ ί ε ς

- 1) Μὲ ποίους νομίζετε, ὅτι ἐπερνοῦσαν καλὰ αἱ συμμαχικαὶ πόλεις· μὲ τοὺς Ἀθηναίους ἢ μὲ τοὺς Σπαρτιάτας καὶ γιατί ;
- 2) Τί θὰ εἶπῃ μισθοφόρος στρατιώτης ; Σήμερα ὑπάρχουν μισθοφορικοὶ στρατοὶ ;
- 3) Γιατί ἐχάρησαν τόσο πολὺ οἱ Ἕλληνες, ὅταν εἶδαν τὴ θάλασσα ;
- 4) Οἱ Πέρσαι γιὰ ποῦ λόγον βοήθησαν ἄλλοτε τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἄλλοτε τοὺς Σπαρτιάτας ;
- 5) Πῶς κρίνετε τὴν Ἀνταλκίδειο Εἰρήνην ;
- 6) Αἱ Θῆβαι ἐγίναν ἰσχυρὴ δύναμι. Ποῦ τὸ ὀφείλουν ;
- 7) Τί πρᾶγμα ἐδημιούργησε στὴν Ἑλλάδα τόσοσους ἐμφυλίους πολέμους ;
- 8) Νὰ εὑρετε στὸ χάρτη σας τὸν Εὐξείνιον Πόντον, τὰ Λεῦκτρα, τὴ Μεσσήνη, τὴ Μεγαλόπολι καὶ τὴ Μαντίνεια.

Μ Ε Ρ Ο Σ Η'

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ

Ἡ Μακεδονία, ὅπως ξέρετε καὶ ἀπὸ τῆ γεωγραφία εἶναι ἡ μεγαλύτερη καὶ εὐφορώτερη χώρα τῆς Ἑλλάδος. Ἐχει πολλές καὶ εὐφορες πεδιάδες, ποὺ περικλείονται ἀπὸ ὄψηλὰ βουνά. Στὰ παράλια τῆς τὴν ἀρχαία ἐποχὴ ὑπῆρχαν πολλές ἀποικίες, ποὺ τις ἐξουσίαζαν οἱ Ἀθηναῖοι. Οἱ ἀποικίες αὐτὲς εἶχαν συχνὴ ἐπικοινωνία μὲ τὰς Ἀθήνας καὶ εἶχαν προκόψει πολὺ στὸν πολιτισμὸ. Οἱ κάτοικοι ὁμως τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἐπειδὴ δὲν εἶχαν θάλασσα ἀργῆσαν πολὺ νὰ προοδεύσουν. Ἦσυχολοῦντο μὲ τὴ γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία.

Οἱ Μακεδόνες ἦσαν Ἕλληνες, ὠμιλοῦσαν τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ εἶχαν τὰ ἴδια ἤθη καὶ ἔθιμα μὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας. Ἰδρυτὴς τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους ἦτο ὁ Ἡρακλείδης Κάρανος ἀπὸ τὸ Ἄργος. Γι' αὐτὸ οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας ἐκαυχῶντο, ὅτι ἦσαν ἀπὸ τὸ γένος τῶν Ἡρακλειδῶν.

Κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους εἶχαν ὑποταχθῆ στοὺς Πέρσας. Ὄταν ὁμως οἱ Πέρσαι ἐνικήθησαν, ἡ Μακεδονία ἐγίνε ἐλεύθερη. Ἐνας ἀπὸ τοὺς παλαιούς βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας ἦτο ὁ Ἀρχέλαος, ποὺ εἶχε πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τοῦ τὴν Πέλλα.

Ὁ Ἀρχέλαος ἐθαύμαζε πολὺ τὸν Ἀθηναϊκὸ πολιτισμὸ, γι' αὐτὸ εἶχε καλέσει στὴν πρωτεύουσά του πολλοὺς Ἀθηναίους καλλιτέχνας. Ἀλλὰ καὶ οἱ παραλιακὲς ἀποικίες ἀρχισαν νὰ ἐπικοινωνοῦν σιγά-σιγά μὲ τὸ ἐσωτερικὸ καὶ νὰ μεταδίδουν τὸν πολιτισμὸ.

Ὁ Φίλιππος ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας

Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἀρχελάου, ἐβασίλευσαν στὴ Μακεδονία διάφοροι βασιλεῖς ὄχι πολὺ σπουδαῖοι. Κατὰ τὸ 359 π. Χ. ἀνεβαίνει στὸ θρόνο ὁ Φίλιππος, σὲ ἡλικία 23 ἐτῶν. Ὁ Φίλιππος ἦτο πολὺ ἐξυπνος, μορφωμένος, καλὸς στρατηγὸς ἀλλὰ καὶ πονηρὸς διπλωμάτης.

Τὰ παιδικὰ του χρόνια τὰ ἐζήσε στὰς Θήβας, κοντὰ στοὺς μεγάλους στρατηγούς Πελοπίδα καὶ Ἐπαμεινώνδα. Ἔμαθε πὼς πρέπει νὰ

Ὁ Φίλιππος

κυβερνᾷ ἕνας βασιλεὺς καὶ πῶς πρέπει νὰ ὀργανώνεται ἕνας καλὸς στρατός.

Μένοντας στὰς Θήβας εἶδε ἀπὸ κοντὰ τὸ μῖσος, ποὺ ἐχώριζε τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις καὶ κατάλαβε ὅτι, ὅπως ἔχουν καταντήσει μὲ τὴ διχόνοιά τους οἱ Ἕλληνες, δὲν πρόκειται νὰ προκόψουν. Γι' αὐτὸ μόλις ἐγύρισε στὴ Μακεδονία κι ἔγινε βασιλεὺς, ἡ πρώτη του σκέψις ἦτο, πῶς νὰ ἐνώση ὅλους τοὺς Ἕλληνας σ' ἕνα κράτος, νὰ γίνῃ ἀρχηγὸς τους καὶ νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ σὲ μιὰ μεγάλη ἐκστρατεία ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Ἡ πρώτη του φροντίδα ἦτο νὰ κάμῃ δυνατὸ στρατό. Ἐτελειοποίησε τὸν ὀπλισμὸ. Οἱ στρατιῶται του φοροῦσαν ὅλοι περικεφαλαίαις καὶ ἐκρατοῦσαν μακρὰ δόρατα ὡς ἔξι μέτρα, ποὺ τὰ ἔλεγαν **σάρισσες**. Ὁ Φίλιππος εἶναι ὁ δημιουργὸς τῆς **Μακεδονικῆς Φάλαγγος**.

Ὅταν οἱ Μακεδόνες ἐσχημάτιζαν τὴ φάλαγγα ἔμπαιναν σὲ πικνὲς γραμμές, ἡ μία πίσω ἀπὸ τὴν ἄλλη καὶ ἐκρατοῦσαν τὶς σάρισσες. Ἔτσι

Ἡ Μακεδονικὴ φάλαγγε

όλόκληρη ή φάλαγγ έμοιαζε σάν ένα κινητό φρούριο, πού είχε μπροστά όλόκληρο δάσος από κοντάρια κι έσάρωνε τόν έχθρό. Οί ίππεις του φορούσαν σιδερένιες πανοπλίες.

“Όταν ό Φίλιππος έτοιμάσε τó στρατό του, απέφασε νά βάλη έμπρός τά σχέδιά του. Καί πρώτα - πρώτα έκυρίευσε όλες τίς Έλληνικές άποικίες και έβγήκε στή θάλασσα. “Υστερα έζητούσε άφορμή ν’ άναμιχθῆ στά Έλληνικά πράγματα. Οί Έλληνες δέν άργησαν νά καταλάβουν τίς σκέψεις τοῦ Φιλίππου. “Ο Άθηναίος Δημοσθένης, ό σπουδαίος εκείνος ρήτωρ τῆς αρχαίας έποχῆς, μέ τούς φλογερούς πατριωτικούς λόγους του έπροσπαθοῦσε νά πείση τούς πατριώτες του νά άντιταχθοῦν στά σχέδια τοῦ Φιλίππου.

«Έτοιμασθήτε, ὦ άνδρες Άθηναίοι, τούς έλεγε, άν θέλετε τήν άνεξαρτησία σας· ό Φίλιππος πολύ γρήγορα θά κατεβῆ στήν Άθήνα».

“Ο Φίλιππος ἔρχεται
στήν Ελλάδα

“Ο Φίλιππος ποτέ δέν έσκέφθηκε νά σκλαβώση τήν Ελλάδα, όπως έπιθυμοῦσε ό Ξέρξης. “Ηθελε μόνο νά ένωση τούς Έλληνες σ’ ένα κράτος, νά γίνῃ άρχηγός τους και νά βαδίση σάν βασιλεύς όλων τών Έλλήνων, έναντίον τών Περσών.

Μέ τó καλό, έννοεῖται, δέν θά ήμποροῦσε νά ένωση τούς Έλληνες και νά γίνῃ μάλιστα και άρχηγός τους. Θά έπρεπε νά μεταχειρισθῆ βία.

“Η άφορμή νά άναμιχθῆ στά Έλληνικά πράγματα τοῦ έδόθηκε.

Τό Άμφικτυονικό Συνέδριο

“Ο Δημοσθένης

έβαλε στους Φωκείς πρόστιμο, γιατί έκαλλιέργησαν κτήματα του Μαντιου των Δελφών, χωρίς την άδειά του. Έπειδή οι Φωκείς αρνήθηκαν να πληρώσουν, το πρόστιμο, το Συνέδριο ανέθεσε στον Φίλιππο να τους αναγκάση να το πληρώσουν.

Ο Φίλιππος άρπαξε την ευκαιρία και έτιμώρησε σκληρά τους Φωκείς. Από τότε πολύ συχνά άρχισε να ανακατεύεται με τας Έλληνικάς υποθέσεις. Έκατέβαινε με στρατό στην Ελλάδα και πότε με πόλεμο, πότε με την πονηρία του, όλο και μεγάλωνε το κράτος του, κυριεύοντας Έλληνικάς πόλεις.

Θά μπορούσε με τον άριστο στρατό του να κυριεύση όλη την Ελλάδα, όμως δεν το έκαμνε. Πονηρός, όπως ήτο, έπειτα από κάθε κατάκτησι σταματούσε για να άποκοιμίζει τους Έλληνες.

Η μάχη στη Χαιρώνεια

Κατά το 358 π. Χ. ο Φίλιππος με 30.000 πεζικό και 2.000 ίππικό κατεβαίνει στη Βοιωτία.

Ήτο νύκτα, όταν έμαθαν οι Αθηναίοι την τρομερή είδησι. Άμέσως κτύπησαν τις σάλπιγγες κι άναψαν φωτιά στην Ακρόπολι, για να μαζευθώ ο λαός στην Πνύκα. Έκει ένας κήρυκας άρχισε να φωνάζη: «Ποιός θέλει να μιλήση;» Κανείς δεν τολμούσε ν' άνεβή στο βήμα. Σηκώνεται τότε ο ρήτωρ Δημοσθένης και με λόγια γεμάτα πατριωτισμό δίνει θάρρος στους Αθηναίους. Άμέσως οι Αθηναίοι μαζεύουν στρατό, ένώνονται με τους Θηβαίους και βαδίζουν κατά του Φιλίππου. Οι δυο στρατοί συνητήθησαν στη Χαιρώνεια της Βοιωτίας. Έκει έγινε μιá τρομερή μάχη. Οι Αθηναίοι με τους Θηβαίους έπολέμησαν γενναία, αλλά ή Μακεδονική φάλαγγ έσπασε τις γραμμές τους και τους ένίκησε. Ο Ίερός Λόχος των Θηβαίων έχάθηκε όλος χωρίς να υποχωρήση ούτε ένας ίερολοχίτης. Οι Θηβαίοι άργότερα έστησαν στη Χαιρώνεια ένα μαρμάρινο λέοντα, που σώζεται ως σήμερα, προς τιμήν των Ίερολοχιτών.

Ο Φίλιππος άρχιστρούατης των Έλλήνων

Έπειτα από τη μάχη της Χαιρωνείας ο Φίλιππος έγινε κύριος όλης της Ελλάδος. Τους Θηβαίους τους έτιμώρησε σκληρά, ένώ τους Αθηναίους και τους άλλους Έλληνες τους έσεβάσθηκε. Έκάλεσε στην Κόρινθο συνέδριο όλων των Έλλήνων, τους έξήγησε τά σχέδιά του και τους έζήτησε να τον βοηθήσουν. Οι Έλληνες έδέχθηκαν και τον έκαμαν άρχηγό τους.

Ο Φίλιππος ένθουσιασμένος για το κατόρθωμά του να ένωση την Ελλάδα και να γίνει άρχηγός της, εύγρισε στη Μακεδονία κι άρχισε να έτοιμάζεται για τη μεγάλη έκστρατεία έναντι των Περσών. Στο μεταξύ όμως σκοτώθηκε από κάποιον δυσαρσετημένο αξιωματούχο του.

Το μεγάλο του σχέδιο άνέλαβε να έκτελέση ο υίός του Άλέξανδρος.

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Ἡ παιδική ηλικία τοῦ Ἀλεξάνδρου

Δὲν ὑπάρχει Ἕλλην ἀλλὰ καὶ ξένος, ποῦ νὰ μὴν ἔχει ἀκούσει γιὰ τὸν **Ἀλέξανδρο τὸ Μέγα**. Ὅπως θὰ μάθουμε παρακάτω, ἀπέθανε δυστυχῶς νέος. Ἄν ἔζουσε, θὰ ἦτο σήμερα διαφορετικὴ ἡ ὄψις τοῦ κόσμου.

Ὁ Ἀλέξανδρος ὁ υἱὸς τοῦ Φιλίππου ἐγεννήθηκε στὴν Πέλλα. Ἡ μητέρα του ἢ Ὀλυμπιάς μαζί με τὸ Φίλιππο ἐφρόντισαν νὰ τοῦ δώσουν σπουδαία ἀνατροφή.

Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε πολλὰ σωματικὰ καὶ ψυχικὰ χαρίσματα. Ἦτο ὠραῖος με μᾶτια ζωηρὰ καὶ γλυκὰ. Εἶχε ὁμορφὴ κορμοστασιά καὶ ξανθὰ καὶ σγουρὰ μαλλιά. Ἄφοβος, ἀκούραστος καὶ ὀρηκτικός, ἀψηφούσε κάθε κίνδυνο. Εὐγενικός στοὺς τρόπους ἔκανε νὰ τὸν ἀγαποῦν καὶ νὰ τὸν λατρεύουν ὅλοι ὅσοι τὸν ἐγνώριζαν. Ἀγαποῦσε πολὺ τὰ γράμματα. Εἶχε μάθει ἀπ' ἔξω τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου καὶ τὴν ἀρχαία ἱστορία. Ἀγαποῦσε καὶ ἐθαύμαζε πολὺ τοὺς ἥρωες, ἰδίως τὸν Ἀχιλλέα καὶ ἐπιθυμοῦσε πολὺ νὰ τοῦ ὁμοιάσῃ. Ὁ πατέρας του τὸν ἐγύμνασε στρατιωτικὰ καὶ τὸν ἔμαθε νὰ διοικῇ τὸ στρατὸ στὶς μάχες. Γιὰ τὴν καλύτερη μόρφωσί του, τοῦ πῆρε δάσκαλο τὸ μεγαλύτερο φιλόσοφο τῆς Ἑλλάδος, τὸν **Ἀριστοτέλη**. Ἔτσι ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους ἄνδρες τῆς οἰκουμένης ἔτυχε νὰ ἔχῃ δάσκαλο τὸ μεγαλύτερο φιλόσοφο τοῦ κόσμου.

Στὸ φιλόσοφο Ἀριστοτέλη, ὁ Ἀλέξανδρος ἔδειχνε τέτοιο μεγάλο σεβασμό, ποῦ τακτικὰ ἔλεγε: «Στὸν πατέρα μου χρεωστῶ τῇ ζωῇ, ἀλλὰ στὸ δάσκαλό μου χρεωστῶ τὴν καλὴ ζωῇ».

Ἀπὸ μικρὸ παιδί ἔδειχνε, ὅτι θὰ γίνῃ ἀτρόμητος. Κάποτε ἔφεραν στὸν πατέρα του ἕνα ὠραῖοτατο ἄλογο· τὸ ἔλεγαν Βουκέφαλο, γιατί εἶχε μεγάλο κεφάλι ὡς βουδιό. Ἦτο ὅμως τόσο ἄγριο, ποῦ κανεὶς δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὸ ἱππέδῃ.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ποῦ ἦτο τότε μόλις 14 χρόνων, παρακαλοῦσε τὸν πατέρα του νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ ἱππέδῃ τὸ Βουκέφαλο. Ὁ Φίλιππος δὲν ἠθελε με κανένα τρόπο νὰ ἐπιτρέψῃ στὸ μικρὸ Ἀλέξανδρο νὰ ἱππέδῃ τέτοιο ἄγριο ζῶο. Στὶς πολλὲς ὅμως παρακλήσεις τοῦ υἱοῦ τοῦ τελικὰ ὑπεχώρησε καὶ τοῦ ἔδωσε τὴν ἄδεια.

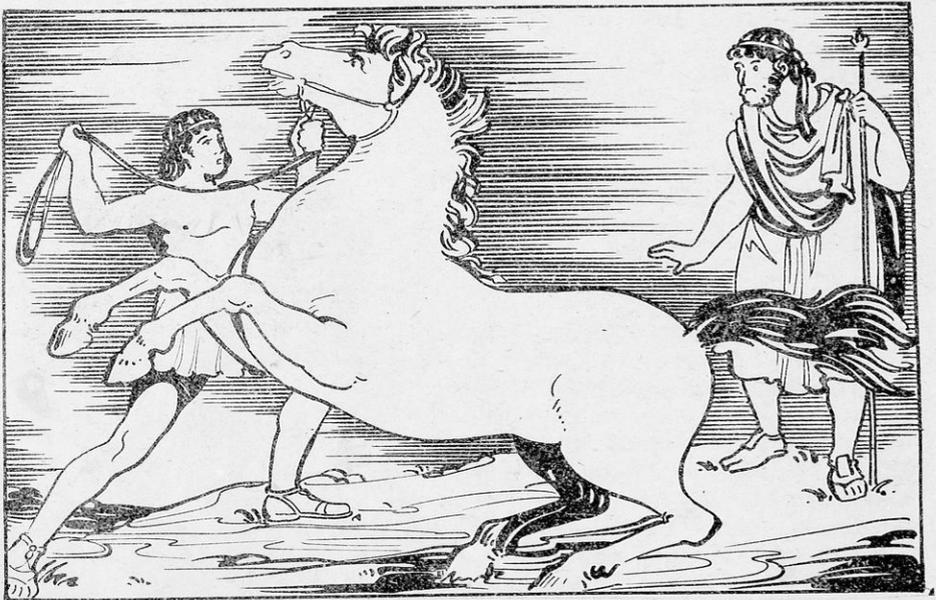
Ὁ Ἀριστοτέλης

Σάν άστραπή ό 'Αλέξανδρος έπήδησε στή ράχη του Βουκέφαλου. Τό άλογο, όταν ένωσε στή ράχη του αναβάτη, έχάθηκε τρέχοντας στον κάμφο. Ό 'Αλέξανδρος είχε κρατηθή καλά έπάνω. Ό Βουκέφαλος άφου έτρεξε πολλά χιλιόμετρα έκουράσθηκε τόσο, που άφησε πλέον τόν 'Αλέξανδρο νά τόν όδηγή, όπου θέλει. "Όταν ό Φίλιππος είδε τόν 'Αλέξανδρο νά γυρίζει με ήμερο πιά τό Βουκέφαλο είπε : «Παιδί μου ζήτησε άλλο βασιλείο μεγαλύτερο, γιατί ή Μακεδονία δέν σέ χωρει».

"Όταν οι φίλοι του του έδιδαν τά συγχαρητήρια για τά χως νίκας του πατέρα του, τούς έλεγε λυπημένος : «ό πατέρας μου φαίνεται, πώς δέν θ' άφήση τίποτε νά κάμω κι έγώ».

Ό 'Αλέξανδρος βασιλεύς

Μετά τό θάνατο του Φιλίππου, ανεβαίνει στο θρόνο της Μακεδονίας ό 'Αλέξανδρος, σέ ήλικία 20 έτών. Αί 'Ελληνικαί πόλεις δέν έλογάριασαν τόν είκοσάχρονο βασιλέα και άπεφάσισαν νά έπαναστατήσουν. Ό 'Αλέξανδρος όμως δέν τούς δίδει καιρό νά σκεφθούν, παίρνει στρατό και κατεβαίνει στην 'Ελλάδα. Κανείς δέν έτόλμησε νά κινηθή. Και όχι

Ό 'Αλέξανδρος δαμάζει τόν Βουκέφαλο

μόνο αυτό αλλά ανεγνώρισαν τὸν Ἀλέξανδρο ἀρχιστράτηγο τῶν Ἑλλήνων, ὅπως καὶ τὸν πατέρα του.

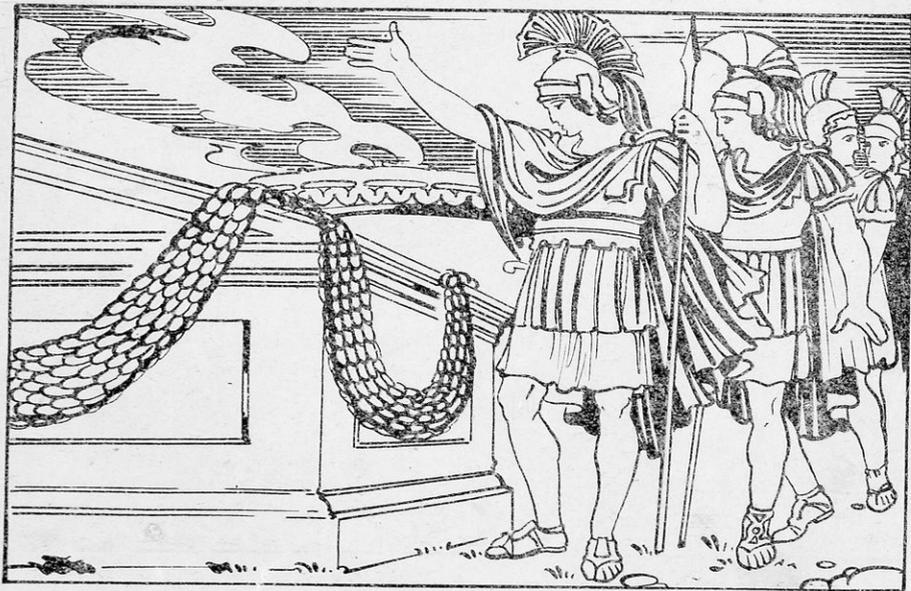
Ἐπειτα ἀπὸ ὀλίγο χρόνος κάποιος διέδωσε, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἐσκοτώθηκε. Πολλές Ἑλληνικὲς πόλεις ἐνόμισαν, ὅτι εἶναι εὐκαιρία νὰ ἐπαναστατήσουν. Οἱ Θηβαῖοι μάλιστα ἐπολιορκήσαν τὴ Μακεδονικὴ φρουρὰ στὴν Καδμεία.

Μόλις τὸ ἔμαθε ὁ Ἀλέξανδρος, γρήγορος σὰν ἀστραπὴ φθάνει στὰς Θήβας, τίς πολιορκεῖ καὶ τίς κυριεύει. Ἐξὶ χιλιάδες Θηβαῖοι ἐσκοτώθηκαν καὶ τριάντα χιλιάδες αἰχμαλωτίσθηκαν. Γιὰ νὰ τρομάξη τίς ἄλλες πόλεις ὁ Ἀλέξανδρος διέταξε καὶ ἐγκρέμισαν τὴν πόλι ἀπὸ τὰ θεμέλια, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ναοὺς καὶ τὸ σπῆτι τοῦ ποιητοῦ Πινδάρου.

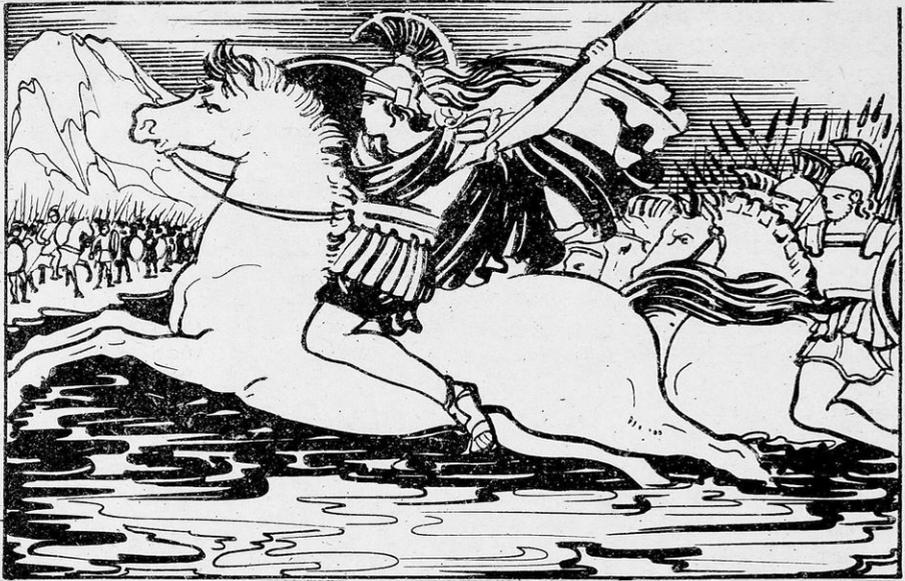
Ἐννοεῖται πλέον ὁ Ἀλέξανδρος γυρίζει στὴ Μακεδονία κι ἀρχίζει νὰ ἐτοιμάζεται γιὰ τὴ μεγάλη ἐκστρατεία.

Ἡ μάχη στὸ Γρανιζὸ

Τὴν ἄνοιξι τοῦ 334 π. Χ. ὁ Ἀλέξανδρος μὲ 30.000 πεζικὸ καὶ 5.000 ἵππικὸ ἐπέρασε τὸν Ἑλλήσποντο καὶ ἐπάτησε στὴ Μ. Ἀσία. Ἐκεῖ, ἀφοῦ ἐστεφάνωσε τὸν τάφο τοῦ Ἀχιλλέως, τοῦ ἀγαπημένου του ἥρωος, ἄρχισε νὰ προχωρῇ στὸ ἐσωτερικόν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας Δαρεῖος ὁ Κοδο-

Ὁ Ἀλέξανδρος στεφανώνει τὸν τάφο τοῦ Ἀχιλλέως

Ὁ Ἀλέξανδρος διαβαίνει τὸ Γρανικὸ

μανὸς ἔστειλε πολὺ στρατό, γιὰ νὰ ἐμποδίση τὴν προέλασι τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Οἱ δύο στρατοὶ συναντήθηκαν στὸ Γρανικὸ ποταμό. Μόλις ὁ Ἀλέξανδρος ἀντίκρουσε τοὺς Πέρσας, δὲν ἐκρατήθη· ὤρμησε πρῶτος καὶ ἐπέρασε τὸν ποταμὸ μὲ τὸν Βουκέφαλο.

Ἀκολουθοῦν οἱ στρατιῶταί του καὶ ἐπιτίθενται ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ἡ μάχη ἦτο τρομερή. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπὸ τὴν ὄρμη του προχωρεῖ πολὺ μέσα στὸν πολυἀριθμο Περσικὸ στρατὸ καὶ κτυπᾷ μὲ τὸ σπαθί του δεξιὰ κι ἀριστερά. Σὲ μιὰ σιγμῇ ἕνας Πέρσης, ὁ **Σπιθριδάτης**, πού ἔτυχε νὰ εὐρίσκειται ὀπίσω, σηκώνει τὸ σπαθί του, ἕτοιμος νὰ πᾶρη τὸ κεφάλι τοῦ Ἀλεξάνδρου, προλαμβάνει ὅμως ὁ στρατηγὸς **Κλεῖτος** καὶ μὲ μιὰ σπαθιά κόβει τὸ χέρι τοῦ Πέρσου· ὁ Ἀλέξανδρος σώζεται ἀπὸ βέβαιο θάνατο.

Οἱ Πέρσαι ἐνικήθηκαν κι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Εἴκοσι χιλιάδες αἰχμάλωτοι καὶ πλούσια λάφυρα ἔπεσαν στὰ χέρια τῶν νικητῶν. Ἀπὸ τὰ λάφυρα ἔστειλε ὁ Ἀλέξανδρος 300 ἀσπίδες στὰς Ἀθήνας, σὰν ἀφιέρωμα στὴ θεᾷ Ἀθηνᾶ, μὲ τὴν ἐξῆς ἐπιγραφή: «Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας, τίς ἀφιερῶνον στὴ θεᾷ, ἀπὸ τὰ λάφυρα πού πήραν ἀπὸ τοὺς βαρβάρους τῆς Ἀσίας».

Οι Σπαρτιᾶται δὲν θέλησαν νὰ ἀκολουθήσουν τὸν Ἀλέξανδρο.

Ἡ μάχη στὸ Γρανικὸ εἶχε μεγάλη σημασία, σὰν πρώτη μάχη τοῦ Ἀλεξάνδρου στὴν Ἀσία. Οἱ διάφορες πόλεις, ἢ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη, δηλώνουν ὑποταγὴ στὸν Ἀλέξανδρο χωρὶς ἀντίστασι.

Ἡ μάχη στὴν Ἴσσο

Προχωρώντας ὁ Ἀλέξανδρος ἐφθάσε στὴν πόλι Γόρδιο τῆς Φρυγίας. Ἐκεῖ τοῦ ἔδειξαν τὸν περίφημο γόρδιο δεσμό. Δυὸ ἀμάξια ἦσαν δεμένα κατὰ τέτοιο τρόπο, ποὺ κανεὶς δὲν ἤμποροσε νὰ τὰ λύσῃ. Ἐνας χρησμός ἔλεγε, ὅτι ὅποιος μπορέσῃ νὰ λύσῃ αὐτὸ τὸ δεσμό, θὰ γίνῃ κύριος ὅλης τῆς Ἀσίας. Ἐδοκίμασε κι ὁ Ἀλέξανδρος νὰ λύσῃ τὸ δεσμό μὰ δὲν ἤμπόρεσε. Τραβᾷ τότε τὸ σπαθὶ του καὶ τὸν κόβει. Μ' αὐτὸ ἤθελε νὰ δείξῃ, ὅτι θὰ γίνῃ κύριος τῆς Ἀσίας μὲ τὸ σπαθὶ του.

Ἀπὸ ἐκεῖ προχωρεῖ ὁ Ἀλέξανδρος μὲ τὸ στρατό του στὸ ἐσωτερικὸ καὶ κοντὰ στὴν πόλι Ἴσσο συναντᾷ τὸ βασιλεῖα Δαρεῖο μὲ ἀναρίθμητο στρατό καὶ ἵππικὸ. Τόσο ἦτο βέβαιος ὁ Δαρεῖος, ὅτι θὰ νικήσῃ τὸν Ἀλέξανδρο, ὥστε εἶχε πάρει μαζί του καὶ τὴν οἰκογένειά του. Ἡ μάχη ἦτο φοβερὴ καὶ τρομερὴ γιὰ τὸν Ἀλέξανδρο, ποὺ εἶχε πολὺ ὀλιγώτερο στρατὸ ἀπὸ τὸ Δαρεῖο. Μὰ ὅπως ἔχομε καταλάβει ὡς τώρα, τὴ νίκη τὴ δίνει τὸ θάρρος καὶ ὄχι ὁ ἀριθμὸς.

Ὁ στρατὸς τοῦ Δαρείου κατεστράφη καὶ ἀπειρα λάφυρα καὶ αἰχμάλωτοι ἔπεσαν στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων. Αἰχμαλωτίσθη καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ Δαρείου. Ὁ Δαρεῖος ἐσώθη διὰ τῆς φυγῆς. Ὁ Ἀλέξανδρος διέταξε νὰ περιποιηθοῦν βασιλικά τὴν οἰκογένειά τοῦ Δαρείου.

Ἡ μάχη στὴν Ἴσσο

Μετά τή μάχη στήν Ίσσό, ὁ Ἀλέξανδρος ἐκυρίευσε τή Συρία καί τήν Αἴγυπτο. Στίς ἐκβολές τοῦ μεγάλου ποταμοῦ Νείλου ἔκτισε μιὰ ὠραία πόλι, πού ὠνομάσθηκε Ἀλεξάνδρεια.

Ἡ μάχη στὰ Γαυγάμηλα

Ὁ Δαρεῖος ἀποφασίζει νά δώσῃ καί τήν τελευταία μάχη. Γι' αὐτό ἄρχισε νά ἐτοιμάζεται καί νά συγκεντρῶνῃ στρατό ἀπό τὸ ἀπέραντο κράτος του.

Πρὶν δώσῃ τή μάχη ἔστειλε πρέσβεις στὸν Ἀλέξανδρο καί τοῦ ἐπρότεινε νά κρατήσῃ ὅσες χῶρες εἶχε ὡς τότε καταλάβει καί νά ζήσουν πιά σ' ἄν φίλοι. Γιὰ τήν ἐπιστροφή τῆς αἰχμάλωτης οἰκογενείας του, τοῦ ἔδινε 10.000 τάλαντα.

Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἐδέχθη· εἶπε ὅμως στοὺς Πρέσβεις νά τοῦ εἰποῦν, ὅτι ἡ οἰκογένειά του εἶναι στή διάθεσί του. Ἦμπορεῖ κι ὁ ἴδιος νά ἔλθῃ νά τήν πάρῃ, χωρὶς νά φοβηθῇ τίποτε.

Ὁ Δαρεῖος ἐμάζευσε ἕνα ἑκατομμύριο πεζικό, 40.000 ἵππικὸ καί πολλὰ δρεπανηφόρα ἄρματα. Ὁ στρατός τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀπετελεῖτο ἀπὸ 40.000 πεζικό καί 7.000 ἵππικα.

Ἡ μάχη ἔγινε στήν πεδιάδα τῶν **Γαυγαμήλων** κοντιὰ στήν πόλι **Ἀρβηλα**. Οἱ Ἕλληνες ἐπολέμησαν σ' ἄν ἡμίθειοι καί ἐκέρδισαν μιὰ ἀπίστευτη νίκη. Οἱ νεκροί, οἱ αἰχμάλωτοι καί τὰ λάφυρα ἦσαν ἀμέτρητα. Ὁ Δαρεῖος δὲν ἠμπόρεσε πλέον νά ἀντισταθῇ. Κυνηγημένος ἔτρεχε στὰ βόρεια μέρη τοῦ βασιλείου του γιὰ νά σωθῇ. Ὁ Ἀλέξανδρος τὸν κατεδίωκε, ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασε νά τὸν πιάσῃ ζωντανόν. Ἐνας σατράπης, ὁ **Βῆσσο**ς τὸν σκότωσε. Πολὺ λυπήθηκε ὁ Ἀλέξανδρος γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Δαρείου, ἐτίμωρησε τὸ σατράπῃ κι ἔθαψε τὸ σῶμα τοῦ Δαρείου μὲ μεγάλες τιμές.

Ὁ Ἀλέξανδρος μπαίνει θριαμβευτικὰ στή πρωτεύουσα τῆς Περσίας, τὴ Βαβυλῶνα. Ὑστερα κυριεύει τὰ **Σοῦσα** καί τὴν **Περσέπολι**, τὴν παλαιὰ πρωτεύουσα τῆς Περσίας. Στίς μεγάλες αὐτὲς πόλεις εὗρηκε ἀμέτρητους θησαυρούς: χρυσάφι, ἀσήμι, πολύτιμα κοσμήματα, ὑφάσματα, ἀρώματα καί χρήματα.

Τώρα δὲν ὑπάρχει πιά Περσικὸ κράτος· ὁ Ἀλέξανδρος εἶναι βασιλεὺς ὅλης τῆς Ἀσίας (330 π.Χ.).

Ὁ Ἀλέξανδρος φθάνει στὰς Ἰνδίας

Ὁ Ἀλέξανδρος νομίζει ὅτι δὲν ἐτελείωσε τὸ ἔργο του. Θέλει νά κυριεύσῃ καί ἄλλους λαούς. Θέλει νά φθάσῃ στὰς Ἰνδίας. Νά γνωρίσῃ τὴν πλοῦσια καί παραμυθένια ἐκείνη χώρα τῶν μαχαραγιαδῶν μὲ τοὺς πολεμικοὺς ἐλέφαντες. Προχωρεῖ λοιπὸν στήν **Ἄνω Ἀσία**, περνᾷ τὴν Κασπία θάλασσα, φθάνει στὸ Τουρκεστάν καί παντοῦ νικᾷ. Περνᾷ

ποτάμια, δάση, βουνά άπάτητα, χώρες άδιάβατες, πού και σημερινοί στρατοί με τά τέλεια μέσα πού διαθέτουν, θά ήτο δύσκολο νά περάσουν. Κατεβαίνει κατόπιν πρὸς νότον, περνά τὸν Ἴνδὸ ποταμὸ καί μπαίνει στὰς Ἰνδίας.

Ἐκεῖ ἕνας βασιλέας ὁ Πῶρος ἀποφασίζει νά ἀντισταθῆ με 50.000 πεζικό, 4.000 ἵππικό καί με 200 ἐλέφαντες. Τίποτε ὅμως δὲν ἤμποροῦσε νά κρατήσῃ τὴν ὁρμὴ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου· ὁ Πῶρος κατενικήθη καί πιάσθη αἰχμάλωτος. Ὅταν οἱ Μακεδόνες ὠδήγησαν τὸν Πῶρο αἰχμάλωτο μπροστὰ στὸν Ἀλέξανδρο, ἐκεῖνος τὸν ἐρώτησε: «Πῶς θέλεις τώρα νά σέ μεταχειρισθῶ, πού ἐτόλμησες ν ἀντισταθῆς σέ μένα;» Καί ὁ Πῶρος ἀπήντησε με μιὰ λέξι: «βασιλικά». Ὁ Ἀλέξανδρος ἐθαύμασε τὸ θάρρος τοῦ Πῶρου καί τὸν μετεχειρίσθη πράγματι βασιλικά. Τοῦ ἐχάρισε τὴ ζωὴ καί τὸν ἄφησε βασιλέα στὸ κράτος του.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀκούραστος πάντα, θέλει νά προχωρήσῃ περισσότερο· ἀλλὰ οἱ στρατιῶται γιὰ πρώτη φορὰ ἀρνοῦνται νά τὸν ἀκολουθήσουν. Οἱ διαρκεῖς μάχες, τὰ βάσανα, οἱ κόποι, οἱ πορεῖες ἔσπασαν τὴν ἀντοχὴ τους. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐθύμωσε· λέγουν ὅτι ἐκλείσθηκε τρεῖς ἡμέρες στὴ σκηνὴ του. Τέλος ἀναγκάσθηκε νά γυρίσῃ ὀπίσω, ἀφοῦ στὸ σημεῖο, πού ἐφθασε ἔκτισε 12 βωμοὺς πρὸς τιμὴν τῶν 12 Ὀλυμπίων Θεῶν.

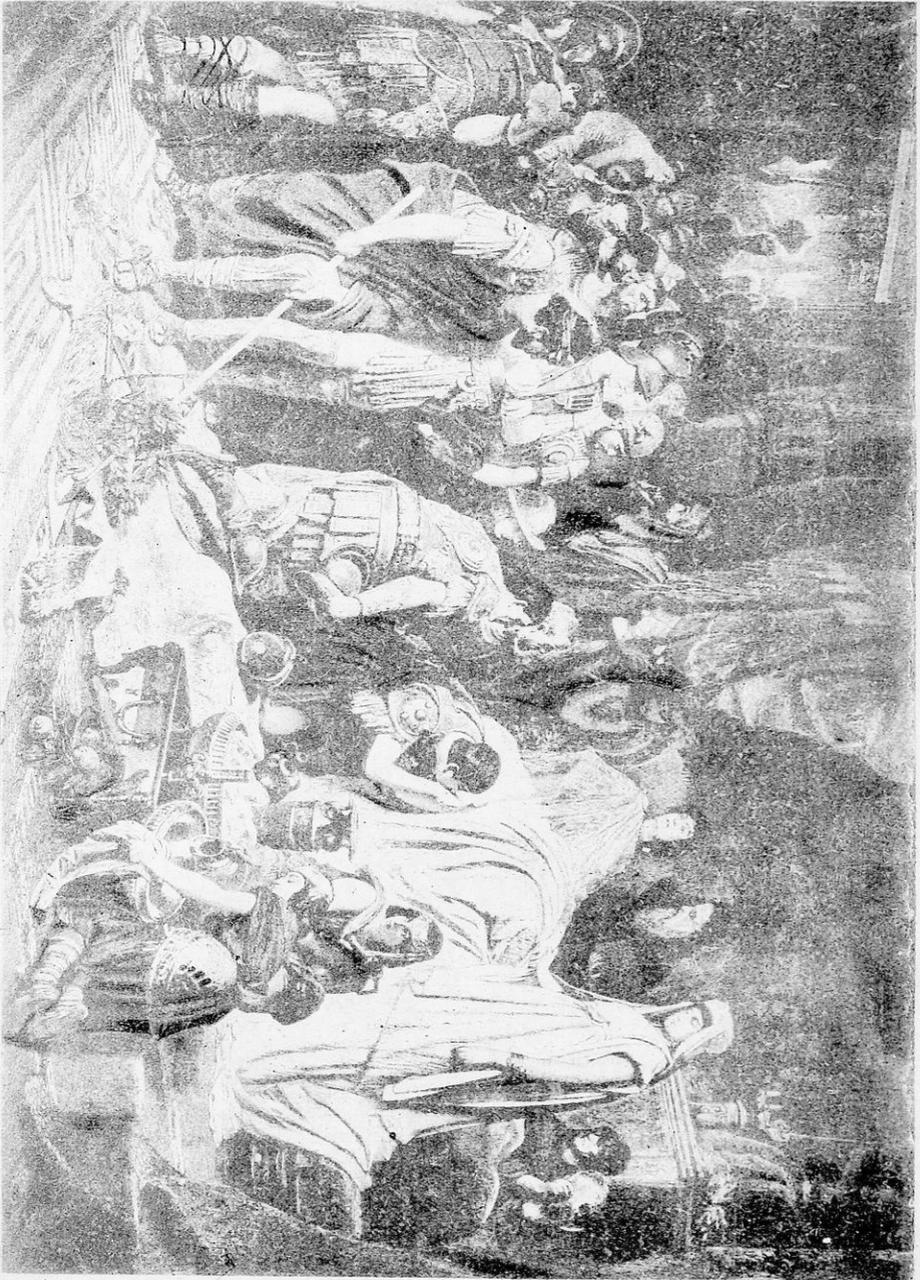
Ἡ ἐπιστροφή στὴ Βαβυλῶνα — Θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου

Ὁ Ἀλέξανδρος με τὸν στρατὸ του γυρίζει ὀπίσω στὴ Βαβυλῶνα ἀπὸ ἄλλο δρόμο, πού ἐνόμισε, ὅτι εἶναι συντομώτερος. Ἐνα μέρος τοῦ στρατοῦ του με πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἐναυπήγησε, ἐγύρισε στὴν Περσία, διὰ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ. Ὁ ὑπόλοιπος στρατὸς ἐπῆγε διὰ ξηρᾶς ἀπὸ τὸ σημερινὸ Πακιστάν. Ἐπέρασε μιὰ φοβερὴ ἔρημο. Ἐξήντα μέρες ἐβάδιζε ὁ στρατὸς του χωρὶς νερό. Ποῦ καί ποῦ εὕρισκόταν μιὰ στάλα, πού ἐδρῶσιζε τὴ γλῶσσά τους. Κάποιος στρατιώτης εὕρηκε ὀλίγο νερὸ καί τὸ ἐπῆγε τοῦ βασιλέως. Ἐκεῖνος μπροστὰ στὰ μάτια τῶν ἀνδρῶν του τὸ ἔχυσε στὴν καυτερὴ ἄμμο καί εἶπε: «Εἶναι ἐντροπὴ νά πίνῃ νερὸ ὁ βασιλεὺς ὅταν ὁ στρατὸς του διψᾷ».

Ἡ πράξις αὐτὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔδωσε θάρρος στοὺς στρατιῶτες. Ἐπέρασαν τὴν ἔρημο κι ἐφθασαν στὴ Βαβυλῶνα. Ἐκεῖ ὁ Ἀλέξανδρος διωργάνωσε μεγάλες ἑορτὲς γιὰ νά εὐχαριστήσῃ τοὺς στρατιῶτας του. Ἀπεσταλμένοι ἀπ' ὅλο τὸν τότε γνωστὸ κόσμον ἐφθασαν στὴ Βαβυλῶνα, γιὰ νά συγχαροῦν τὸν Μεγάλον Βασιλέα. Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε φθάσει στὸ κορυφῶμα τῆς δόξης του.

Ὁ Ἀλέξανδρος παρ' ὅλα τὰ θαυμάσια αὐτὰ κατορθώματά του δὲν θέλει νά ἡσυχάσῃ· σκέπτεται νά ἐνώσῃ ὅλους τοὺς λαοὺς τοῦ κόσμου σ' ἕνα ἀπέραντο κράτος με πρωτεύουσα τὴ Βαβυλῶνα. Γι' αὐτὸ ἀρχίζει νά κτίζει πόλεις, γεφύρια καί ν' ἀνοίγῃ δρόμους γιὰ νά εὐκολύνῃ τὸ ἐμπόριο.

Ο θάνατος του Αλεξάνδρου

Ἡ μοῖρα ὅμως δὲν τὸν ἀφήνει νὰ τελειώσῃ τὸ μεγάλο ἔργο του. Οἱ μεγάλοι κόποι του κι οἱ ἀδιάκοπες φροντίδες γιὰ τὴ διοίκησι τοῦ ἀπεράντου κράτους του ἐβλάψαν τὴν ὑγεία του. Ἐνας δυνατὸς πυρετὸς τὸν ρίχνει ἀρρωστο βαριά στὸ κρεβάτι. Δέκα μέρες ἐπάλεψε μὲ τὴν ἀρρώστεια.

Ἡ γερὴ κρῆσις τοῦ Ἀλεξάνδρου

Ἡ κατάστασις του ἐχειροτέρευε· οἱ γιατροὶ εἶπαν, ὅτι δὲν ὑπάρχει πιά ἐλπίδα σωτηρίας. Οἱ στρατιῶταί του, ποὺ τὸν ἐλάτρευαν, ξενοκυτῶσαν ἔξω ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα, ποὺ ἐχαροπάλευε ὁ μεγάλος βασιλέας τους καὶ ἐζητοῦσαν νὰ τὸν ἀντικρύσουν ἔστω καὶ γιὰ τελευταία φορὰ. Ὁ Ἀλέξανδρος διέταξε ν' ἀνοίξουν τίς πύρτες τῶν ἀνακτόρων, γιὰ νὰ ἰδῇ τοὺς γενναίους ἀνδρες του, ποὺ τοὺς εἶχε ὀδηγήσει σὲ τόσας νίκας καὶ σὲ τόσους θριάμβους. Δὲν ἤμποροῦσε νὰ τοὺς ὀμιλήσῃ, μὰ μὲ τὸ βλέμμα του γεμᾶτο στοργὴ καὶ θλίψι ἀπεχαιρέτισε ἕνα - ἕνα ὄλα του τὰ παλληκάρια. Κι ὅταν ἐπέρασε ἀπὸ μπροστά του καὶ ὁ τελευταῖος στρατιώτης, ἔφυγε ἡ γενναία κι εὐγενικὴ ψυχὴ του.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέθανε σὲ ἡλικία 33 ἐτῶν. Ὁ νεκρὸς του ἐταρिχέυθη καὶ μετεφέρθη στὴν Ἀλεξάνδρεια, ὅπου ἐτάφη μὲ μεγάλες τιμὲς.

Τὸ ἔργο τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος δὲν ἔκαμε πόλεμο κατακτητικὸ· δὲν ἐσκλάβωσε λαοὺς. Δὲν ἔδειξε καμμιά σκληρότητα στοὺς λαοὺς, ποὺ ἐνίκουσε. Ἐσεβάσθη τὴ θρησκεία τους, τίς συνθῆειές τους. Φόρους βαρεῖς δὲν τοὺς ἔβαλε, ὅπως ἔκαναν οἱ βασιλεῖς τῶν Περσῶν. Τίς περισσότερες φορὲς ἀφῆνε τοὺς ἴδιους ἄρχοντες νὰ διοικοῦν τίς χῶρες ποὺ ἐκυρίευε. Ὅλα αὐτὰ ἔκαναν τοὺς Ἀσιατικούς λαοὺς ν' ἀγαποῦν τὸν Ἀλέξανδρο, καὶ νὰ τὸν ἀναγνωρίζουν γιὰ βασιλέα τους.

Σκοπὸς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου δὲν ἦτο νὰ δημιουργήσῃ σκλάβους ἀλλὰ νὰ μεταδώσῃ τὸν Ἑλληνικὸ πολιτισμὸ στοὺς καθυστερημένους λαοὺς τῆς Ἀσίας, νὰ ἐξημερώσῃ τίς ἀγριεὶς κι ἀπολίτιστες φυλὲς καὶ νὰ δημιουργήσῃ ἕναν διορφο κόσμο. Ἐκτιζε πόλεις, ὅπου ἐπερνοῦσε, ἔκαμε δρόμους καὶ γεφύρια, ἔφερε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα μηχανικοὺς καὶ καλλιτέχνες. Παρεκινοῦσε τοὺς στρατηγοὺς καὶ τοὺς στρατιῶτές του νὰ παίρνωαν ἐντόπιες γυναῖκες. Ὁ ἴδιος εἶχε δώσει τὸ παράδειγμα· ἐπῆρε γυναῖκα τὴ Ρωξάνη, τὴν κόρη ἑνὸς ἀρχοντος τῆς Περσίας. Οἱ Ἀσιάτες σιγά - σιγά ἀρχίζαν νὰ ἐκπολιτίζωνται καὶ νὰ συνηθίζουσαν στοὺς Ἑλληνικοὺς τρόπους ζωῆς. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐξεπέρασε ὄλους τοὺς κατακτητάς, ποὺ ἀναφέρει ἡ Ἱστορία ὄχι μόνον στὴ δόξα, ἀλλὰ στὰ μεγάλα ἐκπολιτιστικὰ ἀποτελέσματα. Γι' αὐτὸ ἡ Ἱστορία τοῦ ἔδωσε τὸν τίτλο τοῦ **Μεγάλου**. Τίτλο ποὺ λίγα πρόσωπα στὴν Ἱστορία κατῶρθωσαν νὰ τὸν ἀποκτήσουν. Τὸ ἔργο του θὰ παραμείνῃ ἀθάνατο.

Οι διάδοχοι τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου

Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος δὲν ἄφησε διάδοχο. Ὅταν ἀπέθανε, ἡ γυναῖκά του ἡ Ρωξάνη ἦτο ἔγκυος. Ποῖος ἦτο τόσο ἱκανὸς ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρο καὶ νὰ κυβερνήσῃ τόσο ἀπέραντο κράτος; Στὴν ἀρχὴ ἀπεφάσισαν οἱ στρατηγοὶ νὰ γίνῃ Ἐπίτροπος τοῦ κράτους, ὁ στρατηγὸς Περδικίας, στὸν ὁποῖον εἶχε δώσει ὁ Ἀλέξανδρος τὸ δακτυλίδι του, λίγο πρὶν ἀποθάνῃ, ἕως οὗ μεγαλώσῃ τὸ παιδί πού θὰ ἐγεννοῦσε ἡ Ρωξάνη. Ἀργότερα ὅμως ἐχάλασαν τὴ συμφωνία αὐτὴ κι ἄρχισαν νὰ πολεμοῦν μεταξύ τους.

Τέλος κατάρθωσε νὰ ἐπικρατήσῃ ὁ στρατηγὸς Ἀντίγονος, ὁ ὁποῖος εἶχε σκοπὸ νὰ ἐνώσῃ πάλι ὅλο τὸ κράτος καὶ νὰ τὸ ξαναφέρῃ στὴν κατὰστασι πού ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ἄλλ' ἡ διχόνοια ἄρχισε σιγά - σιγά νὰ θεριεῖθι ἀνάμεσα στοὺς στρατηγούς. Σὲ κάποια μάχη πού ἐγίνε μεταξύ τους στὴν Ἰψὸ τῆς Φρυγίας σκοτώθηκε ὁ Ἀντίγονος. Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἀντιγόνου τὸ μεγάλο κράτος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου χωρίσθηκε σὲ μικρότερα βασιλεία: Στὸ βασίλειο τῆς Αἰγύπτου μὲ βασιλέα τὸν Πτολεμαῖο, στὸ βασίλειο τῆς Συρίας μὲ βασιλέα τὸ Σέλευκο, στὸ βασίλειο τῆς Θυράκης μὲ βασιλέα τὸ Λυσίμαχο καὶ στὸ βασίλειο τῆς Μακεδονίας μὲ βασιλέα τὸν Κάσσανδρο. Ἄλλὰ καὶ τὰ κράτη αὐτὰ δυστυχῶς ἐξηκολούθησαν τοὺς μεταξύ των πολέμους. Ἔτσι κατὰ τὸ 278 π. Χ. ἀπέμειναν τρία μόνον κράτη: τὸ βασίλειο τῆς Εὐρώπης, τὸ βασίλειο τῆς Συρίας στὴν Ἀσία καὶ τὸ βασίλειο τῆς Αἰγύπτου στὴν Ἀφρικὴ.

1. Τὸ βασίλειο τῆς Μακεδονίας ἐκυβερνήθη ἀπὸ διαφόρους στρατηγούς: τὸν Ἀντίπατρο, τὸν Κάσσανδρο, ὁ ὁποῖος ἔκτισε τὴν Θεσσαλονίκη, ἡ ὁποία εἶναι σήμερα ἡ δευτέρη πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος, τὸν Δημήτριον τὸν Πολιορκητὴ καὶ ἄλλους. Οἱ ταραχὲς ὅμως δὲν ἔλειπαν στὸ Μακεδονικὸ κράτος, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ χάσῃ τὴ δύναμί του καὶ νὰ κατακτηθῇ κατόπιν ἀπὸ ἓνα ἄλλο νέο λαό, τοὺς Ρωμαίους, ὅπως θὰ ἴδουμὲ παρακάτω.

2) Τὸ Βασίλειο τῆς Συρίας ἐκυβερνήθηκε ἀπὸ τὸ Σέλευκο κι ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους του, πού ὠνομάσθησαν Σελευκίδαι. Οἱ Σελευκίδαι, ἔκτισαν τὴν Ἀντιόχεια, τὴν πρωτεύουσα τοῦ κράτους των. Τὸ κράτος αὐτὸ διελύθη τὸ 64 π. Χ.

3) Τὸ Βασίλειο τῆς Αἰγύπτου, τὸ ἴδρυσεν ὁ στρατηγὸς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου Πτολεμαῖος. Τὸ κράτος αὐτὸ προώδευσε τόσο, ὥστε ἐγίνε τὸ κέντρο τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ διάφοροι βασιλεῖς του, πού ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰδρυτοῦ τοῦ κράτους ὠνομάζοντο Πτολεμαῖοι, κατάρθωσαν νὰ ὀργανώσουν ἰσχυρὸ στρατὸ καὶ στόλο. Ἐνίσχυσαν τὸ ἐμπόριο καὶ ἐφρόντισαν νὰ καλλιεργήσουν τίς τέχνες καὶ τὰ γράμματα. Ἡ πρωτεύουσα τοῦ κράτους, ἡ Ἀλεξάνδρεια εἶχε γίνεῖ ἡ μεγαλύτερη, ωραιότερη καὶ περισσότερο πολιτισμένη πόλις τοῦ κόσμου. Ἡ βιβλιοθήκη τῆς

είχε 700.000 βιβλία γραμμένα επάνω σε **πάπυρο**. Ο πάπυρος ήτο φλοιός ενός δένδρου. (Το χαρτί δέν είχε τότε ανακαλυφθῆ ακόμη καί τὰ βιβλία ἐγράφοντο σε πάπυρο ἢ ἐπάνω σε κατεργασμένα δέρματα ζώων, πού τὰ ἔλεγαν **Περγαμηνές**).

Ἡ ἐποχή τῶν Πτολεμαίων ὠνομάσθηκε **Ἀλεξανδρινή Ἐποχή** ἢ **Ἑλληνιστική Ἐποχή**, γιατί οἱ διάφοροι λαοί εἶχαν μάθει νά ὀμιλοῦν τήν Ἑλληνική γλῶσσα καί νά ζοῦν σάν Ἕλληνες.

Τό βασίλειο τῆς Αἰγύπτου ἔζησε 300 χρόνια.

Ὁ Ἀλέξανδρος νικητής

Μ Ε Ρ Ο Σ Θ'

ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ

"Αν κοιτάξετε στο χάρτη σας, δυτικά της Ελλάδος θά εύρετε την 'Ιταλική Χερσόνησο. Στη Χερσόνησο αυτή έξοδσε στα παλαιά χρόνια ένας λαός άπολίτιστος, οι Ρωμαίοι. Τ' όνομά τους τó πήραν από την πρωτεύουσά τους, τη Ρώμη, που είναι σήμερα πρωτεύουσα της 'Ιταλίας.

Οι Ρωμαίοι στην άρχή ήσαν γεωργοί και κτηνοτρόφοι. Σιγά - σιγά όμως άρχισαν να οργανώνουν στρατό και να μεγαλώνουν τó κράτος τους. Έκυρίευσαν όλη την 'Ιταλική Χερσόνησο και τις 'Ελληνικές άποικίες (κάτω 'Ιταλία ή μεγάλη 'Ελλάδα και τη Σικελία). Έτσι τó ρωμαϊκό κράτος άρχισε να μεγαλώνη και να γίνεται μιά ισχυρή στρατιωτική δύναμη.

Η Έλλάς ύποδουλώνεται στους Ρωμαίους

Άφου οι Ρωμαίοι έγιναν κύριοι όλης της 'Ιταλίας, απέφασισαν να κυριεύσουν και την Καρχηδόνα, μιά πόλι πλούσια και δυνατή που ήτο κτισμένη στα παράλια της Άφρικής. Ο πόλεμος εκείνος έκράτησε 100 χρόνια. Τέλος οι Ρωμαίοι την έκυρίευσαν και την κατέστρεψαν. Έπειδή οι Μακεδόνες είχαν βοηθήσει τους Καρχηδονίους στους άγώνάς τους, οι Ρωμαίοι, μετά την καταστροφή της Καρχηδόνας, θέλησαν να τιμωρήσουν τους Μακεδόνες. Βασιλεύς της Μακεδονίας ήτο τότε ο Φίλιππος ο 5ος, ό όποιος άντεστάθη όσο μπόρεσε, μα τελικά σε μιά μεγάλη μάχη με τους Ρωμαίους, ένικήθη κι άναγκάσθηκε να ύπογράψη ειρήνη ταπεινωτική.

Την ειρήνη αυτή άργότερα δέν την έσεβάσθησαν οι Ρωμαίοι, μηήκαν πάλι στη Μακεδονία, νικούν τó βασιλέα της Περσέα και την ύποδουλώνουν.

"Όταν έπεσε ή Μακεδονία, ή ύποδούλωσις της ύπόλοιπης 'Ελλάδος ήτο πιά εύκολη για τόν πολεμικό λαό των Ρωμαίων.

Η Έλλάς τότε ήτο χωρισμένη σε δυό σύμμαχιες : την Άχαιική και την Αίτωλική συμπολιτεία. Η διχόνοια έξακολουθούσε να βασιλεύη στην Έλλάδα. Οι πόλεμοι μεταξύ τους δέν είχαν τελειωμό. Οι Ρωμαίοι έξεστράτευσαν έναντιόν της Έλλάδος με στρατηγό τó Μόμιο. Αντίστασι εύρηκαν μόνο στην Κόρινθο. Ο στρατηγός των Άχαιών Δάιος

έδωσε τή μάχη, ένικήθη από τούς Ρωμαίους και ηττοκτόνησε από τήν ντροπή του. Ο στρατηγός Μόμιος μπήκε στην ώραία Κόρινθο και τήν έκαμε στάκτη. Κατέστρεψε τά ώραία αγάλματά της και πολλά έστειλε στη Ρώμη, για νά στολίσουν τήν πόλι του.

Από τότε, δηλαδή από τό 146 π.Χ. όλόκληρη ή Έλλάς υπετάχθη στους Ρωμαίους κι έγινε Ρωμαϊκή Έπαρχία μέ τό όνομα **Αχαΐα**. Άν όμως υπεδούλωσαν τή χώρα τής Έλλάδος, δέν ήμπόρεσαν νά υποδουλώσουν και τό πνεύμα της. Άντίθετα οί Ρωμαίοι υπεδουλώθηκαν στο Έλληνικό πνεύμα. Η Έλληνική Τέχνη και ή Έλληνική σοφία άρχισαν νά διαδίδωνται στο Ρωμαϊκό κράτος. Το Έλληνικό πνεύμα, ή Έλληνική ψυχή δέν υποδουλώνονται και δε θά οβύσουν ποτέ.

Έ ρ ο γ α σ ί ε ς

- 1) Ποιές πόλεις συνήθως προώδευαν περισσότερο, οί παραλιακές ή οί μεσογειακές και γιατί ;
- 2) Γιατί οί Άθηναίοι κι οί Σπαρτιάται ήμπόρεσαν και ένίκησαν τούς Πέρσας και δέν ήμπόρεσαν νά νικήσουν τό Φίλιππο ,
- 3) Πώς έξηγείται νά νικά ό Άλέξανδρος μέ τόν όλίγο στρατό του πολυάριθμους άλλους στρατούς ;
- 4) Νά κάμετε μιιά έκθεση για νά δικαιολογήσετε τούς λόγους που ή Ιστορία ώνόμασε τόν Άλέξανδρο Μέγα.
- 5) Ποϋ αποδίδετε τήν κατάρρευσι του κράτους του Μ. Άλεξάνδρου ;
- 6) Γιατί οί Ρωμαίοι έκυρίευσαν μέ τόση εύκολία τήν Έλλάδα ;
- 7) Νά εύρετε στο χάρτη σας τήν Μακεδονία, τή Θράκη, τή Συρία, τήν Αίγυπτο και τή Ρώμη.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίς

Εισαγωγή	3
--------------------	---

ΜΕΡΟΣ Α'

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ

Τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν	6
Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες	6
Ἡ ΣΠΑΡΤΗ	9
Ὁ Λυκοῦργος	9
ΝΟΜΟΙ ΤΟΥ ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ	10
Α' Τὸ πολίτευμα	10
Β' Ἡ περιουσία	11
Γ' Ἡ ἀνατροφή τῶν παιδιῶν	11
ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ	13
Πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος (743—724 π. Χ.)	13
Δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος (645—628)	14
ΑΘΗΝΑΙ	15
Ὁ Δράκων	16
Ὁ Σόλων	16
Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος	17
Κροῖσος καὶ Σόλων	19

ΜΕΡΟΣ Β'

ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Ἑλληνικὲς ἀποικίαι	22
Πρῶτη ἐκστρατεία τῶν Περσῶν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος	23
Δεύτερη ἐκστρατεία τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος	24
Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνος (490 π. Χ.)	24
Θάνατος τοῦ Μιλτιάδου	26
Ἀριστείδης καὶ Θεμιστοκλῆς	27
Τρίτη ἐκστρατεία τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος	29
Τὸ Συμβούλιο τῶν Ἑλλήνων	29
Ἡ μάχη τῶν Θερμοπυλῶν	30
Ὁ Ξέρξης καταστρέφει τὰς Ἀθήνας	30
Ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνος (480 π. Χ.)	33
Προτάσεις τοῦ Μαρδονίου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους	35
Ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν	35
Ἡ μάχη τῆς Μυκάλης	37
Ἡ ὄχυρσις τῶν Ἀθηνῶν	37

ΜΕΡΟΣ Γ'

ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΕΡΣΩΝ

Ἀπελευθέρσις Ἑλληνικῶν πόλεων	39
Προδοτικὰ σχέδια τοῦ Πausανίου	39
Θάνατος τοῦ Θεμιστοκλῆ καὶ τοῦ Ἀριστείδη	40
Κίμων	41
Νίκες τοῦ Κίμωνος — Εἰρήνη μετὰ τοὺς Πέρσας	41

Θάνατος τοῦ Κίμωνος	Σελίς
Τέλος τῶν Περσικῶν πολέμων	42

Μ Ε Ρ Ο Σ Δ'

ΑΚΜΗ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Τὸ Κράτος τῶν Ἀθηνῶν	44
Ὁ Περικλῆς	44
Τὰ μεγάλα ἔργα τοῦ Περικλῆ — Τὰ γράμματα καὶ οἱ τέχνες	45
Οἱ ἄλλες Ἑλληνικὲς πόλεις	49

Μ Ε Ρ Ο Σ Ε'

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Αἰτία καὶ ἀφορμὴ τοῦ πολέμου	50
Πρώτη περίοδος τοῦ πολέμου (431—421 π. Χ.)	50
Δευτέρα περίοδος τοῦ πολέμου	51
Τρίτη περίοδος τοῦ πολέμου (421—404 π. Χ.) Καταστροφὴ τῶν Ἀθηνῶν	52

Μ Ε Ρ Ο Σ ΣΤ'

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

Ὁ Θρασύβουλος ἐλευθερώνει τὰς Ἀθήνας	55
Ἐκστρατεία τῶν Μυρσίων	56
Ἐκστρατεία τοῦ Ἀγησιλάου στὴν Ἀσία	57

Μ Ε Ρ Ο Σ Ζ'

ΑΙ ΘΗΒΑΙ ΣΕ ΜΕΓΑΛΗ ΑΚΜΗ

Ὁ Πελοπίδας ἐλευθερώνει τὰς Θήβας	58
Ἡ μάχη στὰ Λεῦκτρα	59
Ἡ μάχη στὴ Μαντίνεια	59

Μ Ε Ρ Ο Σ Η'

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ

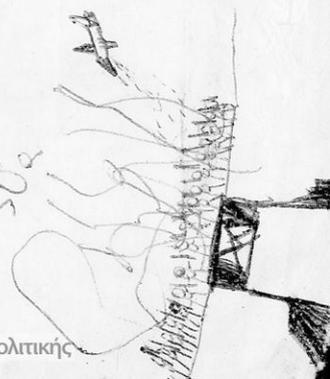
Ὁ Φίλιππος ὁ Βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας	61
Ὁ Φίλιππος ἔρχεται στὴν Ἑλλάδα	63
Ἡ μάχη στὴ Χαϊρώνεια	64
Ὁ Φίλιππος ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων	64
Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ	65
Ἡ παιδικὴ ἡλικία τοῦ Ἀλεξάνδρου	65
Ὁ Ἀλέξανδρος βασιλεὺς	66
Ἡ μάχη στὸ Γρανικὸ	67
Ἡ μάχη στὴν Ἴσσο	69
Ἡ μάχη στὰ Γαυγάμηλα	70
Ὁ Ἀλέξανδρος φθάνει στὰς Ἰνδίας	70
Ἡ ἐπιστροφὴ στὴ Βαβυλῶνα — Θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου	71
Ἡ γερὴ κρίσις τοῦ Ἀλεξάνδρου	73
Τὸ ἔργο τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου	73
Οἱ διάδοχοι τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου	74

ΜΕΡΟΣ Θ'

ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ

Ἡ Ἑλλὰς ὑποδουλώνεται στοὺς Ρωμαίους	76
--	----

SO₂

ΕΚΔΟΣΕΙΣ • "ΑΤΛΑΝΤΙΔΟΣ,, • ΚΟΡΑΗ 8 — ΑΘΗΝΑΙ

—=— Βοηθητικά βιβλία Δημοτικού Σχολείου —=—

ΤΑΣΙΣ Α'

- № 3** Γραμματική
4 Αριθμητική
5 Πατριδογνωσία

ΤΑΣΙΣ Β'

- № 9** Γραμματική
10 Αριθμητική
11 Πατριδογνωσία

ΤΑΣΙΣ Γ'

- № 12** Ιστορία
14 Παλαιά Διαθήκη
15 Γραμματική
16 Αριθμητική
17 Μυθικά Χρόνια
18α Αθήνα—Πειραιεύς
18β Ρούμελη
18γ Θεσσαλονίκη
18δ Πελοπόννησος
18ε Κρήτη
19 Φυσική Ιστορία
24 Γεωγρ. Ελλάδος Γ-Δ'

ΤΑΣΙΣ Δ'

- № 20** Καινή Διαθήκη
21 Γραμματική
22 Αριθμητική
23 Αρχαία Ελλάδα
24 Γεωγρ. Ελλάδος Γ-Δ'
25 Φυσική Ιστορία
26 Ιστ. Αρχ. Ελλάδος

ΤΑΣΕΙΣ Γ'—Δ' (Συνδ)λιας)

- № 24** Γεωγρ. Ελλάδος Γ-Δ'
27 Γραμματική Γ—Δ'
28 Ιστορία (α' έτ. συνδιδ.)
29 Ιστορία (β' έτ. συνδιδ.)

ΤΑΣΙΣ Ε'

- № 30** Γραμ. Καθαρ. Ε'-ΣΤ' Γαβ.-Κλ.
31 Φυσ. Ιστορία Ξενιώτη-Στρατή
32 Έκκλησ. Ιστορία (Έγκκερ.)
33 Ιστορία (Κυριαξ.-Λαξ.) »
35 Γεωγραφία Ήπειρων »
36 Φυσ. Ιστορία (Λυγγ.) (Έλευθ.)
41 Αριθμητική Ε'-ΣΤ' (Έγκκερ.)
46 Γραμ. καθαρ. » Κωνστ. »
47 Γεωμετρία Ε'—ΣΤ' »
44 Εύαγ. Περικοπ. Ε'—ΣΤ' »
45 Τά Εύαγγέλια » (Έλευθ.)

ΤΑΣΙΣ ΣΤ'

- № 30** Γραμ. Καθ.Ε-ΣΤ' Γαβ.-Κλ. (Έγ)
37 Λειτουργ. Κατήχησις (Έγκκερ.)
38 Ιστορία (Κοντομ.-Μπάμπ.) »
39 Ιστορία (Κυριαξ.-Λαξάρου) »
40 Γεωγραφία Εύρωπης »
41 Αριθμητική Ε'—ΣΤ' »
42 Φυσική Ιστορία (Λυγγ.) (Έλ.)
43 Φυσ. Πειραματική (Έγκκερ.)
44 Εύαγ. Περικοπαί Ε'-ΣΤ' »
45 Τά Εύαγγέλια Ε'-ΣΤ' (Έλευθ.)
46 Γραμ. καθ. Ε'-ΣΤ' Κων. (Έγκ.)
47 Γεωμετρία (Μπάμπ.-Βουρ.) »
51 Φυσ. Ιστορία (Γάιλ.-Σαν.) (Έλ.)

ΤΑΣΕΙΣ Ε'—ΣΤ' (Συνδ)λιας)

- № 48** Φυσική Ιστορία . . (Έλευθ.)
 (α' έτος συνδ)λιας)
49 Φυσική Ιστορία . . (Έλευθ.)
 (β' έτος συνδ)λιας)
50 Η ΕΚΘΕΣΙΣ. Πώς να γίνω
 φωμε καλές έκθέσ.